

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İMGELER ÜZERİNDEN KENT OKUMASI
DİVANYOLU CADDESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Semra ÖZGÜLER YILMAZ

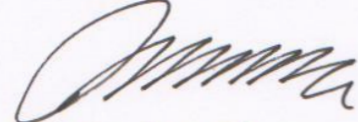
Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Sorunları Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Tercan

EKİM 2013

Semra Özgüler YILMAZ tarafından hazırlanan "İMGELER ÜZERİNDEN KENT OKUMASI DİVANYOLU CADDESİ ÖRNEĞİ" adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Ahmet Tercan

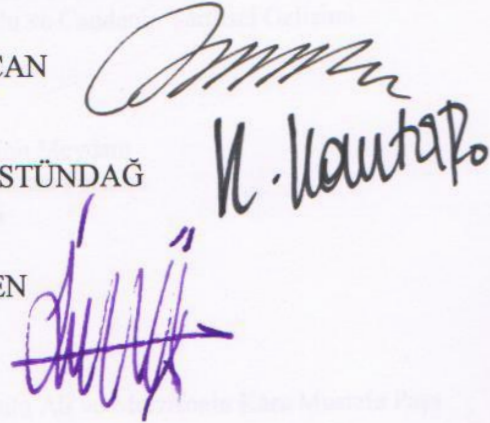
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Mimarlık Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Ahmet TERCAN

Üye : Y. Doç. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

Üye : Y. Doç. Dr. İmre EREN

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
SUMMARY	iii
ÖNSÖZ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
1.GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Yöntemi	1
1.3. Sonuç Beklentileri	4
2. KENT ÖLÇEĞİNDE İMGESELLİK ve ANLAM	5
2.1. İmge Nedir	5
2.2. Kent İmgesi	6
2.3. Kent İmgesi Nasıl Oluşur	7
3. ÖRNEK ALAN: DİVANYOLU CADDESİ	8
3.1. Divanyolu Caddesi'nin Seçilme Nedeni	8
3.2. Divanyolu Caddesi'nin Konumu	9
4. DİVAN EKSENİ'Nİ İMGELEYEN KENTSEL ÖĞELER ve İMGELERİN TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDEKİ GELİŞİMLERİ	12
4.1. Bağlantılar	13
4.1.1. Divanyolu Caddesi	13
4.1.1.1. Caddenin Oluşumu ve Roma Dönemi Mese'si	15
4.1.1.2. Osmanlı Donemi Divanyolu ve Caddenin Tarihsel Gelişimi	24
4.2. Bölgeler	41
4.2.1. Kapalı Çarşı Bölgesi	42
4.3. Düğüm Noktaları	43
4.3.1. Sultanahmet Meydanı/Augustetion Meydanı	46
4.3.2. Çemberlitaş Meydanı / Constantinus Forumu	51
4.3.3. Beyazıt Meydanı / Forum Tauri	55
4.4. Kenarlar-Sınırlar	60
4.4.1. Dükkan Cepheleri	61
4.4.2. Dini ve Anıtsal Yapılar	63
4.4.2.1. Atik Ali Paşa Camii	66
4.4.2.2. Mahmut Paşa Türbesi	68
4.4.2.3. Koca Sinan Türbesi – Çorlulu Ali ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi	69
4.4.2.4. Damat İbrahim Paşa Külliyesi	71
4.4.2.5. Fatih Camii	72
4.5. İşaret Öğeleri	75
4.5.1. Million Taşı	76
4.5.2. Çemberlitaş -Constantinus Sütunu	78
4.5.3. Dikili Taş - Yılanlı Sütun – Örme Sütun	80
5.SONUÇ	84
KAYNAKLAR	88
ÖZGEÇMİŞ	91

ÖZET

Kentler, genel hatları sürekli olarak sabit kalsa da, yapısı sürekli olarak değişen, pek çok kültürün ürünüdürler. Her kent, bünyesinde geçmişini yansıtan imgeler barındırır ve kentlerin barındırdığı imgeler, bize bu kentlerin tarihi hakkında ipucu verirler.

Divanyolu Caddesi de pek çok tarihi kent gibi bünyesinde pek çok imge barındırır ve bu çalışmada bölgedeki imgeler üzerinden kent okuması yapılmaya çalışılmıştır.

İmgeler üzerinden okuma yapabilmek için bir yöntem belirlemek gerekmektedir ve tezin birinci bölümünde bu yöntem üzerinde durulmuştur. Çalışma için, çeşitli yöntemler arasından, anlam bilim açısından en yakın olan Kevin Lynch'in yöntemi uygun bulunmuştur. Ancak Divanyolu Caddesi farklı imparatorluklara sahne olduğundan, farklı kültürel ve sosyolojik ideolojiler doğrultusunda gelişmiştir ve bölgeyi okumak için tek başına Lynch'in yöntemi yetersiz kalmıştır. Bu yüzden, bu çalışma için çeşitli disiplinlerden de destek alınmıştır.

Tezin ikinci bölümünde, alan çalışmasına geçmeden önce, imge ve kent imgesi kavramları üzerine durulmuş ve kent imgelerinin oluşumundan bahsedilmiştir.

Tezin üçüncü bölümde, çalışma yapılan alanın seçilme nedeni, bölgenin farklı dönemlerdeki isimleri ve bu isimlere karşılık gelen coğrafi konumları incelenmiş, bölgenin kuruluşundan, 19. yüzyıla kadarki tarihsel gelişimi çeşitli grafiklerle belirtilmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde, bölgenin analizler sonucu ortaya çıkartılan imgeleri, belirtilen yöntem başlıkları altında incelenmiş, çeşitli grafik ve görsellerle bugünkü ve geçmişteki durumları karşılaştırılmış ve bu imgelerin mekânsal ve tarihi bakımdan anlam değişiklikleri üzerine durulmuştur.

Çalışma sonunda kentsel imgelerin, geçmişten günümüze kadar mevcudiyetlerini sürdürseler dahi, farklı kültürler ve farklı kullanımların getirisi sonucu anlamlarını yitirdikleri gözlenmiştir.

SUMMARY

Cities although their main characteristics always remain the same they are the picture of the cultures they host in time. Every city keeps images about their past and these images give us some hint about the history of the city.

Divanyolu avenue keeps many images like the other historical cities and this study has been done according to these images.

Its required to have methodology for this city study and this methodology set in the first section of the thesis. Kevin Lync's methodology which was semantically best suitable practice was chosen for this study.

By the time Region hosted different empires and unfortunately Lync's methodology became inadequate on its own for this study.

Because of this reason study methodology supported with other disciplines.

In the second part of the thesis, before starting the area analysis, study focuses on city images and how these images come in to being in these cities.

In the third part of the thesis the selection reason of this region, the change of names of the region in different terms and the geographical changes analyzed and graphically illustrated since the foundation of the region till the end of 19th century.

In the fourth part of the thesis, the city images that revealed with the analysis has been reviewed with the different methodologies, different graphical comparison showing the past and actual status of the region used for this study. Also the historical meaning changes of these city images has been reviewed in this section.

As a result of this study its observed that even though some city images remain from past to current time, the meaning of these city images change and lost by time because of the change of the cultures and values over the city.

ÖNSÖZ

Çalışma boyunca bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Ahmet TERCAN'a, yaptığı katkılardan dolayı Doç. Dr. Ayşegül KURUÇ'a teşekkür ederim.

Her konuda sabırla yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen eşim Ertuğ Yılmaz'a ve aileme de müteşekkirim.

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Kent İmgesi olarak Amfi Tiyatro Theatre at Syracuse, Sicilya	6
Şekil 3.1 Divanyolu Caddesi günümüz coğrafi konumu şematik gösterimi	10
Şekil 3.2 Osmanlı İmparatorluğu Divan Ekseni	11
Şekil 3.3 Roma Dönemi Mese Caddesi.....	11
Şekil 4.1 Caddenin günümüz kullanımı: Tramvay yolu	13
Şekil 4.2 Via Egnatia Yolu.....	15
Şekil 4.3 Roma döneminde kentlerin oluşumu: Yedi tepe	16
Şekil 4.4 Roma kenti Traianus'dan kent odaklarına örnek: Enine kesit ve perspektif17	
Şekil 4.5 Mese caddesi üzerindeki kamusal alanlar – meydanlar	18
Şekil 4.6 Celal Esat Arsever çizgileriyle Mese Caddesi.....	19
Şekil 4.7 Geç Bizans Dönemi'nde tören alayları ve kutsal mahalleler.	20
Şekil 4.8 Bizans dönemi birbirini dik kesen sokaklar	21
Şekil 4.9 Mese aksının kamusal alanlarla bağlantısının şematik gösterimi.....	22
Şekil 4.10 Mese aksının kamusal alanlarla bağlantısını gösteren plan-perspektif ...	23
Şekil 4.11 (1544) Sebastian Münster haritası.....	26
Şekil 4.12 Münster haritası üzerindeki önemli yapılar	26
Şekil 4.13 Münster haritasına göre eksenin durumu	27
Şekil 4.14 Kanuni Sultan Süleyman saltanatı sırasında Firuzağa Camii çevresi	28
Şekil 4.15 Divan Ekseni'nin kamusal alanlarla bağlantısının şematik gösterimi.....	29
Şekil 4.16 Surlardan Ayasofya'ya, Osmanlı dönemi İmparatorluk alayları	30
Şekil 4.17 Sultanın geçiş töreni.....	31
Şekil 4.18 (1786) İstanbul'un ilk bilimsel ölçekli haritası-François Kauffer	32
Şekil 4.19 Kauffer Haritası'nda Divan Ekseni ve eksenin durumu	33
Şekil 4.20 Melling çizgileriyle bayram alayı	34
Şekil 4.21 (1806) Osmanlı'da batılılaşma haritası- Benjamin Rees Davies	35
Şekil 4.22 (1806) haritasına göre Divan Ekseni ve yolun durumu	36
Şekil 4.23 (1856) Aksaray yangınından etkilenen bölgeler	37
Şekil 4.24 (1856) Aksaray yangınından sonra düzenlenen caddeler	38

Şekil 4.25 Yol genişletme çalışmalarından önce anıtların durumu	39
Şekil 4.26 Yol genişletme çalışmalarından sonra anıtların durumu	39
Şekil 4.27 (2013) Günümüz Divanyolu Caddesi ve yolun durumu	40
Şekil 4.28 Kapalı Çarşı Divan Ekseni'ne göre konumu	42
Şekil 4.29 Divan Ekseni üzerindeki meydanların coğrafi konumları	43
Şekil 4.30 Mese aksı üzerindeki forumlar	44
Şekil 4.31 Divan Ekseni üzerindeki meydanlar	45
Şekil 4.32 Sultanahmet meydanı coğrafi konum	46
Şekil 4.33 Sultanahmet Meydanı çevresi günümüz planı	47
Şekil 4.34 Sultanahmet Meydanı çevresi dolu- boş analizi	47
Şekil 4.35 Roma Dönemi Forum Augustion	48
Şekil 4.36 Osmanlı Dönemi Sultanahmet Meydanı	49
Şekil 4.37 Günümüz Sultanahmet Meydanı plan	50
Şekil 4.38 Çemberlitaş Meydanı coğrafi konumu	51
Şekil 4.39 Günümüz Çemberlitaş Meydanı çevresi günümüz planı	52
Şekil 4.40 Çemberlitaş Meydanı çevresi dolu boş analizi	52
Şekil 4.41 Forum Constantinus plan perspektifi	53
Şekil 4.42 Çemberlitasın günümüzdeki durumu perspektifi	54
Şekil 4.43 Beyazıt Meydanı coğrafi konum	55
Şekil 4.44 Beyazıt Meydanı çevresi günümüz planı	56
Şekil 4.45 Beyazıt Meydanı çevresi dolu boş analizi	56
Şekil 4.46 Teodosius Forumu Cevresi	57
Şekil 4.47 Theodosius Forumunun, Beyazıt Meydanında ki kalıntıları	58
Şekil 4.48 Beyazıt Meydanı günümüz fotoğrafı	59
Şekil 4.49 Çemberlitaş Hamamı önü dükkan cepheleri	61
Şekil 4.50 Sahaflar Çarşısı önü dükkan cepheleri	61
Şekil 4.51 Eksen üzerinde Osmanlı dönemi kamu yapıları plan	63
Şekil 4.52 Eksen üzerinde Osmanlı dönemi kamu yapıları plan-perspektif	65
Şekil 4.53 Eksen üzerinde farklı yönlere bakan sınır elemanları	66
Şekil 4.54 Atik Ali Paşa Camii duvarları günümüz fotoğrafı	67
Şekil 4.55 Atik Ali Paşa camii planı	67
Şekil 4.56 Mahmudpasa Türbesi Cephesi, Divan Ekseni'ne sınır oluşturan duvarlar	68
Şekil 4.57 Koca sinan- Çorlulu Ali ve Merzifonlu Kara Mustafa perspektifi	69
4.58 Çorlulu Ali Paşa Külliyesi, Divan Ekseni'ne sınır oluşturan duvarlar	70

Şekil 4.59 Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Türbesi, Divan Ekseni'ne sınır oluşturan duvarlar	71
Şekil 4.60 Damat İbrahimpaşa Külliyesi, Divan Ekseni'ne sınır oluşturan duvarlar ..	71
Şekil 4.61 Fatih Camii, Divan Ekseni'nden günümüz fotoğrafı	72
Şekil 4.62 Fatih Camii'nin Divan Ekseni'ne göre konumu.....	73
Şekil 4.63 Türk Forumu olarak Fatih Külliyesi: Ortak mekandan bir görüntü	74
Şekil 4.64 Million taşı günümüz durumu.....	76
Şekil 4.65 Million taşı plan ve kesit	77
Şekil 4.66 Çemberlitaş Sütunu ve çevresinin zaman içindeki değişimi	79
Şekil 4.67 Dikilitaşların Divan Eksenine göre konumu.....	80
Şekil 4.68 Dikilitaşların günümüz durumu	81
Şekil 4.69 Dikilitaş ve Spinan'nın Roma İmparatorluğu dönemi durumu.....	81
Şekil 4.70 Yılanlı Sütunun Arkeoloji Müzerinde bulunan parçası.....	82
Şekil 4.71 Sütunun Roma Dönemi ve günümüz durumu	82
Şekil 4.72 Dikilitaş ve Örme taş günümüz durumları	83

1.GİRİŞ

1.1 ÇALIŞMANIN AMACI

İstanbul'un topoğrafyası, onu dünyadaki bütün başka kentlerden ayıran özelliklere sahiptir. İstanbul, uzun ve karmaşık tarihi boyunca, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Böylece, o medeniyetlerin birbirinden ayrı şehircilik anlayışları, İstanbul'un oluşumunda etkili olmuştur ve günümüzde bu medeniyetlerin izleri halen kent dokusunda görülebilmektedir.

İstanbul gibi çeşitli dönemlerde oluşmuş kentlerde, tarihin her zaman göz önüne getirilebilen bir imgesi vardır. Bunu topoğrafyasıyla, büyük anıtları, hatırlanan yol ve meydanlarıyla yaparlar. Bu çalışmanın amacı, bugünkü adıyla "Divanyolu Caddesi" olarak anılan, geçmişte farklı isimlere ve coğrafi özelliklere sahip olan kent parçasının, tarihsel ve mekansal anlamları üzerinden kent okuma denemesi yapmak, caddenin görünen mimari imgelerini, tarihi bağlantıları içinde yeniden tanımlamak ve Divanyolu Caddesi'ni, gözlemciye farklı kentsel okuma olanaklarıyla sunmaktır.

1.2 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmalarını kentsel gelişim üzerine yoğunlaştırmış bilim adamları, kent okumaları sırasında çeşitli yöntemler kullanmışlardır. Şehri hangi bakış açılarından incelemek gerekir: İşlevsel olarak mı, tipolojik olarak mı, kronolojik olarak mı, yoksa farklı disiplinlere göre sınıflandırarak mı?

Bu okumalar esnasında kent hakkında düşünmeyi sağlayacak disiplinlerarası bir çerçeve oluşmamıştır. Sosyologlar, iktisatçılar, coğrafyacılar, mimarlar, kent planlamacıları ve benzerleri, kendi kapalı kavramsal dünyalarında yaşayıp, çeşitli yollar çizmişlerdir.

Her disiplin, kenti, kuram ve önermelerini deneyeceği bir laboratuvar olarak kullanmış, yine de hiç biri, kentin kendisi hakkında ortaya kuram ve önermeler sunmamıştır. Kenti anlayabilmek için, yeni bir çerçeve şekillendirmek yolunda ilk görevlerden biri, bu geniş ve dağınık kaynakları araştırıp, derlemek olmalıdır.

Mekanın biçimlenmesinde toplumsal süreçlere dikkati çeken ve kent incelemelerinde yukarıda bahsedilen kavramları ele alan David Harvey'e göre ,

“Eğer mekânsal biçimi anlamak istiyorsak; ilk önce bu biçimin simgesel niteliğini soruşturmamız gerekir. Eğer kent, her tür işaret ve simgeyi içeriyorsa, kentlinin bunlara verdiği mesajı anlamaya çalışabiliriz. Kişilerin kendilerini çevreleyen mekana karşı takındıkları tavır ve bu mekanı nasıl algıladığından yola çıkabiliriz. Lynch bu konuda teşvik edicidir. “¹

Kevin Lynch, 1918-1984 yılları arasında yaşamış, aynı zamanda akademisyen olan yazar ve kent planlamacıdır. Lynch'in çalışmaları kent algısı üzerine yoğunlaşmıştır ve Lynch'in bu konu hakkında çeşitli yazıları yayınlanmıştır.

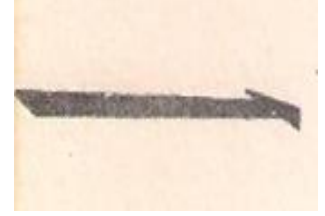
“Lynch, şehri doğrudan doğruya onu algılayan bilinç açısından ele almaya, yani şehrin görünen imajını, bu kentin okurlarında bulmaya çalışmıştır. Şehir uzamında, kesintili birimleri bulmaya çalışır. Söz konusu birimleri de “bağlantılar, bölgeler, düğüm noktaları, sınırlar ve nirengi noktaları” olarak adlandırır. Bunlar, kolayca anlamsal kategorilere dönüşebilecek birim kategorileridir. “²

¹ HARVEY, David; Sosyal Adalet ve Şehir, p. 38

² BARTHES, Roland; Göstergebilimsel Sertiven, p. 180

Kent imgesini oluşturan öğelerin “bellek haritaları”nın oluşturulması yöntemini kullanan Lynch, mekanın okunabilirliğini sağlayan, kent mekanının algılanması için gereken bileşenleri beş başlıkta toplamıştır:

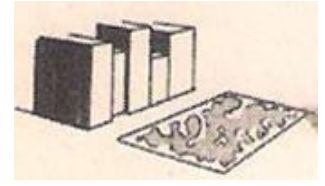
- Bağlantılar: Kentsel imajın güçlü yapısını oluşturan bağlantılar, potansiyel olarak kullanılan ve sürekliliğe sahip kanallardır. Kentteki farklı işlevlere hizmet eden bağlantılar, bölgeleri birbirine bağlar ve ardışık algılama aracıyla devamlılığı ve hareketi sağlar.

- Bölgeler: Fiziksel homojenliğin, kullanım biçimiyle birleştiğinde, karakteristik ortak özelliklere sahip öğeleri biraraya getirdiği alanlardır.

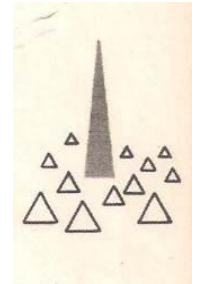
- Sınırlar: Herhangi iki bölüm arasında sürekliliği kıran kent öğeleridir.

- Düğüm Noktaları: Kenti organize ederek okunabilirliğine yardımcı olan düğüm noktaları, bir yapıdan diğerine yönelinen alanlardır. Toplayıcı olma özelliğine sahiptirler.

- Nirengi Noktaları: Kentsel mekanı vurgulayıcı olarak referans noktaları mekansal organizasyon içerisindeki farklılaşmalarıdır.

Lynch'e göre, bu ögeler, kentin imgesini oluşturan birimlerin yapısal tipleridir.

Bugünkü adıyla "Divanyolu" olarak anılan bölge de, tarihsel ve mekânsal anlam bütünlüğü bozulmadan, bu kent parçaları başlıkları altında incelenecek, bölgenin barındırdığı imgeler, analiz çalışmalarıyla ortaya çıkartılacak bu imgelerin gözlemcide bıraktığı ilk izlenim üzerinden gidilerek, imgelerin altında yatan sosyal ilişkiler açısından anlamı, işlevi, tarihiyle ilişkisi ele alınacaktır.

1.3 SONUÇ BEKLENTİLERİ

Çalışma sonunda, örnek alan olarak seçilen Divanyolu Caddesi'ndeki kentsel mekanların farklı dönemlerdeki sembolleri, kent içindeki ifadesi ve anlamı incelenerek, bölgeyi gözlemleyenlerin zihinlerinde oluşan kent imgesi üzerinde durulacak ve bu imgeler üzerinden Divanyolu Caddesi'nin anlamları yorumlanarak, Divanyolu Caddesi, gözlemciye "okunabilir" sunulmaya çalışılacaktır.

Çalışma sonunda, diğer tezlerdeki kavram yoğunluğundan ve teorik bilgi aktarımından farklı olarak, kent sakinlerinin de uygulama içine sokularak, bölge ile ilgili bilinç kazanması ve kenti farklı algılaması, çevrenin imgelerine, tarih ve yer ilişkileri ışığında anlam kazandırması ve bulunduğu bölgeyi bilinçli bir kullanıcı olarak değerlendirmesi beklenmektedir.

2. KENT ÖLÇEĞİNDE İMGESELLİK ve ANLAM

Örnek alanın imgeler üzerinden okumasına geçmeden önce, imge ve kent imgesi kavramlarından söz etmek gerekmektedir.

2.1 İMGE NEDİR

İmge, uzlaşımsal bir göstergedir, anlam değeri vardır. Belli bir insan topluluğunun uzlaşım yoluyla kendisine bir anlam verdiği göstergedir. Birşeyi gösteren, görünebilir kılındır. Görülmez gerçeği canlandıran imgedir.³

Toplumlar, küçük bir görünür birlikteliğe ek olarak, çok sayıda, her türden sembol sergiler. Çevreye verilen tepki, sosyal yapılarımız ya da sanatımıza biçim verdiği gibi, sosyal yapılarımız ve sanatımız da, çevremize verdiğimiz tepkilerin niteliğine bir tanıklık sağlar.

Bazı imgeler ortaktır. Bu imgelerin yardımıyla ki, beş ya da altı bin yıl içinde, çok yalın olanından, olabilecek en karmaşık sosyal düzeylere çıkmıştır. İmgeler, birim uzamsal ölçümler, birim ağırlık ölçümleri ya da birim parasal ölçümler haline gelip, teknolojinin ve bilimin sosyal temelini oluştururlar.

³ AKARSU, Bedia; Felsefe Terimleri Sözlüğü , p. 37

2.2 KENT İMGESİ

Kentlerin genel karakteri, yer aldığı doğal yapının genel özellikleri, çağlar boyunca onun üzerinde oluşan yapılanmaların, peyzaj düzenlemelerinin, mimari ve tarihsel özelliklerinin birikimi sonucu oluşur.

Ortak yaşamın odakları (aile yuvası, mahalle kilisesi ya da okulu), toplulukların kolektif münasebetine hükmederler. Ortak yaşamı barındırdıkları gibi sembolleştirirler de. Peyzajın, görsel olmanın ötesinde, sosyal bir rolü de vardır. Herkesin aşına olduğu ortak hafıza, burada yaşayan toplulukları bir araya getirmek için bir potansiyeldir ve birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlar.

Bu tür imgeler, algımıza katı bir biçim kazandırırken, sanat ve ritüellerimizin kalıbını belirleyen ve onları yaratan dışavurumsal, dışavurum açısından önemli formlar oluştururlar. Anıtsal mimari, binlerce yıl önce insanların önemli ortak sorunlarıyla uğraşmak için biraraya geldikleri yere dikkati çekme ihtiyacıyla ortaya çıkmıştır. Yüzyıllar geçtikçe, grup katılımının yarıçapı büyümüştür. Fakat, boyut ne olursa olsun, bu kentsel formlar, imgesel işlev icra ederler. Bunlar, ortak algısal gerçekliğin imgeleridirler ve böyle oldukları için de, ortak bir imge dünyasına aittirler.

.Şekil 2.1 Kent İmgesi olarak Amfi Tiyatro Theatre at Syracuse, Sicilya

Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/Antik_Yunanistan

2.3. KENT İMGESİ NASIL OLUŞUR

Kent, boşlukta yer tutan bir yapıdır ve uzun zaman içinde tam olarak algılanabilir. Kent tasarımı ise zamana bağlı bir sanattır ve genel hatları zaman içinde değişiklik göstermese de, ayrıntılar sürekli olarak değişir.

“Birçok mimari eser, kentlerin kişilik çizgisini oluşturmuş ve kentsel silüeti belirlemiştir. Kenti oluşturan renk, doku, boyut, doluluk, boşluk oranlarının bir hiyerarşi içinde algılanmasını sağlamak, içinde yaşayan insan toplulukları için anlamlı, tanımlanabilir açık ve okunabilir bir yaratma bakımından değer bulup, sağlıklı bir çevre oluşturmada önem kazanır.”⁴

Zamanla oluşan kentsel imgeler, gözlemci ve çevresi arasında işleyen iki yönlü bir süreçtir. Kent, farklılıklar ve ilişkiler ortaya koyar. Gözlemci ise gördüklerini seçer, düzenler ve anlamlandırır. Fiziksel çevrenin düzenleyicileri olarak kent plancıları, kentsel imgeyi oluşturan dışsal uyaranların etkileşimiyle öncelikli olarak ilgilenirler. Değişik imgeler, çevrenin yaratım sürecine katkıda bulunur.

⁴ KÖKSAL, Aykut; Anlamanın Sınırı, p. 70

3. ÖRNEK ALAN: DİVANYOLU CADDESİ

3.1. DİVANYOLU CADDESİ'NİN SEÇİLME NEDENİ

Sokaklar, kentsel varoluşların belli başlı öğeleridirler. Mimari doku ile insanın örgütlenmesi, caddelerin ve sokakların sağladığı yapı üzerinde karmaşık bir etkileşime geçer. Sokaklar, hem tasarımın ürünü, hem de toplumsal yaşamın mekanlarıdır. Herhangi bir sokağın özellikleri, o kentin biçimini oluşturan toplumsal, siyasal, teknik ve sanatsal güçlerin karmaşık bir bileşeni olarak ortaya çıkar ve bu toplumların simgelerini üzerinde taşır. Sokaklar ideolojik iletileri, biçimlerine işlenmiş ve mimari ayrıntılarda vurgulanmıştır.

Eski Roma'nın zafer alaylarından, İnkalar'ın toplu içki içme törenlerine kadar ritüellerin mekanı olan sokaklar, her toplumun kültürel sürecine önemli bir temel sağlar. Ritüeller önce var olan mekana uyum sağlar, daha sonra ise giderek o mekanların niteliğini belirler. Bütün Roma'yı dolaşan, zafer alaylarının geçtiği geleneksel yolu işaret etmek için dikilen zafer takları buna örnektir. Ritüeller toplulukları simgelerken, sokaklar da toplulukların ideolojik iletilerini, kamusal alanlara iletir.

“Kent planlaması, asla politik ya da toplumsal amaçlardan yalıtılmamıştır. Kentin, egemenliğin bir ifadesi olarak kullanılması, sokaklar için de geçerlidir. Sokakların isimlendirilmesi, konumlandırılması ve biçimi, yapıların ideolojik iletilerin kamu alanına iletildiği önemli örneklerdendir.”⁵

⁵ ÇELİK, Zeynep; Şehirler ve Sokaklar, p. 11

İstanbul, her biri bir öncekinin yıkıntıları üstüne yükselen, beş ayrı uygarlık katmanından oluşur ve kendilerinden önce gelen kültürlerden etkilenir. Binlerce yıllık kentin kimliğini, biz ve bizden önce yaşayan toplumlardan oluşturmaktadır. İstanbul'un ilk çağlarından günümüze önemli bir kent parçasını oluşturan ve İstanbul'la yaşıt, her dönem farklı isimle anılan, bugünkü adıyla "Divanyolu Caddesi", bu açıdan çarpıcı bir örnektir.

3.2. DİVANYOLU CADDESİ'NİN KONUMU

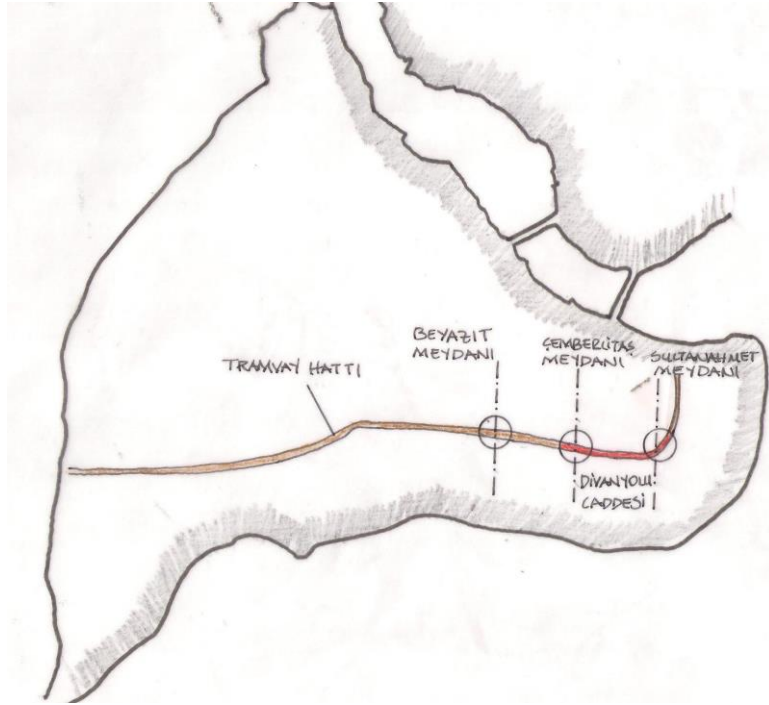
Oluşumundan bu yana İstanbul'un kaburgasını oluşturan ana caddenin konumu ve ismi çeşitli dönemlerde farklılıklar göstermiştir. Günümüzde "Divanyolu Caddesi" olarak anılan ve fiziki konum olarak geçmişine göre çok daha kısa bir bölümden oluşan cadde, Osmanlılar'da "Divan Ekseni", Romalılar'da ise "Mese Caddesi" olarak anılmaktadır.

Bugün "Divanyolu Caddesi" olarak anılan kısım, günümüzdeki konumuyla, Ayasofya Müzesi ve Çemberlitaş arasını oluşturmaktadır. Günümüz Divanyolu Caddesi, Osmanlı dönemi "Divan Ekseni" nin kısa bir parçasıdır. Eksen ismini, Topkapı Sarayı'nda her gün yapılan Divan'ı Hümayun toplantılarından almıştır. Eksen, bu dönemde surlardan (Edirnekapı) başlayarak, saraya (Topkapı Sarayı) kadar devam etmekte ve tarihi yarımadaı baştan sona geçmektedir.

"Divan ekseni, her köşesi uzun bir tarihe bağlı olan bir kent omurgasıdır. Bu aks, sadece kendi başına değil, bağlı olduğu sokaklarıyla da kenti tanımlar. Divan ekseni, kente giren ve kentten çıkan ve kent içinde önemli alayların geçtiği kanaldır ancak diğer batı ya da doğu kentlerinde olduğu gibi, kentin sadece ticari ve anıtsal simgelerini toplayan bir "ana cadde" değildir. Neredeyse beş kilometrelik kıvrımlı guzergahı olan bir cadedir. " ⁶

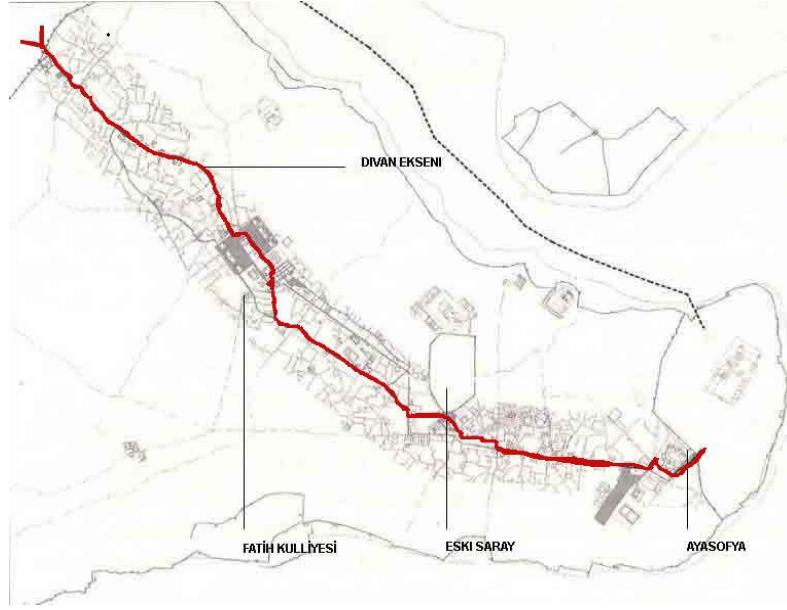
⁶ Cerasi, Maurice; Divanyolu, p. 7

Osmanlı dönemi Divan Ekseni ise Roma döneminin Mese'sinin her iki kolundan birinin uzantısıdır. Mese, Milion taşından başından başlayıp, Çemberlitaş'taki Konstantinus Forumu'nu ve Beyazıt'taki Forum Tauri'yi sağında bırakarak devam eder. Beyazıt'a kadar, bugünkü tramvay yolunu takip eder ve bugünkü Beyazıt olan Philidelfion'dan ikiye ayrılır. Her iki kolu da kent surlarına, kentin giriş kapılarına ulaşmaktadır. Ayrılan yollardan bir kolu güneybatı kapısı olan Altınkapı'ya, diğeri ise kuzeybatı kapısı olan Edirnekapı'ya ulaşır.

Şekil 3.1 Divanyolu Caddesi günümüz coğrafi konumu şematik gösterimi

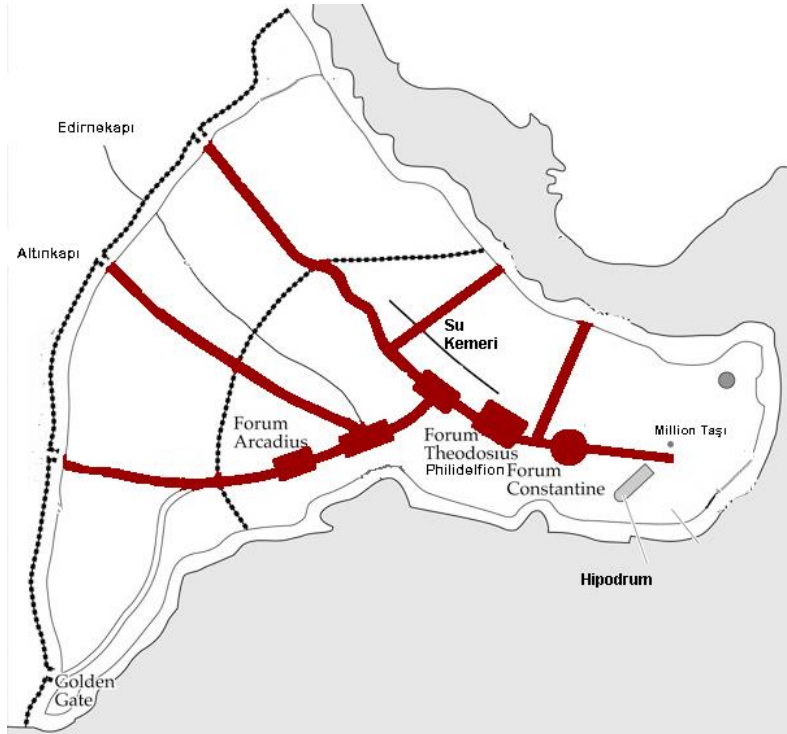
Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Şekil 3.2 Osmanlı İmparatorluğu Divan Eksenini

Kaynak: CERASI, Maurice

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Şekil 3.3 Roma Dönemi Mese Caddesi

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

4. DİVAN EKSENİ'Nİ İMGELEYEN KENTSEL ÖĞELER ve İMGELERİN TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDEKİ GELİŞİMLERİ

Divan Ekseni'nin kentsel imgelerini açığa çıkartmak için, "çalışmanın yöntemi" bölümünde sözü geçen Kevin Lynch'in analizine başvurulacaktır. Divanyolu Caddesi, doğrudan doğruya onu algılayan bilinç açısından, caddenin gözlemcide bıraktığı ilk izlenime göre ele alınacak, bölge kentsel alt birimlere ayrılarak, görünen imajları irdelenecek ve bu imajlar, geçmişteki izleri ile karşılaştırılacaktır.

Lynch, kentsel mekanın yapısının oluşmasında en belirleyici faktörler olan tarihsel, kültürel bir zaman-mekan ortamında kesişen ve birbirini izleyen birimleri ortaya koymaya çalışmıştır.

"Farklı imgesel yapılar arasında bağlantıyı sağlayan bağlantılar, parçalar arası ilişkilere göz gezdirerek, bir bütüne varır. Böyle bir bütünde bağlantılar, bölgeyi hazırlar. Çeşitli düğüm noktalarını birbirine bağlar. Düğüm noktaları yolları birleştirir ve onların sınırlarını belirler. Kenarlar ise bölgelerin sınırlarını belirler ve nirengi noktaları da bu bölgelerin çekirdeğine işaret eder. Yoğun ve canlı bir imgeyi ortaya çıkartan ve metropolitan ölçekte devamını sağlayan, bu birimlerin bütünüdür."

7

Eksen alt birimlere indirgenirken, analizler aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

1 - Eksen üzerinde, sürekliliği olan ve aynı amaca hizmet eden yollar belirlenmiştir. (Bağlantılar imgesi)

2- Dolu-boş analizi yardımıyla, eksen üzerindeki büyük mekansal farklılıklara yol açan yerler belirlenmiştir. (Bölge imgesi)

3 - Divan Ekseni'ni sınırlayan, benzer karakteristik özelliklere sahip, tekrar eden doku belirlenmiştir. (Sınır-kenar imgesi)

⁷ LYNCH, Kevin; Kent İmgesi, p. 93

4 - Yol ayırımları, farklı bölgeleri birbirine bağlayan mimari öğeler belirlenmiştir. (Düğüm noktaları)

5 - Tekil olarak, bulunduğu bölgeden ayrılan ve bulunduğu bölgeden farklı karakteristik özelliğe sahip olan öğeler belirlenmiştir. (Nirengi noktaları)

4.1. BAĞLANTILAR

“Bağlantılar, gözlemcilerin alışkanlık ve olanaklarına bağlı olarak, belirli zamanlarda kullandıkları alanlardır. Bunlar; sokak, yaya yolları, toplu taşıma alanları, kanallar ve demiryolları olabilir. Bu öğeler pek çok kişinin zihninde baskındırlar. İnsan hareket halindeyken kenti gözlemler ve bu yollar üzerinde diğer çevresel öğeleri algılayarak bütünle ilişki kurarlar. “⁸

4.1.1. Divanyolu Caddesi

Tezin konusu olan “Divanyolu Caddesi”, bu bölgeyi tanımak için en güçlü bağlantı öğesidir. Cadde, günümüzde bu bölgeyi ziyaret eden pek çok kişinin zihninde “tramvay yolu” olarak imgenir.

Şekil 4.1 Caddenin günümüz kullanımı: Tramvay yolu

Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

⁸ LYNCH, Kevin; Kent İmgesi, p. 52

Günümüzde, tarihine oranla fiziki olarak daha kısa bir caddeyi tanımlayan Divanyolu Caddesi'nin, tramvay yolu olmaktan çok daha özel ve anlamlı bir geçmişi vardır. "Divanyolu Caddesi, birçok şeyi açığa vuran, sembolizmin ve işlevsel olguların yoğunlaştığı yerdir. "⁹

Cadde, padişahların, imparatorların ve yeniçerilerin geçtiği bir cadde olarak, geçmiş yüzyıllara ait yaşantının, fiziksel olarak sembolize edilmiş hallerini hala üzerinde barındırmaktadır. Bizans'ın Konstantinopolis'inden, Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar kültürler bileşeni özelliğini sürdürülmüştür ve kent sosyal, ticari, simgesel ve dinsel öğelerle bezenerek güç ve etkilerini arttırmıştır.

İstanbul ile yaşıt olan bu eksen, tarih boyunca farklı adlarla anılmış ve kentin tarih boyunca geçirdiği tüm değişimlerden etkilenmiştir. Caddenin mekansal gelişimini inceleyebilmek için, oluşumundaki kentsel kriterlere değinilecek ve tarih içinde değişimleri incelenecektir.

⁹ CERASİ, Maurice; Divanyolu, p. 7

4.1.1.1. Caddenin Oluşumu ve Roma Dönemi Mese'si

Mese, Romalılar'ın Adriyatik'i, İstanbul ve Çanakkale boğazlarına bağlamak amacıyla inşa ettiği, anlamı "Roma'ya giden yol" olan, "Via Egnatia" nin, kent içinde kalan bölümüdür.

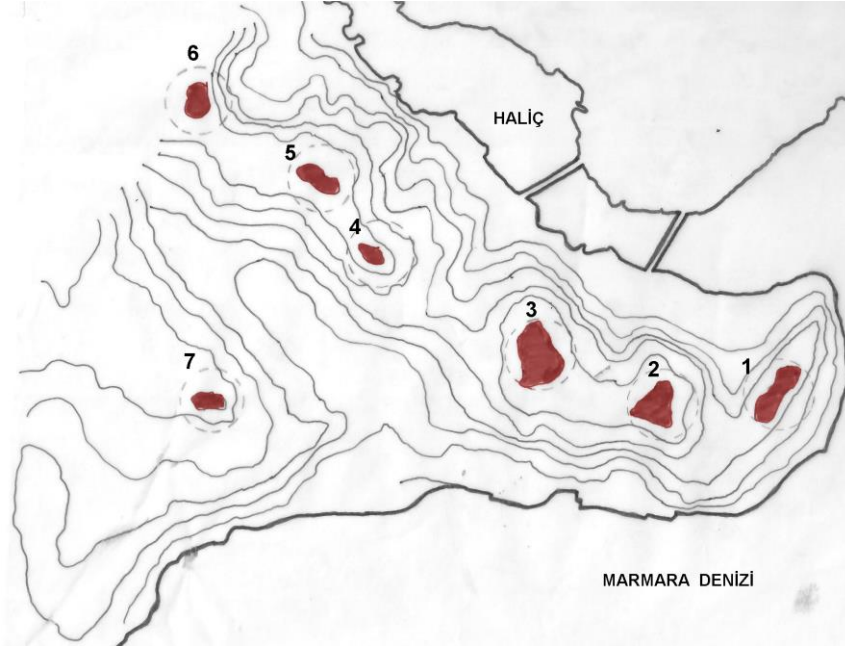
Şekil 4.2 Via Egnatia Yolu

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Fiziki konum ve biçim olarak birbirini karşılamasa da, bugünkü Divanyolu Caddesi, Roma İmparatorluğu dönemi "Mese Eksenini"nin kollarından biridir. Yarımadanın ortasından geçen bu yol, kent yaşamında bir omurga görevi görür ve Konstantinopolis'in kent içi imgesi bu cadde etrafında şekillenir.

Mese'nin oluşumunu anlayabilmek için öncelikle Roma kentlerinin genel oluşumuna bakmak gerekir: Roma kentlerinin oluşumunda, Yunanlılar'da da olduğu gibi mitolojinin etkisi görülmektedir. Kentin sınırları gökyüzü hareketine göre belirlenmiş, gökyüzünde güneşin hareketi doğu-batı eksenini, yıldızların hareketi de bu eksene dik açı yapan kuzey-güney eksenini oluşturmuştur. Birbirlerini dik kesen bu eksenler şehrin planını ortaya çıkartmıştır ve kent ana sınırlarını belirlemiştir.

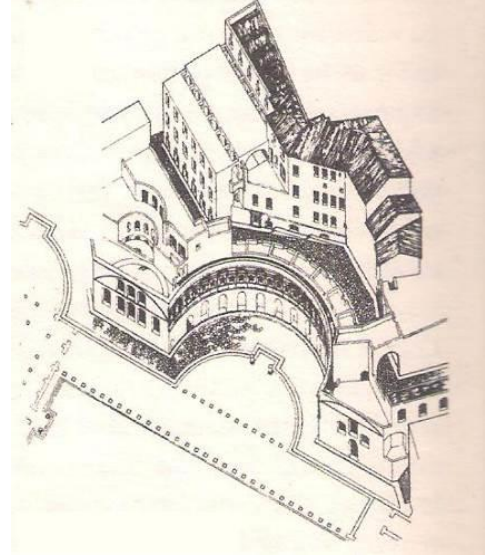
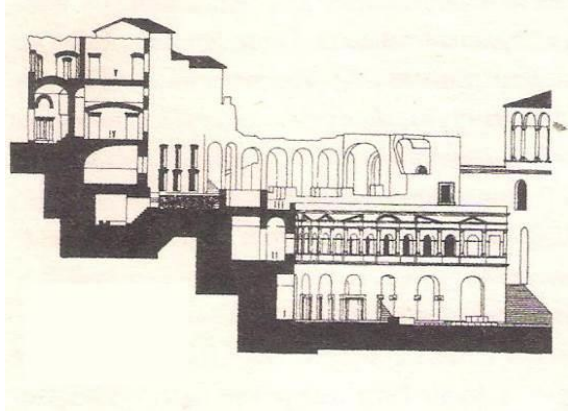
Kentin ana sınırları belirlendikten sonra, mitolojide kutsallık atfedilen yedi sayısına göre, kent yedi tepe üzerine kurulur. Bahsi geçen yedi sayısı, evreni oluşturduğu düşünülen yedi gezegeni temsil etmektedir; Güneş, Ay ve beş gezegen. Yedi tepe, yedi “kentsel odak” yaratılarak tanımlar. I.Constantine tarafından, 330 yılında Roma İmparatorluğu’nun ikinci merkezi olarak kurulan Yeni Roma da, Eski Roma model alınarak yapılmış ve yeni başkent Konstantinopolis de yedi tepe üzerine kurulmuştur.

Şekil 4.3 Roma döneminde kentlerin oluşumu: Yedi tepe

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Antik Yunan kentlerinde agora işlevi gören bu tepeler üzerinde arazinin belirlediği imkanlarda geniş meydanlar açılmış, bu meydanlar, şehrin odak noktalarını oluşturmuştur. Şehir bu bölgelerin etrafında gelişmiş ve bu bölgeler yeni hayat biçiminin mekanı olmuşlardır.

Şekil 4.4 Roma kenti Traianus'dan kent odaklarına örnek: Enine kesit ve perspektif

Kaynak: ROSSI, Aldo

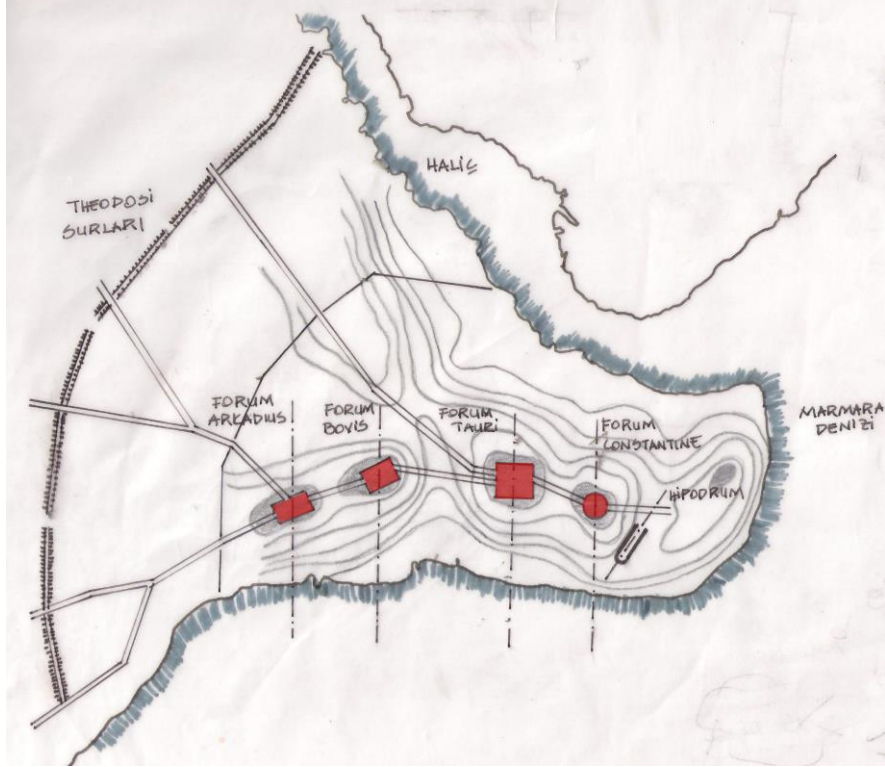
V. Yüzyılda ise bu bölgeler, temel olan işlevinden çıkıp, gerçek bir meydana ve kamusal alanlara dönüşmüşlerdir.

“V. Yüzyılda forum, pazar yeri olmaktan çıkıp, gerçek bir meydana dönüştü. Yaklaşık bu dönemde yazan Aristoteles'in şu inanişına göre neredeyse, “Kamusal meydan hiçbir zaman ticaret tarafından lekelenmeyecek, zanaatkarların buraya girmesi yasaklanacak. Pazaryerine ayrılan mekan onun çok uzağında, ondan iyice ayrılmış olacak”¹⁰

Bu dönemden sonra bu noktalar, kamusal alanlara dönüşerek törenlerin de yapılacağı alanlar olmuşlardır. “Forum” olarak tanımlanan ve kentin çekirdeğinde konumlanan bu alanlar, büyük toplumsal olaylara sahne olmuştur. Oluşturulan bu meydanlar, iletişim noktası olarak bu dönemde önemli gelişmeler kaydetmiş ve kentlilerin birincil iletişim mekanı olarak, kent yönetimi ile sosyal eylemlere hizmet etmek, dini gereksinimlere cevap vermek gibi işlevleri bünyesinde barındırmıştır.

¹⁰ ROSSI, Aldo; Şehrin Mimarisi , p. 114

Roma'nın ikinci başkenti olarak kurulan Konstantinopolis'de de, şehrin kurulduğu yedi tepe üzerinde “odak noktaları” oluşturulmuştur.

Şekil 4.5 Mese caddesi üzerindeki kamusal alanlar – meydanlar

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Konstantinopolis'in törenlerinin yapıldığı, odak noktalarından geçen yol da tören yoluna dönüşmüş ve imparatorluk protokol yolu olarak kullanılmaya başlanmıştır. Cadde, dönemin en önemli sosyal bölgesi haline gelmiştir. Caddeye o zamanki resmi adıyla, “imparatorluk yolu” anlamında “Regia” denilmiştir. Constantinus kenti kurarken, sarayla forumlar arasında iki katlı revaklar yaptırmış ve revakları heykeller ve sanat yapıtlarıyla süslemiştir. Bu revaklı yola da “Regia” denilmiştir. Ama halk bu caddeye “merkez yol, ana yol” anlamındaki “Mese” demeyi tercih etmiştir.

Mese, yaklaşık 25 metre genişliğinde, düşme taşlarla kaplı, alt katları sütunlarla yürüme yolu ile genişletilmiş, 2 katlı revaklı dükkânların olduğu evlerle çevreli araba yoludur. Bu revaklar çoğu kez yanmış, depremlerde yıkılmış, zaman içinde büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.

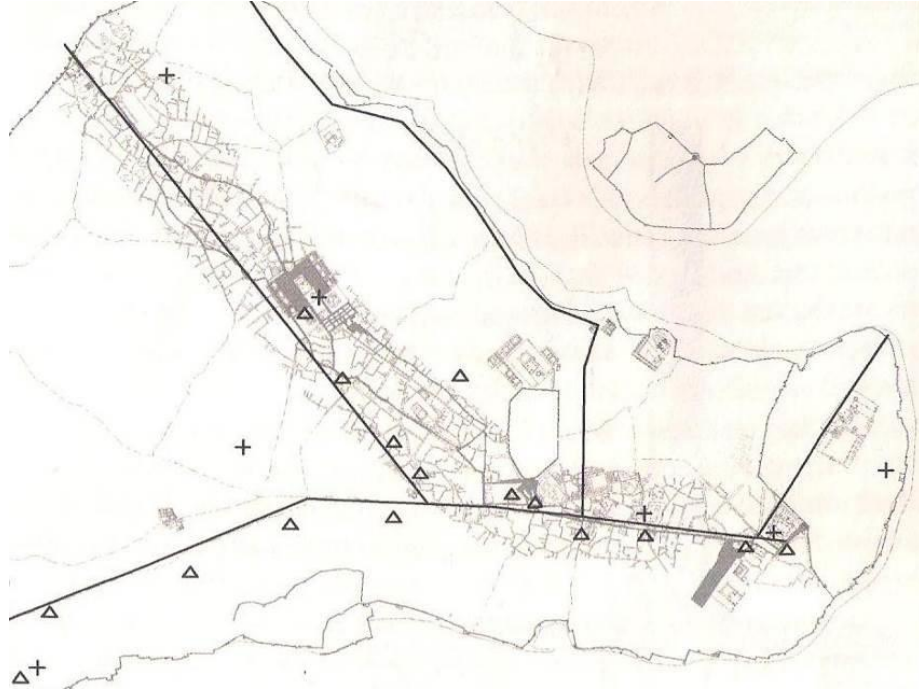
Şekil 4.6 Celal Esat Arsever çizgileriyle Mese Caddesi

Kaynak: AYVAZOĞLU, Beşir

“Bizans’ın revaklı Mese’sine biçim veren yalnızca ihtişam yaratma fikri değil, aynı zamanda ticaretti. Yalnızca belirli yerlerinde anıtsal bir yapı bulunan Mese, çoğu zaman kısa ömürlü ahşap revaklara sahipti. Hem Divan Ekseni hem de Mese’lerin belirli mıntıklarında ticari gelişme görülüyor, ama tüm yol boyunca görülüyordu. Bu yoğunlaşmaların konumu, Osmanlı’nın fethinden sonra da korundu. “¹¹

Mese’nin imparatorlarca kullanımının en öne çıkan şekli, zafer kazanmış imparatorun, arkasında ordusuyla, Altınkapı’dan şehre girip, Mese caddesi boyunca, yol kenarında birikmiş halkı selamlayarak ilerleyip Büyük Saray’a yani evine dönüşüdür.

¹¹ CERASÍ, Maurice; Divanyolu, p. 49

Şekil 4.7 Geç Bizans Dönemi'nde tören alayları ve kutsal mahalleler.

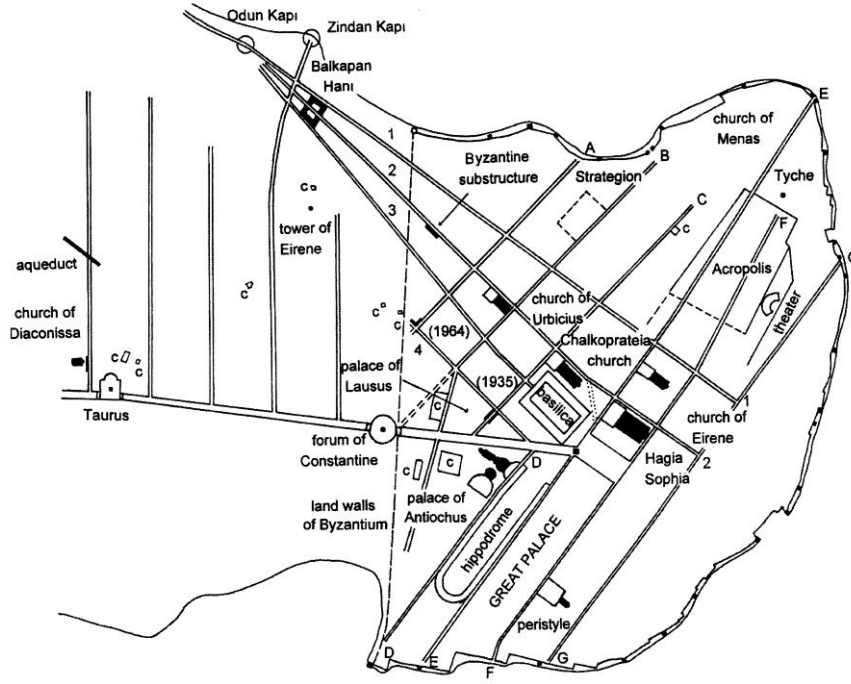
Siyah çizgiler: En çok kullanılan tören alayı güzergahları. İki ana Mese, Harisios Kapısı'ndan (en üstte solda) ve Porta Aurea'dan (en altta solda) çıkar. Haçlar: İmparatorlar tarafından hem geç dönemde, hem daha önce ziyaret edilen kiliseler. Üçgenler: Törenselleştirilmiş merkezler

Kaynak: CERASI, Maurice

İmparatorun şehre girişini görkemli kılmak ve belirtmek için, yollar debdebeli yapılmış ve yolun ortasına 90-120 cm genişliğinde bir şerit içine kum serpildiği görülmüştür.

Roma kentlerinin oluşumunda bir diğer önemli unsur ise askeriye olmuştur. Sınırlar belirlendikten sonra, kent ve mekanları bu ana akslara dik olarak gelişmiştir. Oluşturulan ızgara sisteme göre, orduların kente giriş çıkışlarını kolaylaştırmak nedeniyle, sokaklar birbirini dik keser.

Roma döneminde şehir, planlı bir biçimde, başkent olmak üzere inşa edilmiştir. Ancak bu şehrin yapılışı, klasik Greko-Romen şehircilik anlayışı ve geleneği çerçevesinde gerçekleşmiştir. Yunan-Latin tarzı, geniş, iki yanı sütunlu caddeleri geliştirilmiştir. Izgara ya da satranç tahtası denen bu modelde, cadde ve sokaklar mümkün olduğu kadar düz gider ve birbirini dik açı ile keser.

Şekil 4.8 Bizans dönemi birbirini dik kesen sokaklar

Kaynak: <http://mandtakeistanbul.wordpress.com/2011/06/24/streets-and-topography-persistence-and-change-on-the-historic-peninsula/>

Yolların simetrik olmasının bir diğer sebebi de Roma İmparatorluğunun “saydamlık” ilkesidir :

“Simetri önemli bir ilkedir. Özgür yurttaşların, toplumsal ihtiyaçları karşılanmalıydı. Bu simetri, caddelerin düzlüğü, fiziksel olarak ‘saydam’ bir kent yapısı yaratıyordu ki, bu da Yunan-Latin kültüründeki ‘kamusallık’ ögesine uygundu.

Kamusal mekanlar, kent halkı ile hakim otorite arasında ilişki kuran, halkın buradan bilgilendirildiği yer olmuştur. Dini ve kamusal işler, Roma döneminde aynı ortak mekanda toplanır, bu mekanlar birbirinden binalarla bölünürdü. Bu dönemde, Konstantinopolis’te tören durakları, olağandışı bir atmosfere ve dini anlamlarla sadakat anlamlarının birbirine karıştığı, simgesel bir karmaşıklığa sahipti. Tören durakları hem dini hem de sivil bir nitelik taşımaktaydı. “¹²

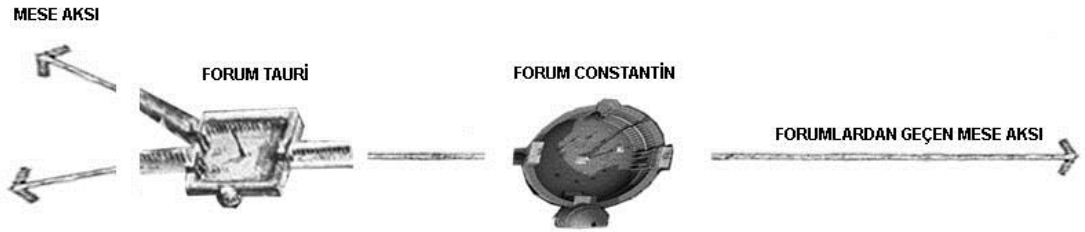
¹² BELGE, Murat.; İstanbul Gezi Rehberi , p. 16

Kültürün inşa edildiği yer olarak tanımlanan kamusal mekanlarda, kentin gündelik yaşam üretimi önemli bir rol oynardı. Sokaklar, meydanlar, rekreasyon alanları vb. ortak kullanılan mekânların her biri, kamusal mekân olarak, belli sosyal, kültürel faaliyetin fiziken temsil edildiği yerler olurlardı.

Yunanlılar'ın bilincine göre kamusal alanlar, olayların herkesin gözü önünde açığa çıktığı, görünürlük kazandığı bir özgürlük alanıdır. Bu mekanlarda gerçekler herkesin gözü önünde aleniyet kazanır.

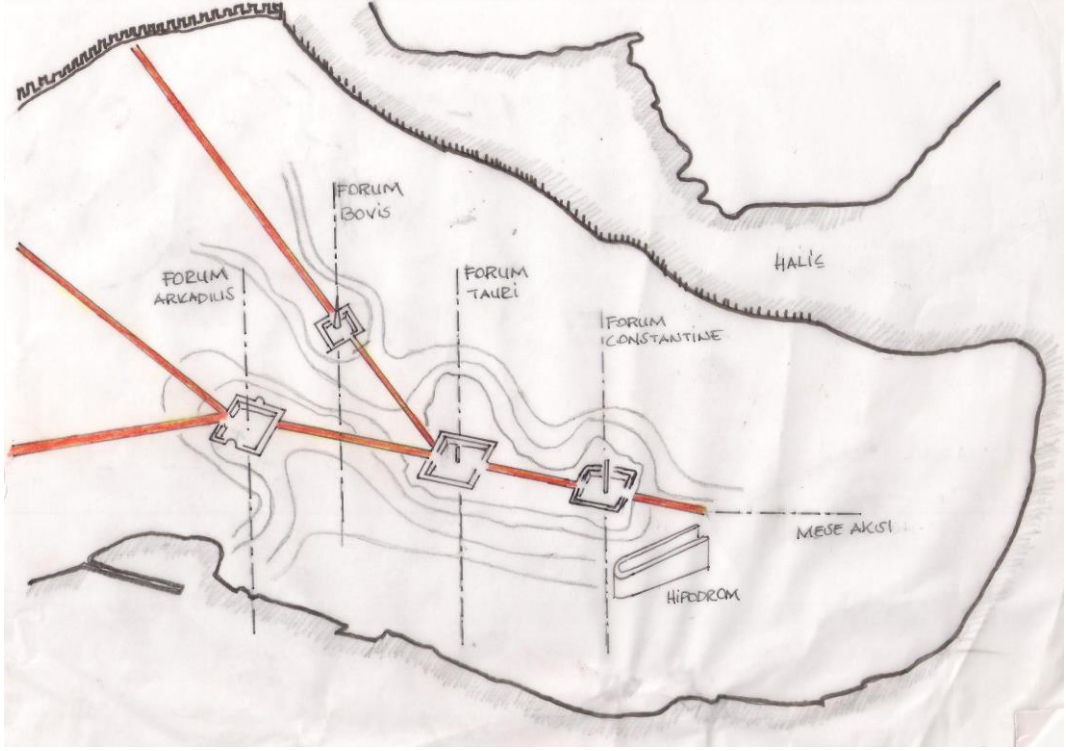
Roma döneminde de kamusal alan, demokratik düzlemde her bireye açık olan, sözel veya yazılı olarak insanların kendilerini ifade edebilecekleri, iletişime dayalı bir platform anlamına gelmektedir. Bu ortak mekanları sınırlandıran herhangi bir engel yoktur.

Tüm kamusal alanları üzerinde taşıyan Mese aksı da bu özgürlük anlayışının fiziksel olarak yansımasıdır. Mese caddesi, bu alanlardan geçerek tüm şeffaflığıyla sözkonusu iletişime dahil olmaktadır.

Şekil 4.9 Mese aksının kamusal alanlarla bağlantısının şematik gösterimi

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Şekil 4.10 Mese aksının kamusal alanlarla bağlantısını gösteren plan-perspektif

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Mese hakkındaki betimlemelerin çoğu, erken dönemlere ilişkindir. Daha sonraki dönemlerde cadde üzerindeki forumların çoğu harabe haline gelmiş, forumların çevresi yapılarla dolmuş ve Mese'nin revakları ortadan kaldırılmıştır. Yukarıda bahsedilen simetri bozulmuş, doldurulan forumlar, bu alanların bahsedilen "saydamlık" ilkesine ters düşerek fonksiyonunu yitirmiştir.

Arterin törensel kullanımının, Hristiyanlığın önemli olduğu Bizans döneminde giderek azaldığı varsayılmaktadır. Bizans döneminde kent, diğer ortaçağ Hristiyan kentlerindeki gibi, eski medeniyetlerin benimsediği ızgara planlı sistem yerine, pek çok İslam kentinde olduğu gibi irrasyonel planlı sistemlerden oluşmuştur.

4.1.1.2. Osmanlı Donemi Divanyolu ve Caddenin Tarihsel Gelişimi

1453, Konstantinopolis'in Osmanlı İmparatorluğunca alınmasından sonra, imparatorluğun ilk üç yüzyılında, Mese aksının Güneybatı kapılarının çevre kesimleri daha az kullanılır hale gelir ve bu dönemde Edirnekapı güzergahı önem kazanır.

Ayasofya-Edirnekapı aksı üzerinde gelişen Divan Ekseni ile Bizans dönemi Mese'si arasında kesin benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır ve İstanbul'un üç yüzyıllık çizilen değişik haritalarında, güzergahın genişliği ve izlediği hat son derece değişkendir.

Üsünde işlev ve yapıların bir araya toplandığı bu uzun yol, dönüşüm süreci geçirmiş ve sistem, arteri olmayan, kentin içinden kıvrılarak bükülüp geçen, yan yana ögeler arasında sürekliliği sağlayan kısa bağlantıların olduğu bir sisteme dönüşmüştür.

Eksenin Roma döneminden farklı olarak irrasyonel bir yol izlemesinin ve kapalı gelişmesinin bazı nedenleri vardır:

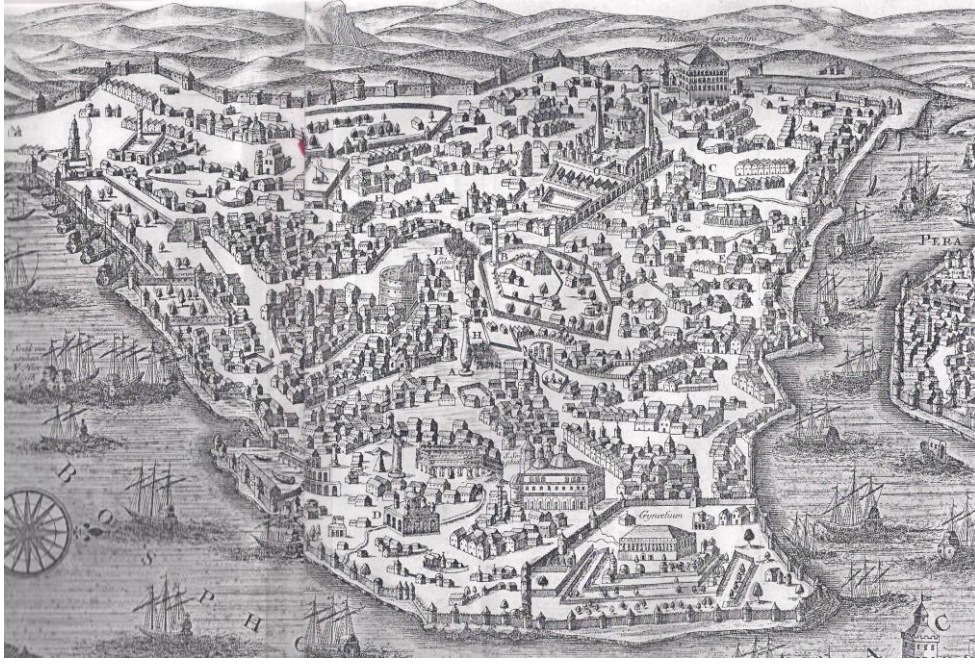
Osmanlı İmparatorluğu çok uluslu topluluklardan oluşmaktadır. İmparatorluğu oluşturan her topluluk, geleneklerini korumak için, şehir içinde belirli bölgelerde iskan ederek kendi mahallelerini oluşturmuştur. Bu bölgelerde kurulan mahalleler gelen toplulukların köyleri gibi oluşmuş ve ortak tek noktaları aynı geçmişe ve kültüre sahip olan bu toplulukların zengin ve yoksulu bir arada yaşamıştır. Dolayısıyla bu bölgeler, devletin başta gelenlerinin kurduğu düzenli külliye, medrese gibi anıtsal yapılardan ziyade, daha karmaşık bir yapı olarak ortaya çıkmıştır. Bu da eksen üzerinde farklılaşmaya sebep olmuştur.

Ekseni şekillendiren bir diğer önemli konu da, Osmanlıların Müslüman bir toplum olmasıdır. Müslüman toplumlara göre mahremiyet önemli bir konudur. Bu yüzden toplanma yerleri, sınırları belli olan, içe dönük yerler olmalıdır.

1544 yılında Sebastian Münster tarafından yayımlanan ve İstanbul'un fethinden sonra ilk kez resmedilen haritada, Bizans dönemi Mese'sinden farklı olarak, eksen üzerinde Osmanlı yapıları görülmektedir. Kent, fetihten sonra "şenlendirme, imar etme" geleneği uyarınca külliyele ve diğere kamu binaları ile donatılmıştır.

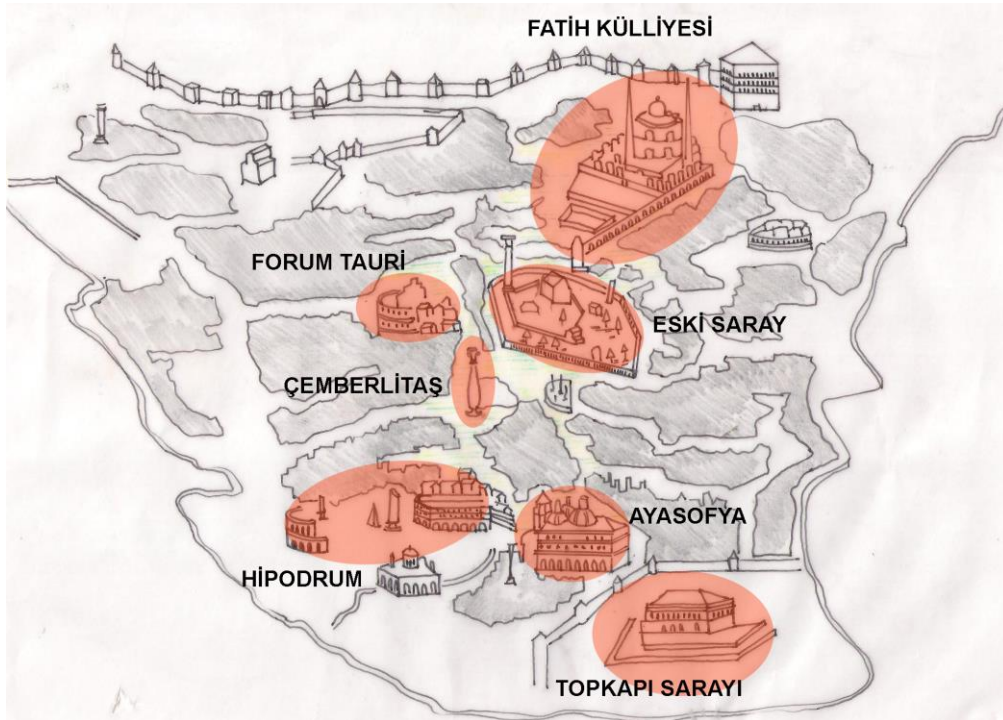
Fetihten sonraki yıllarda Sultan II.Mehmed'in üsteği üzerine, Osmanlı ileri gelenleri ve paşalar, İstanbul'da kamu yapıları, camiler, medreseler, imaretler ve hanlar inşa ettirirler.

Bu haritadan önce Bizans dönemine ait yapılan haritalarda ilk dikkati çeken kenti çevreleyen surlarken, fetih sonrası İstanbul'un gösteren bu ve bundan sonraki haritalarda kent yapıları ortaya çıkmaktadır.

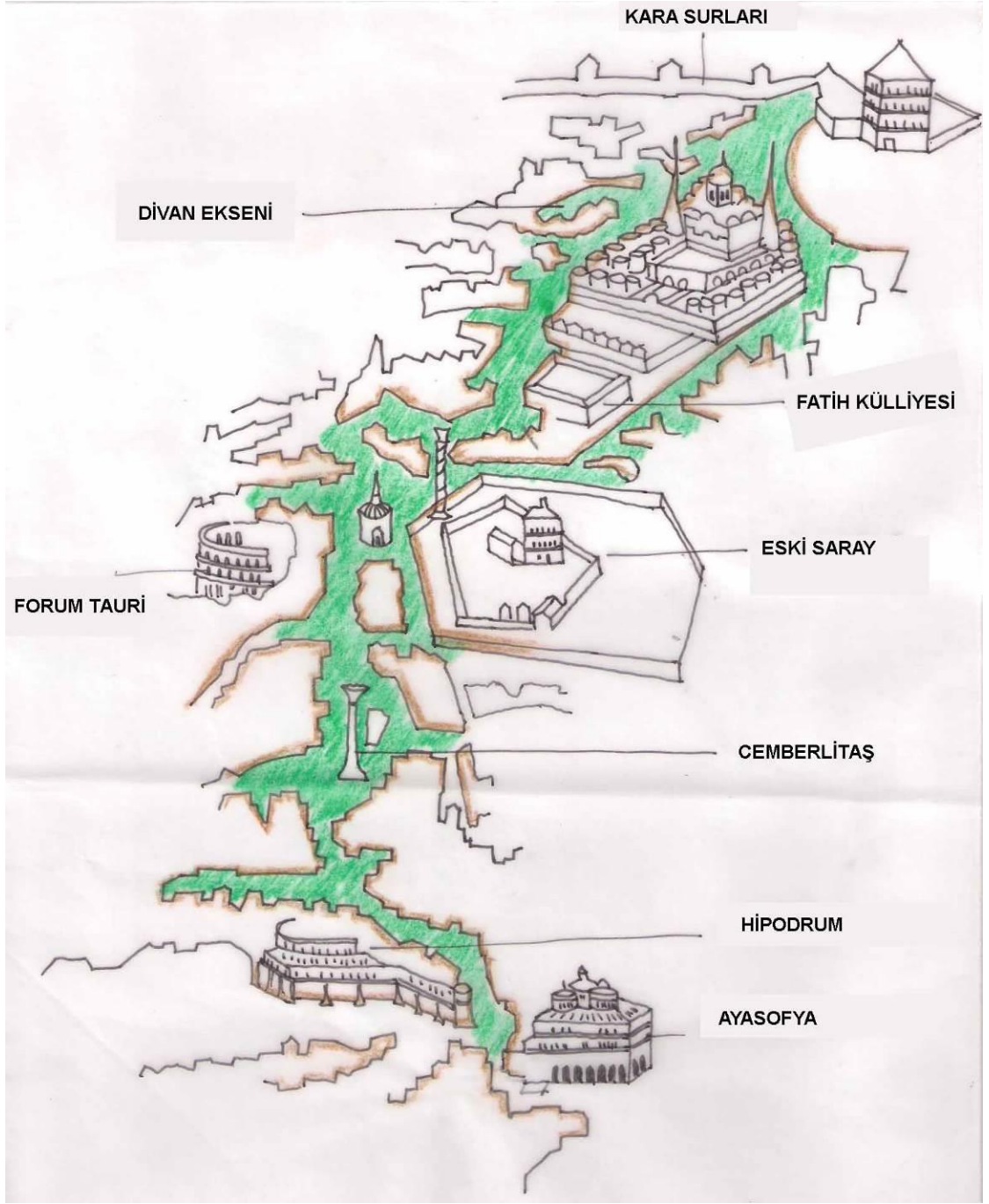
Şekil 4.11 (1544) Sebastian Münster haritası

Kaynak: İstanbul Haritaları 1422-192 (Maps Of Istanbul) Ayşe Yetişkin Kubilay

4.12 Münster haritası üzerindeki önemli yapılar

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Şekil 4.13 Münster haritasına göre eksenin durumu

Yorum: Semra Ozguler Yilmaz

İslam dünyasında sosyal yaşam camii ve çevresinde geçmekte, Cuma namazının kılındığı büyük camiiiler, kentlerin ticaret merkezlerinin, çarşılarının yakınında veya içlerinde yer alarak kalabalığı kendilerine çekmektedirler. Batı kültüründe insanların biraraya geldiği mekan, Osmanlıda Cuma camilerinin avluları olarak ortaya çıkmaktadır.

4.14 Kanuni Sultan Süleyman saltanatı sırasında Firuzğa Camii çevresi

Kaynak: CERASI, Maurice

Bu dönemde paşalar ve divan üyelerinin ileri gelenleri, kendi adlarına yaptırdıkları türbe, camii ve külliyeler, devlet gücünün anıtsal ifadeleri olmuş ve caddeyi önemli derecede etkilemiştir. Roma döneminin kamusal alanları olan forumlar, Osmanlı'da yerini kamusal alanların belirgin örneği olan 'külliyeler'e bırakmıştır.

“Külliye, şehrin geri kalan kısmına açılmaktan çok, kapanan bir yapı tipidir. İçinde barındırdığı binalar (medrese, hastane gibi) camiye göre yönlendiğinden, yüzlerini camiye döner ve sırtlarını da şehre dönerler.”¹³

Şekil 4.15 Divan Ekseni'nin kamusal alanlarla bağlantısının şematik gösterimi

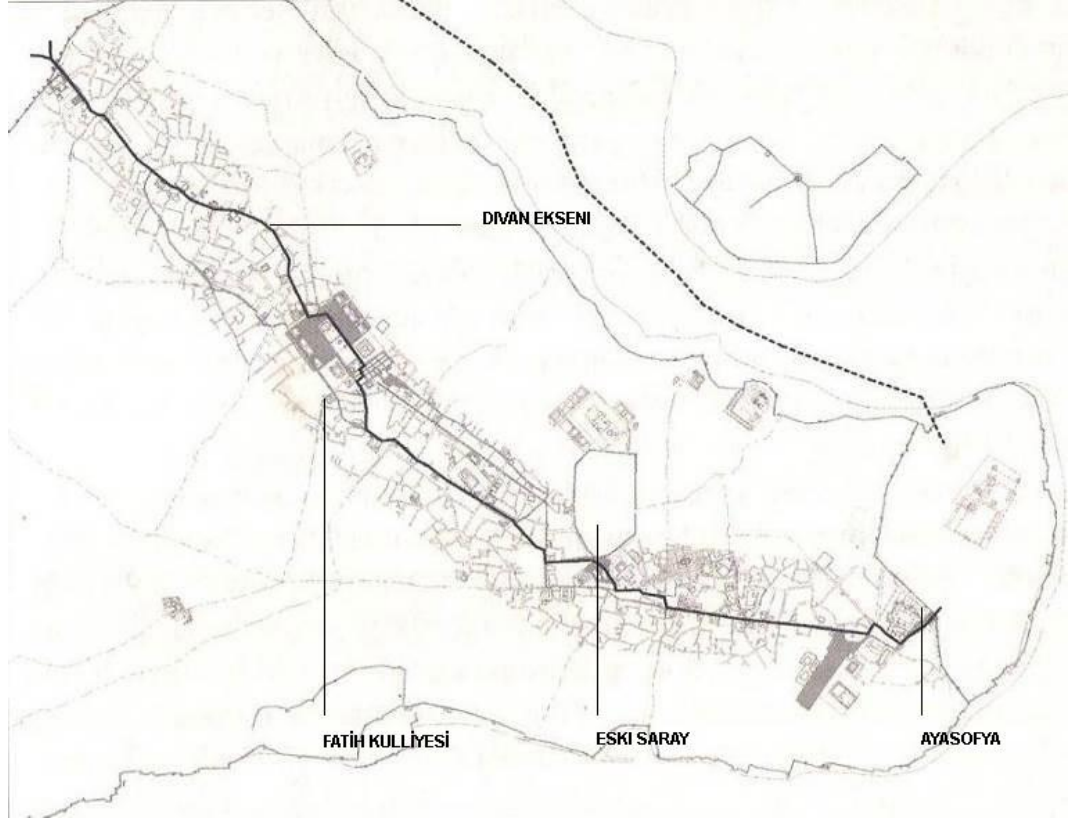
Semra Özgüler Yılmaz

Külliye'nin oluşturduğu simetrik ve geometrik bütünlüğün dışında, şehirde düzensizlik hakimdir. Düz çizgiler yerini irrosyanel geometrik bir sisteme bırakmıştır. Devletin yaptırdığı düzenli, içe kapalı anıtsal yapıların ve bu anıtların dışında kalan düzensiz yapıların oluşturduğu sistem, Divan Ekseni'nin karakterini yeniden belirlemiş, Roma döneminde caddeleri ve meydanlarıyla bir uçtan diğer ucu görünen saydam Mese caddesi, sınır duvarlarının oluşturduğu kapalı bir sisteme dönüşerek, mat bir hale bürünmüştür.

Roma Mese'sinin törensel özelliği, Divan Ekseni'nde de devam etmiş, Roma döneminde imparatorun geçit yolu olarak kullanılan güzergâh, Osmanlı döneminde de bu özelliğini korumuştur.

¹³ BELGE, Murat; İstanbul Gezi Rehberi, p. 18

“Divanyolu adını, Topkapı Sarayı’nda Kubbealtı’nda toplanan Divan-ı Humayun’dan almıştır. Divan dağıldıktan sonra divanın üyeleri paşalar, vezirler arabalarına veya atlarına binerek genelde Aksaray, Beyazıt ve Fatih istikametinde bulunan konaklarına bu yol üzerinden giderler, geçit töreni şeklindeki bu yürüyüşlerde, sultanlar kentsel mekan içinde dolaşarak ve belirli noktalarda simgesel olarak durarak kendilerini temsil ederlerdi. Cadde, özel günlerde ve dini bayramlarda tamamen boşaltılır, esnaf loncası tarafından temizlenir, süslenir ve bir tören yolu haline dönüştürülürdü. Divan eksenini 17. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren imparatorluk güzergahı sayılıyor, Divanyolu olarak anılıyor ve önemli tören alaylarında kullanılıyordu.”¹⁴

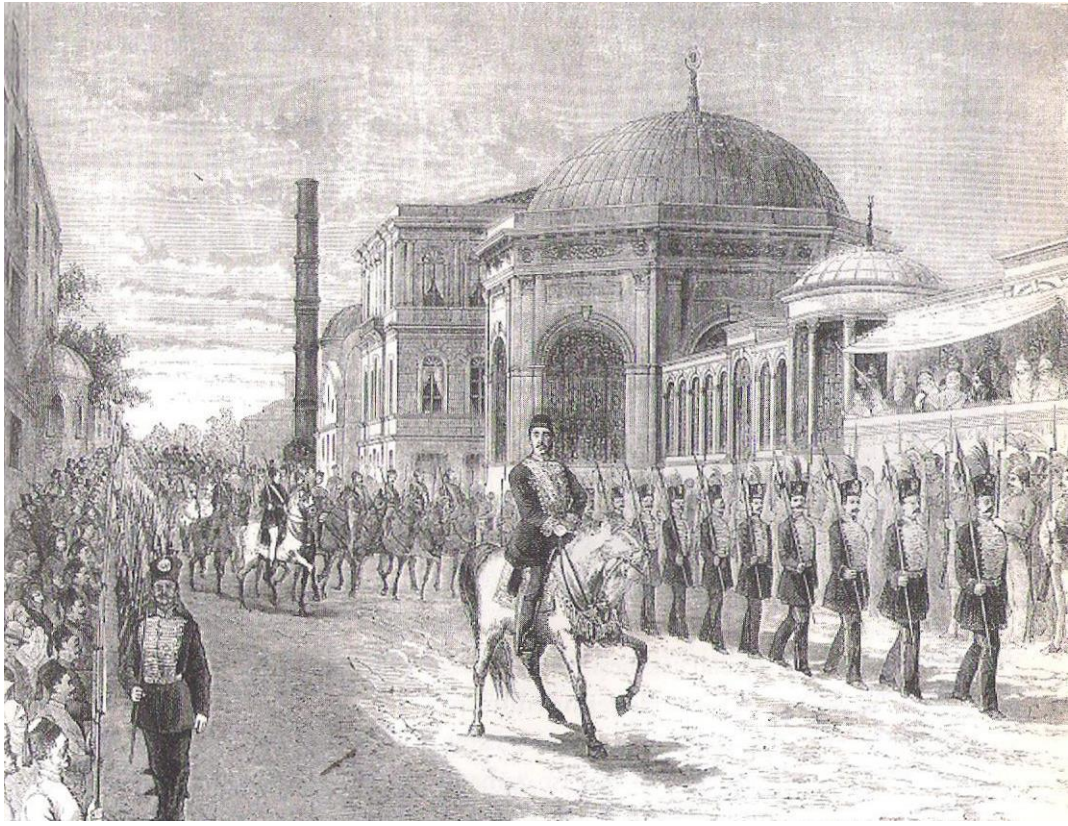

Şekil 4.16 Surlardan Ayasofya'ya, Osmanlı dönemi İmparatorluk alayları

Kaynak: CERASİ, Maurice

¹⁴ CERASİ, Maurice; Divanyolu, p. 54

Bu dönemde paşaların şehir içindeki temsiliyeti, Roma İmparatorundan farklı bir özellik göstermiştir: Roma döneminde vatandaşların düşüncelerini ifade edebildiği meydanlar, Osmanlılarda yerini, padişahın güç gösterisinde bulunduğu alanlara bırakmıştır. Romalılarda halk, meydanlarda özgürce konuşup iktidarı eleştirebilirken, Osmanlı döneminde bu alanlar, açık eleştirinin söz konusu olmadığı, “Sultanım senden büyük Allah var” deyimiyile süslenen, iktidar ve ihtişamın temsil edildiği alanlara dönüşmüştür.

Şekil 4.17 Sultanın geçiş töreni

Kaynak: AYVAZOĞLU, Beşir

Askeri tören, cenaze alayı, kılıç kuşanma ve bayram gibi çeşitli sebeplere istinaden yapılan her bir törende padişahın üstünlüğü vurgulanmaktadır. Bu törenlerde padişah belirli noktalarda duraklama yapmaktadır ancak bu noktalar anıtsallaşmamış ve Roma’da olduğu gibi iktidarı temsil eden heykeller yapılmamıştır.

Sultanın güzergahı, külliye gibi halkın toplanma alanlarından geçmekte, bazen de bilerek bu alanlardan uzaklaşmaktadır. Bu davranış, padişahın ulaşılmaz gücünü sergileme tavrının bir parçasıdır.

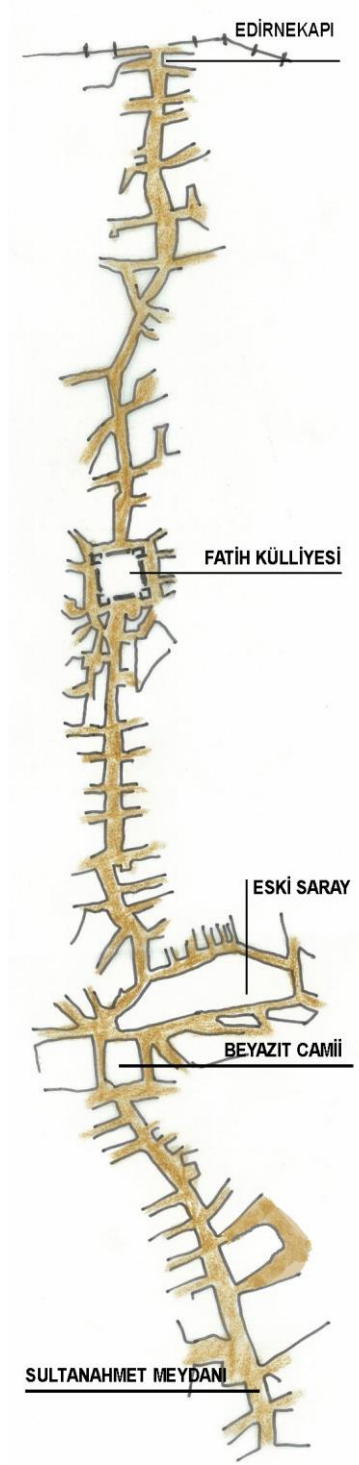
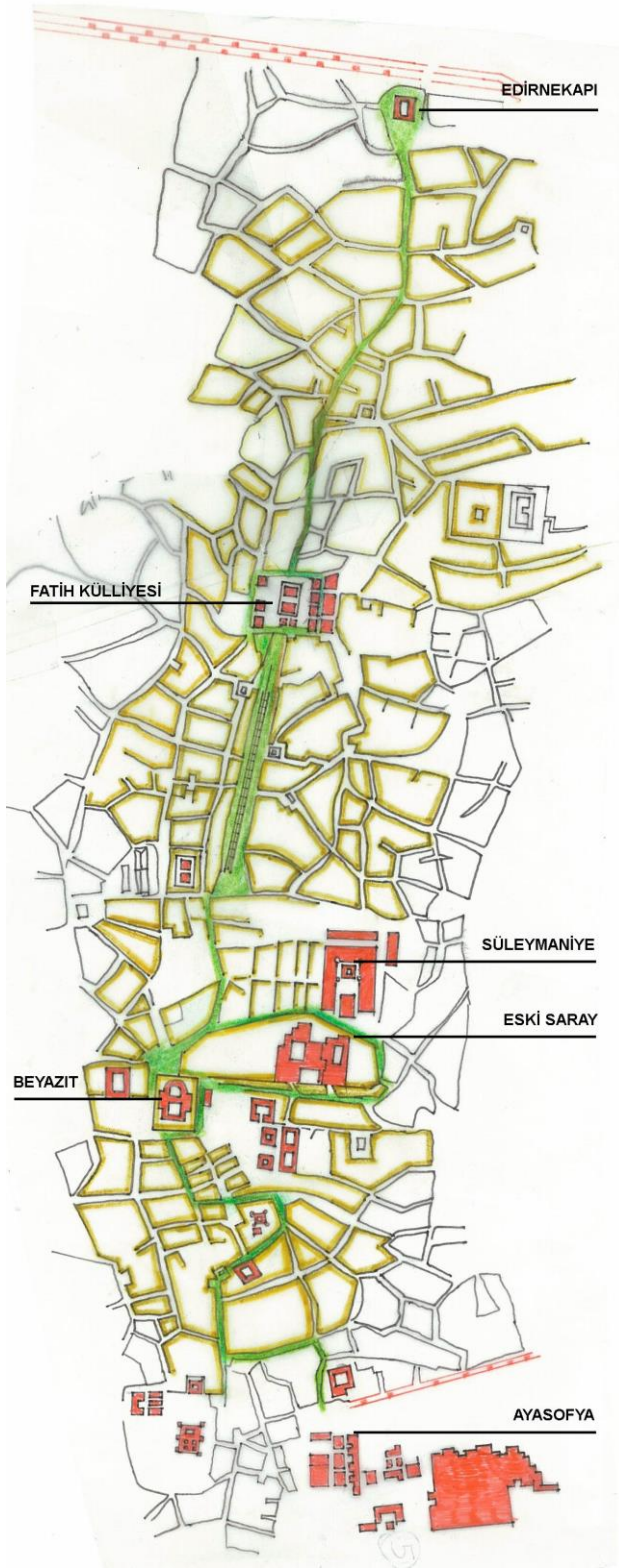
“Sultanın kentle, ritüelle ve adetleriyle ilişkisi, kolayca farkına varılmayan ve açık seçik tanımlanmayan bir mesafeli ayrılık ve teşhir içermektedir. Eksenin dolambaçlı yapısı ve üzerinde konumlanan anıtsal mekanlarının görünmesine karşılık ulaşım güçlüğü, bu dolambaçlı, el değecek kadar yakın ama aynı zamanda ayrı olma durumu bu tavrın bir göstergesidir.”¹⁵

Şekil 4.18 (1786) İstanbul'un ilk bilimsel ölçekli haritası-François Kauffer

Kaynak: Kubilay, Ayşe Yetişkin

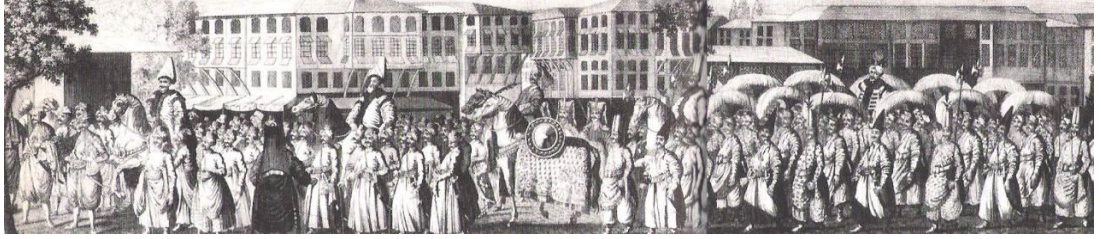
¹⁵ Cerasi, Maurice.; Divanyolu , p. 54

Şekil 4.19 Kauffer Haritası'nda Divan Ekseni ve eksenin durumu

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

1793`te, tören alayı geleneği 1. Abdülhamit`in Avusturya seferini törensiz başlatmasıyla sona erer.

Şekil 4.20 Melling çizgileriyle bayram alayı

Kaynak: AYYAZOĐLU, Beşir

Mese`nin efsanevi genişliğine nispeten çok daha dar olan Divanyolu, üzerine yapılan binalarla gittikçe daha da daralır.

1830`larda cadde, kısa ve kalabalık sokaklarıyla, daralıp genişleyen, yön değiştiren ve sık sık çıkmaz ağa dönüşen karmaşık bir ağa dönüşmektedir. Eksen, en geniş yerinde 6 metre iken, ortalama genişlik ancak 3,80 metreyi bulmaktadır.

19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Tanzimat Fermanı ile başlayan reformların yaşanması, tüm kent dokusuna yansıtılmıştır. Kent tasarımına ilişkin ilk ilkeler, Avrupa başkentlerinde görev almış ve Osmanlı başkentinin de aynı standartlara sahip olmasını isteyen Mustafa Resid Paşa tarafından savunulmuştur. Ona göre yol sebekesi `kavad-ı hendese` kurallarına uygun olmalıdır. Bu da, mevcut labirentvari örüntünün, düz, geniş arterlerle kesilmesi demek olur.

Tanzimat`ın ilanından hemen sonra Alman mühendis Helmuth van Moltke, 1839`da İstanbul`un sokak yapısını düzenlemekle görevlendirilir. Van Moltke kentin planını çıkartarak, yeni bir proje hazırlar. Bu projeye göre sokak ölçülerinde değişiklikler görülür. Moltke`nin planı uygulanmaz ancak bu proje, yeni inşaat nizamnamesini oluşturur.

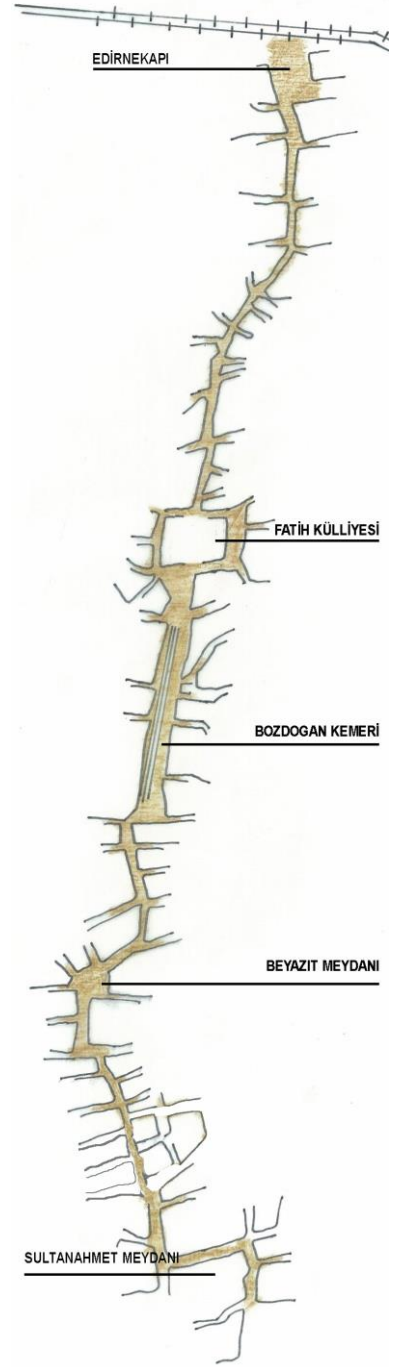
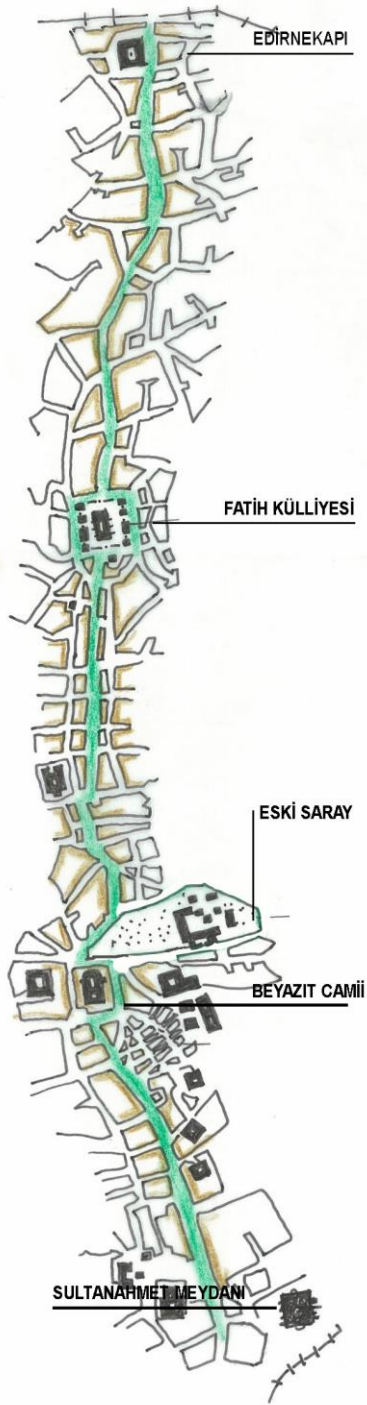
Kent bu dönemde aynı zamanda yangınlarla mücadele etmektedir. İstanbul'un ve Divan Ekseni'nin caddesinin ahşap dokusu ve dar sokakları, kentin tarihi boyunca çok sayıda yangına sahne olmuştur. Tanzimat Fermanı ile gelen batılılaşma süreci ve kentsel yenileme çalışmalarının, aynı zamanda çıkan yangınlara kolay müdahale edilmesine ve yangın bölgelerinin yeniden düzenlenmesi anlamında da çözüm üretmesi öngörülmektedir.

1840'lardan önce yangın tahribatı geçiren bölgeler, önceden var olduğu gibi düzenlenirken, 1840'dan sonra, yangınları önlemek üzere köklü çözüm arayışlarına başvurulur ve çağdaşlaşma isteğiyle birleşerek, bu bölgeler kente resmi biçimlerin verildiği sahneler haline dönüşür. Böylelikle, büyük yangın yerleri kent dokusunda değişiklikleri belirleyen başlıca etmenler haline gelir.

Şekil 4.21 (1806) Osmanlı'da batılılaşma haritası- Benjamin Rees Davies

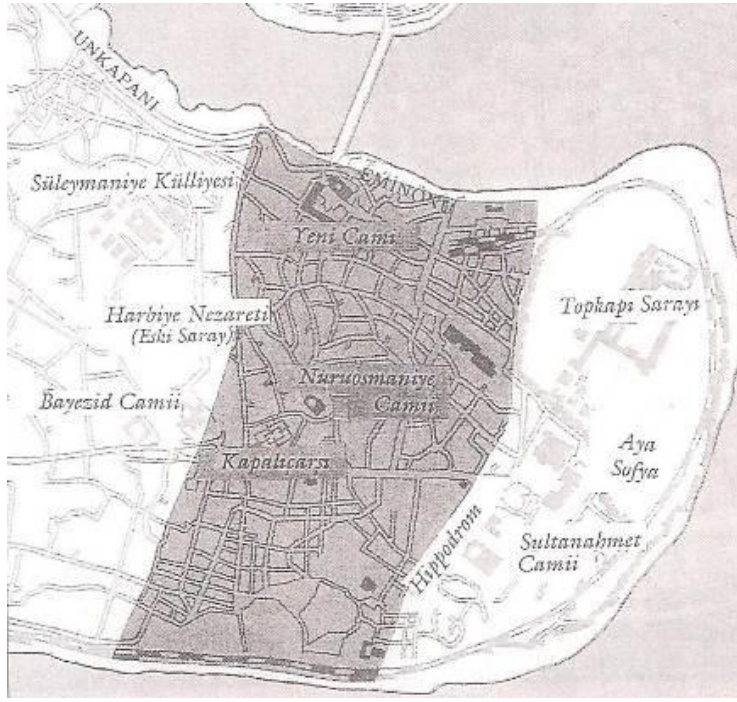
Kaynak: Kubilay, Ayşe Yetişkin

Şekil 4.22 (1806) haritasına göre Divan Ekseni ve yolun durumu

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

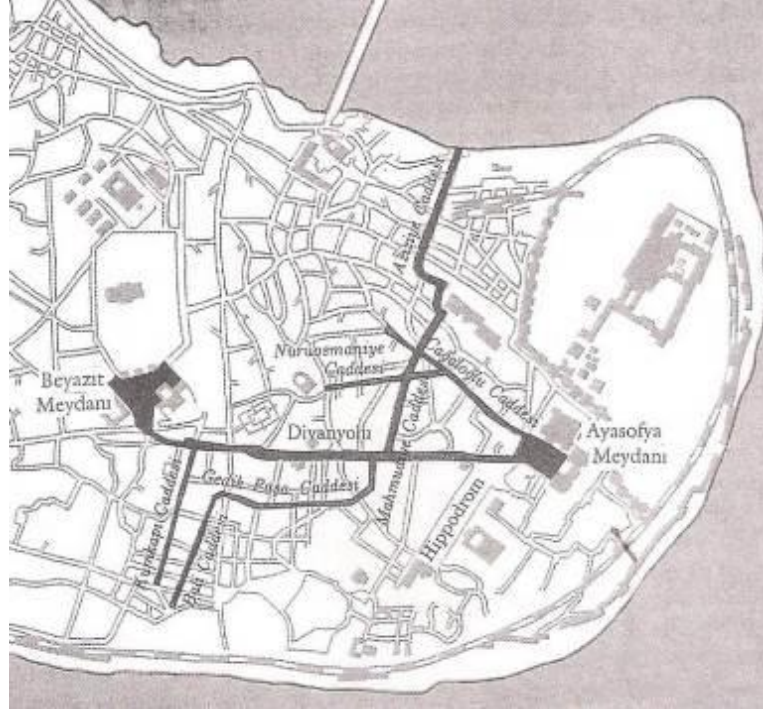
1848 yılında, kent planlaması ve inşaat faaliyetlerini düzenleyen ilk nizamname yayınlanır. Bu nizamnamaya göre, genişlikleri 7,60 metreden az olmayan “büyük caddeler”, 6 metreden az olmayan “adi caddeler” ve 4,5 metreyi geçmeyen “şair sokaklar”. Yeni düzenlemeye göre en geniş caddeler 11,5 metreye çıkartılır ve bu sokak genişletmeleri sırasında, sokağın iki yanında eşit oranlarda yapıların yıkılması öngörülür. Nizamname henüz uygulanmadan, yüzlerce binanın yanmasına sebep olan bir 1856 Aksaray yangını çıkar.

Şekil 4.23 (1856) Aksaray yangınından etkilenen bölgeler

Kaynak: ÇELİK, Zeynep

1856 Aksaray yangını, Divan Ekseni'nin ve İstanbul'un kent dokusunun yeniden şekillenmesinde dönüm noktasını oluşturur. Bu yangından sonra, İstanbul'un sistematik haritası çıkartılır ve alternatif kent tasarım projesi hazırlanır. Bu projeye göre geniş ve düz caddelerin yapılması öngörülür. İradeye uygun olarak, mahallenin organik sokak şebekesi yeniden düzenlenir.

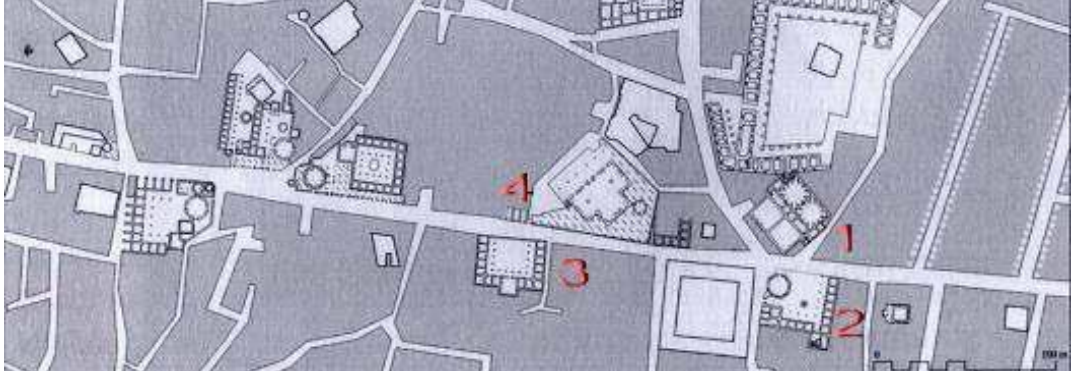

Şekil 4.24 (1856) Aksaray yangınından sonra düzenlenen caddeler

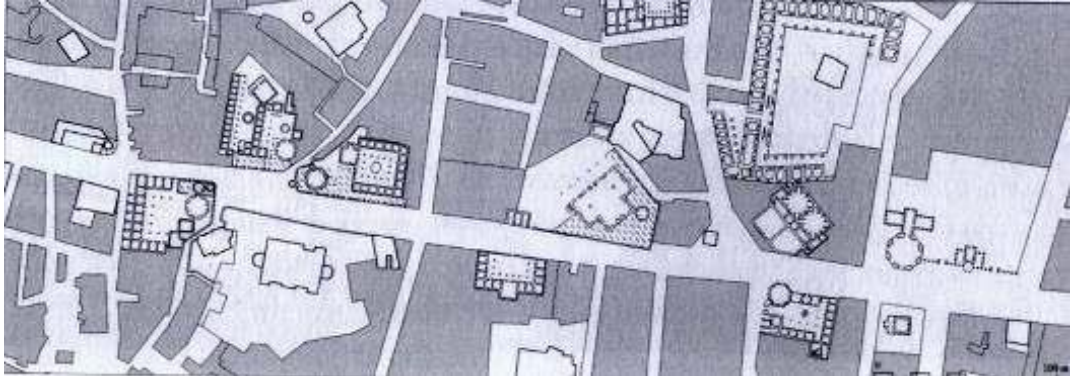
Kaynak: ÇELİK, Zeynep

18 Eylül 1865'te İstanbul tarihinin en büyük yangınına uğrar. Bu yangından sonra hükümet, asırlardan beri süren bu afete köklü bir çözüm bulmaya çalışır ve sokak dokusunun durumu, önemli ana başlıklardan biri olur. Sokaklar inişli, çıkışlı dar ve itfaiye için kullanışsız olarak tanımlanmıştır. Bu yüzden sokak düzenlemelerine önem verilir. Yeniden düzenleme komisyonuna göre, Hocapaşa'daki yeni sokakları üçe ayıran bir nazım planı düzenlenir. Bu plana göre ana arter olan Divan Ekseni, 19 metre genişliğinde olacaktır. İkincil arterlerin 12,20 metre genişliğinde olmaları ön görülür.

Öngörülen yeni plana göre, Divan Ekseni'nin genişliği 19 metre olduğundan, caddenin iki tarafında geniş çaplı yıkım çalışmaları gerekmektedir. 19. Yüzyılın sonlarında sokağı genişletmek amacıyla, Divanyolu boyunca bir çok anıtsal binanın bir kısmı yıkılır. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medresesi'nin dükkanları gitmiş, Atık Ali Paşa Medresesi kısmen yıkılmış ve genişletilmiş sokağa göre yeniden hizalanmış, Çemberlitaş Hamamı'nın köşesi ve Köprülü Mehmet Paşa Medresesi'nin büyük bir kısmı yıkılmıştır.

Şekil 4.25 Yol genişletme çalışmalarından önce anıtların durumu

Şekil 4.26 Yol genişletme çalışmalarından sonra anıtların durumu

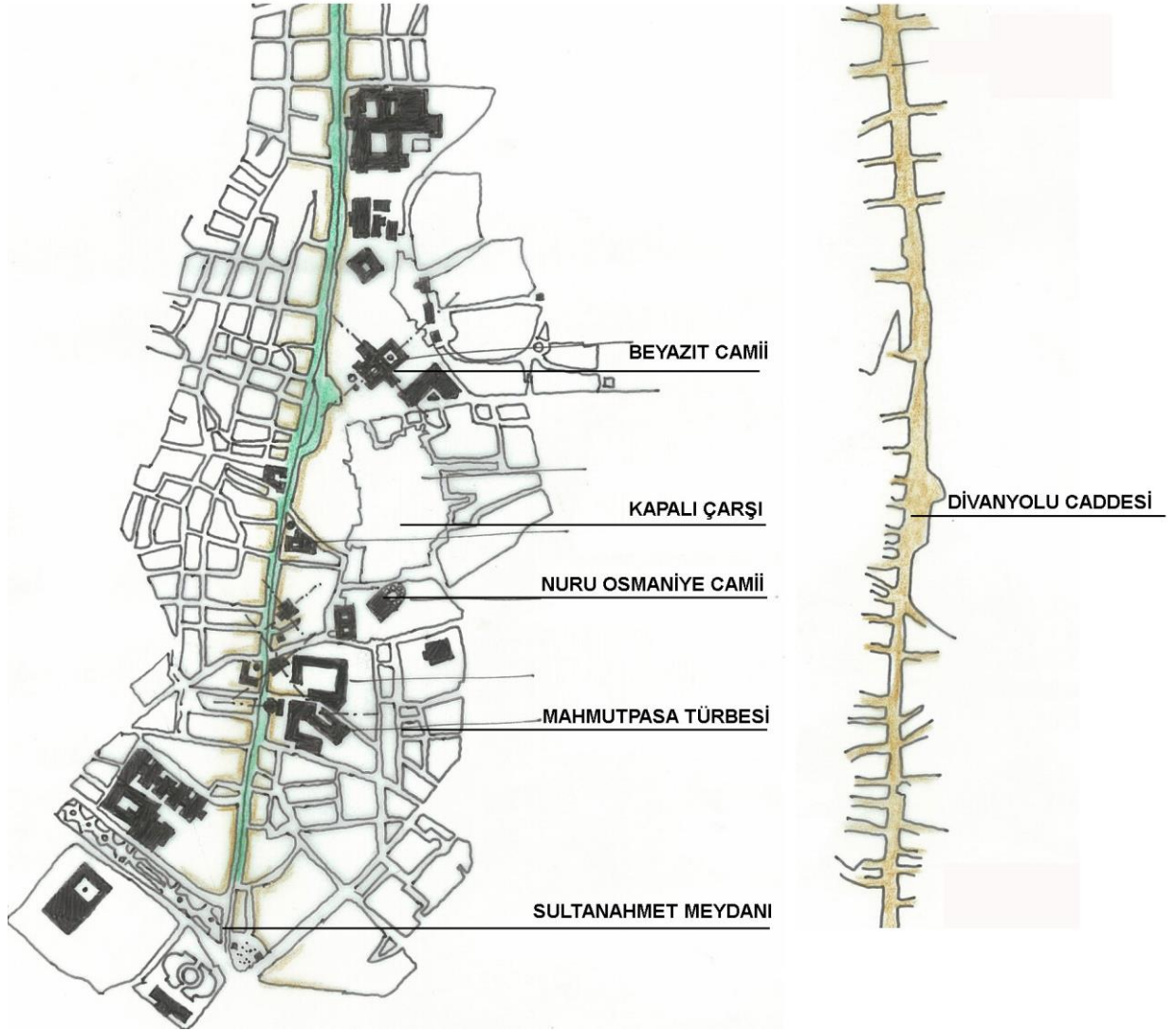
1: Çemberlitaş Hamamı, 2: Köprülü Mehmed Paşa Medresesi 3: Atk Ali Paşa Medresesi 4: Atk Ali Paşa Camii

Kaynak: Maurice Cerasi

1880 yılına gelindiğinde, caddenin iki tarafındaki anıtlar yeni plana göre düzenlenmiş, Divan Ekseni'nin genişletilme projesi tamamlanmıştır. Düzenlenmiş şekli ile eksen, yaya kaldırımları olan bir araba yoluna dönüşmüştür. Cadde, Server Efendi'nin ifadesiyle `aynen Avrupa şehirlerinde yapılan usül üzere` düzenlenmiştir. Divanyolu'nun bitişiindeki Ayasofya'ya bitişik binalar da yıkılmış ve eksenin başında bir meydan oluşturulmuştur.

19. Yy sonlarında ve 20. Yy başlarında yapılan haritalarında eski sokak düzenlemelerinin yer yer ızgara planla kesildiği görülür. Bu lekelere kentin özellikle yanan alanlarında rastlanır. Modernleşme çabaları bu alanlarda yoğunlaştırılıp, kısmen de gerçekleştirilmiştir. Yangın ve ızgara plan eksenin 19. yüzyıl planlamasını simgelemiştir.

20. yüzyıla gelindiğinde, eksen daha da kısalır. Eksen, “Divanyolu Caddesi” ismiyle 1934 İstanbul Rehberi’nde Ayasofya ile Atık Ali Paşa Camii arası olarak tanımlanır. Ondan sonrası ise Yeniçeriler Caddesi olarak geçer. Bu gün de yaklaşık aynı yerden itibaren Yeniçeriler Caddesi olarak anılır.

Şekil 4.27 (2013) Günümüz Divanyolu Caddesi ve yolun durumu

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Yıllar boyunca ulaşımı atlı tramvayla sağlanan cadde, çok geçmeden elektrikli tramvayla geçilmeye başlanır. Altmışların başında bu gün nostaljik bir öğeye dönüşen tramvaylar tamamen kaldırılınca Aksaray'dan Eminönü istikametine giden araç trafiğini doksanlı yıllara kadar cadde tek başına taşımak zorunda kalır. 1992 yılında hızlı tramvayın gelmesiyle birlikte Beyazıt-Kapalıçarşı noktasından Sultanahmet'e kadar olan kısmı araç trafiğine kapatılarak yaya ve tramvay yoluna dönüştürülür. Günümüzde ise halen tramvay yolu olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Eksenin geçtiği her iki kanat da (Edirnekapı ve Altınkapı hatları) günümüzde bir görünüp bir kaybolarak farklı cadde isimleriyle sür dışına kadar ilerlerler.

Yıllarca şeffaf yapısı dolayısıyla tarihi bir çok olaya sahne olmuş eksen böylelikle gelişimi esnasında kapalı bir sisteme dönüşerek tarihinin taşıdığı anlamı yitirmiştir.

4.2. BÖLGELER

Bölgeler, iki boyutlu alanlar olarak algılanır ve kentin orta veya büyük ölçekli bölümlerini oluştururlar. Gözlemci, psikolojik olarak bu alanların “içine girdiğini” hisseder. Bunlar bazı ortak belirleyici karakterleriyle tanımlanabilirler. Bölgelerin içindeyken tanımlaması oldukça kolaydır, eğer bölge dışarıdan da görülebiliyorsa, aynı zamanda dışsal referanslar için de kullanılır. ¹⁶

Divan Ekseni üzerinde, çevresindeki yapılardan farklı olarak gelişen ve büyük kent parçası olarak göze çarpan Kapalı Çarşı Bölgesi, eksenin yoğun yapı karmaşasına nazaran, kendi içinde düzenli ve ızgara sistemliyle oldukça belirgindir ve bu bölgede kendini göstermektedir. Bünyesinde aynı karakteristik özelliklere sahip mimari birimleri barındırır. Bölgeyi analiz eden kişi, psikolojik olarak bu alanların “içine girdiğini” hisseder. Bu bölge, eksen için dışsal referansları da oluştururlar.

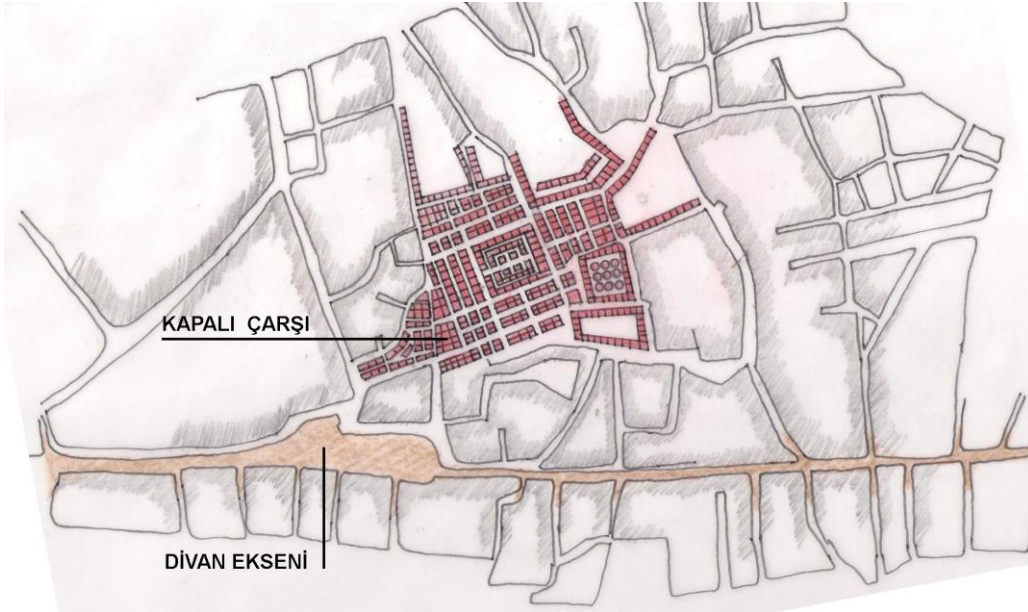
¹⁶ LYNCH, Kevin; Kent İmgesi, p.52

4.2.1. Kapalı Çarşı Bölgesi

Eksen boyunca ilerlerken, caddeye farklı noktalardan giriş-çıkışı olan, mekânsal ve işlevsel bütünsellik içerisindeki Kapalı Çarşı bölgesi, ticari amaca hizmet eden birimleri eksen üzerinde, bulunduğu bölgeden mekan ve yoğunluk farklılığı bakımından ayrılarak kendini tanımlar.

Kapalı Çarşı, İstanbul'un gelişmesinde önemli rolü olan, limanın sağladığı avantajlar dolayısıyla, Haliç'in kıyısında gelişmiş ticaret bölgesindedir. Ticaret bölgesi için, fetihten sonra yapılan planlamalarda İstanbul'un Bizans'ta var olan ticari çekirdeği kullanılmıştır. Bunun nedeni, bu bölgenin hali hazırda ticaret bölgesi olarak gelişmesidir.

Fetihden sonra bu bölge, değerli eşyaları saklamak ihtiyacıyla oluşan bedestenlerin çevresinde kurulur. Yapılan ilk bölümleri Sandal Bedesteni ve Cevahir Bedesteni'dir. Plana göre her büyük Osmanlı kentinde, Bedesten'in dört kapısından çıkan dört yolun çevresinde birbirine paralel sokaklarda çarşı yer alır. Bu da bu eksen üzerinde planlı bir bölgeyi ortaya çıkarır.

Şekil 4.28 Kapalı Çarşı Divan Eksenine göre konumu

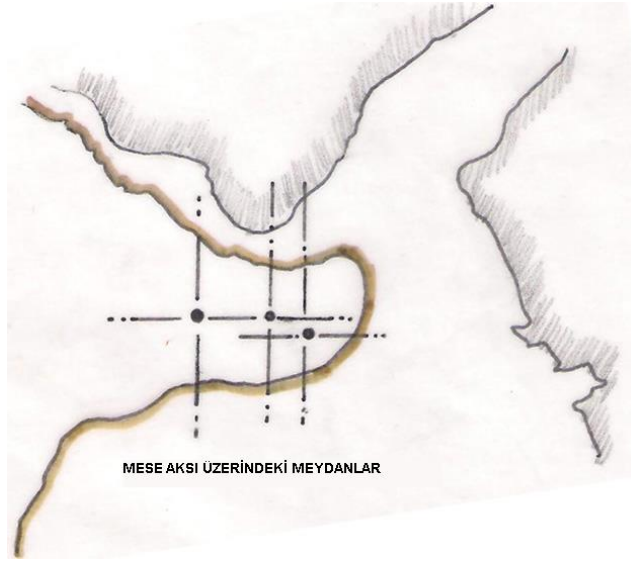
Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Kapalı Çarşı ise, bu bölgedeki değerli eşyaların kapalı alanda korunması gerekliliğinden ortaya çıkar ve bedestenlerin ortasında bulunur.

Türk şehirlerinde içe dönüklüğün kırıldığı tek yer çarşılar olmuştur. Farklı inanca sahip insanlar, farklı mahallelerde yaşasalar bile, böyle bir ayırım çarşıda hiçbir zaman yaşanmamıştır. Türk kentlerinde, kentin hareket yönü çarşıya doğru olmuştur.

4.3. DÜĞÜM NOKTALARI

Düğüm noktaları; gözlemcinin kente girebilmesini sağlayan stratejik noktalardır ve bir noktadan diğerine yol alırken kullandığı yoğun odak noktalarıdır. Fiziksel özelliklerin veya kullanımların yoğunlaştığı alanlar olma özelliğini taşırlar. Kavşaklar birçok yolun birleştiği noktalar olduğundan, odak noktasının da özelliği, bağlı olduğu yol sisteminin özelliğine göre belirlenir.¹⁷

Şekil 4.29 Divan Ekseni üzerindeki meydanların coğrafi konumları

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

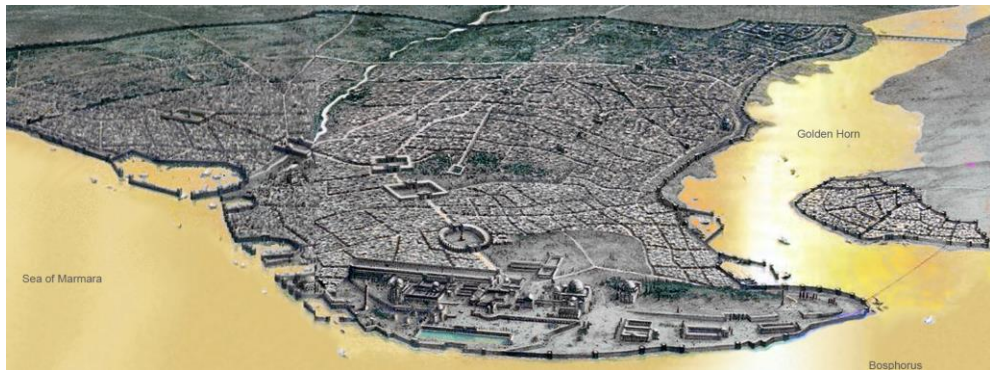
¹⁷ LYNCH, Kevin; Kent İmgesi, p. 52

Divan eksenindeki meydanlar, merkez özelliği gösterir ve hareketin başladığı, bittiği yerler olarak başlangıç noktası görevini görürler. Bu noktalar kullanıcıyı yönlendirir. Kendine özgü mimari özellikleri, yön farklılıkları, ölçek farklılıklarıyla, eksenin düğüm noktalarını oluştururlar. Caddede ilerleyen kişinin bu noktalarda dikkati artar ve gideceği yöne karar vermesi gerekir. Bu alanlar genellikle, ileriki bölümlerde göreceğimiz 'işaret öğeleri' (anıtsal sütun, kolonlar) ile bütünleşir.

Günümüzde meydan olarak tanımlanan bu bölgeler, Roma dönemi forumlarının izleri üzerinde gelişmiştir ve bu dönemin kalıntılarını bünyelerinde bulundurmaktadır. Ancak yapısal ve işlev olarak Roma dönemi forumlardan farklılık göstermektedir.

Kentlerin dini, siyasi, kültürel nedenlerle açık bir mekanda toplanma gereksinimi kentlerle yaşattır ve bu açık mekanlar, bulunduğu dönemin siyasi ve dini şartlarına göre şekillenir. Daha önceki bölümlerde de sözü edilen Roma dönemi forumları, halkın toplandığı ve düşüncelerini özgürce ifade ettikleri yer olup, döneminin önemli olaylarına tanıklık etmişlerdir.

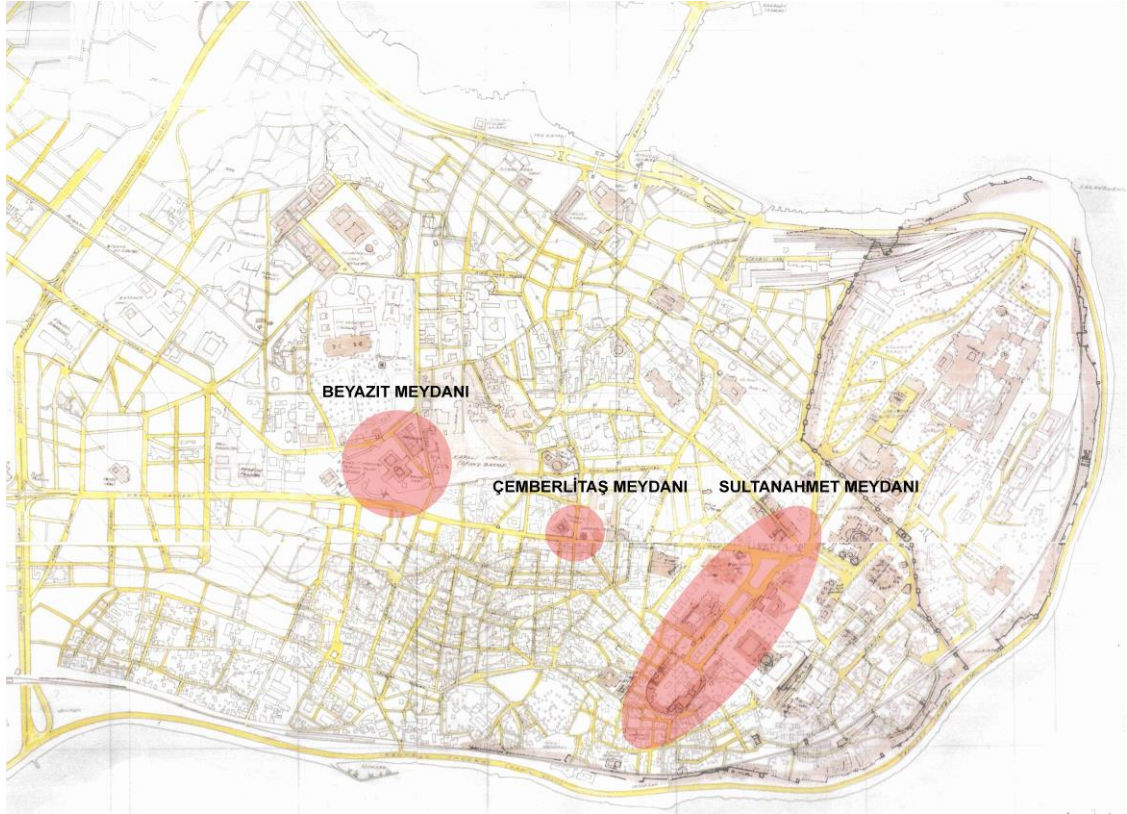
Mese aksı üzerinde Altın Kapı'dan başlayarak, anıtsal kolonlarla belirlenip, revaklı yollarla birbirine bağlanan dört adet belirlenmiş forum bulunmaktadır. Konstantinopolis Mese'sinde kesişim noktaları olan bu forumlar, direkt yollara açılması nedeniyle açık, okunabilir ve perspektif sürekliliği sağlayan elemanlardır ve Mese aksı üzerinde düğüm noktalarını oluştururlar.

Şekil 4.30 Mese aksı üzerindeki forumlar

Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_Bo%C4%9Faz%C4%B1

İslam dünyasında ise meydan düşüncesi, islam toplumunun kendine özgü fiziksel ve sosyal yapısı ile ilgilidir. Toplanma mekanları içe dönüktür ve sosyal yaşam camide geçmektedir. Meydanlar, mimari açıdan bir tasarım çalışmasının ürünü olmamış, çevresi binalarla sınırlanmış ve zemini düzeltilmiş bir açıklık olmuşlardır. Günümüzde de bu mekanlar geçmişteki anlamını yitirip, kentsel boşluk olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

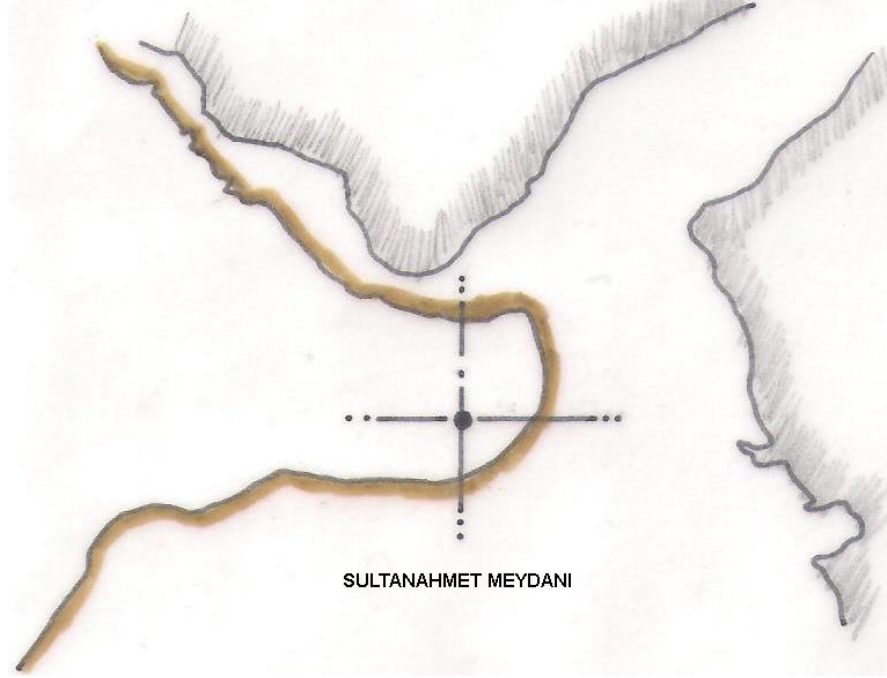

Şekil 4.31 Divan Ekseni üzerindeki meydanlar

Kaynak: Muslubaş, Ali

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

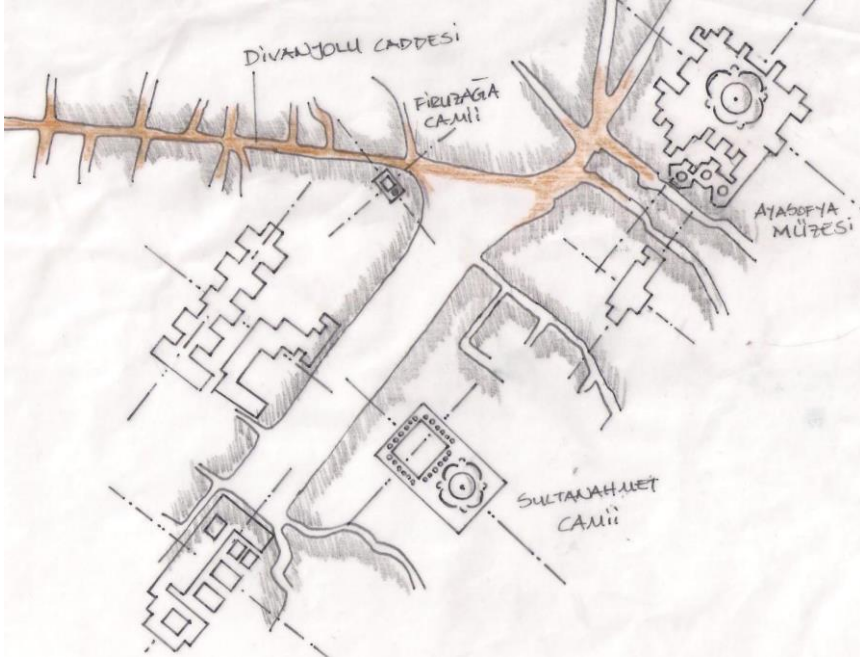
4.3.1. Sultanahmet Meydanı/Augustetion Meydanı

Şekil 4.32 Sultanahmet meydanı coğrafi konum

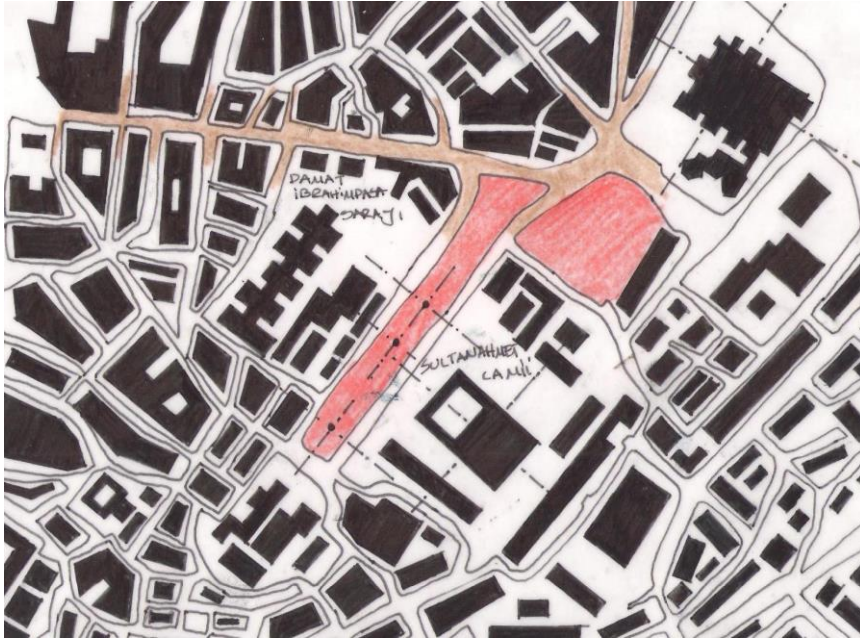
Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Sultanahmet Meydanı, Divanyolu Caddesi`ne açılan, cadde başındaki büyük kent içi boşluğunu oluşturur. Bu bölge, cadde üzerindeki yoğun yapı karmaşasından farklı olarak daha serbest ve boşluklu alanlara sahiptir. Mese döneminde işleviyle, Osmanlı döneminde ise sınırlarıyla belirgin olan bu bölge, günümüzde sadece mekânsal boşluk olarak ön plana çıkar ve kendini tanımlar. Bölgede bulunan kişinin Divanyolu Caddesi`ne girişi ya da caddeden çıkışını sağlayan bu alandır.

Şekil 4.33 Sultanahmet Meydanı çevresi günümüz planı

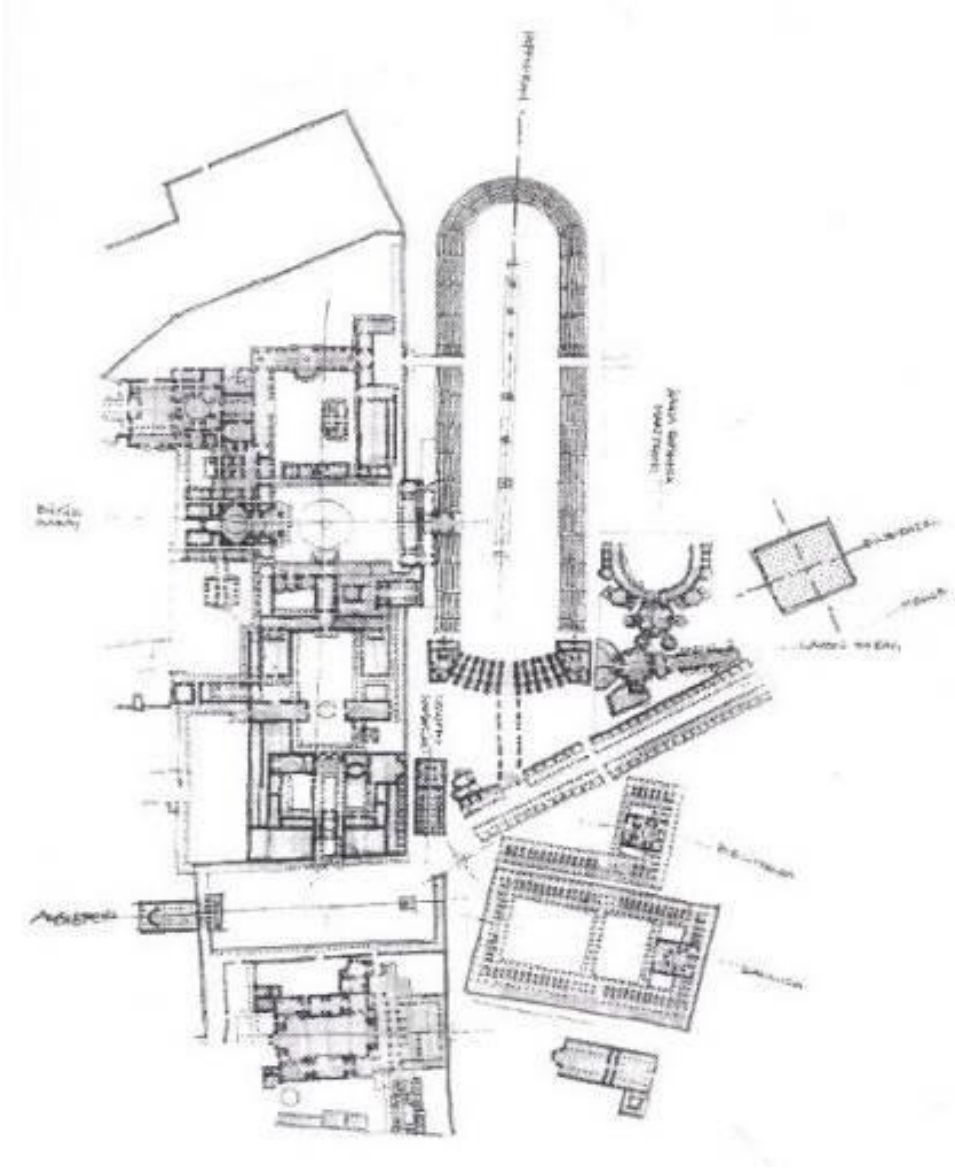
Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Şekil 4.34 Sultanahmet Meydanı çevresi dolu- boş analizi

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

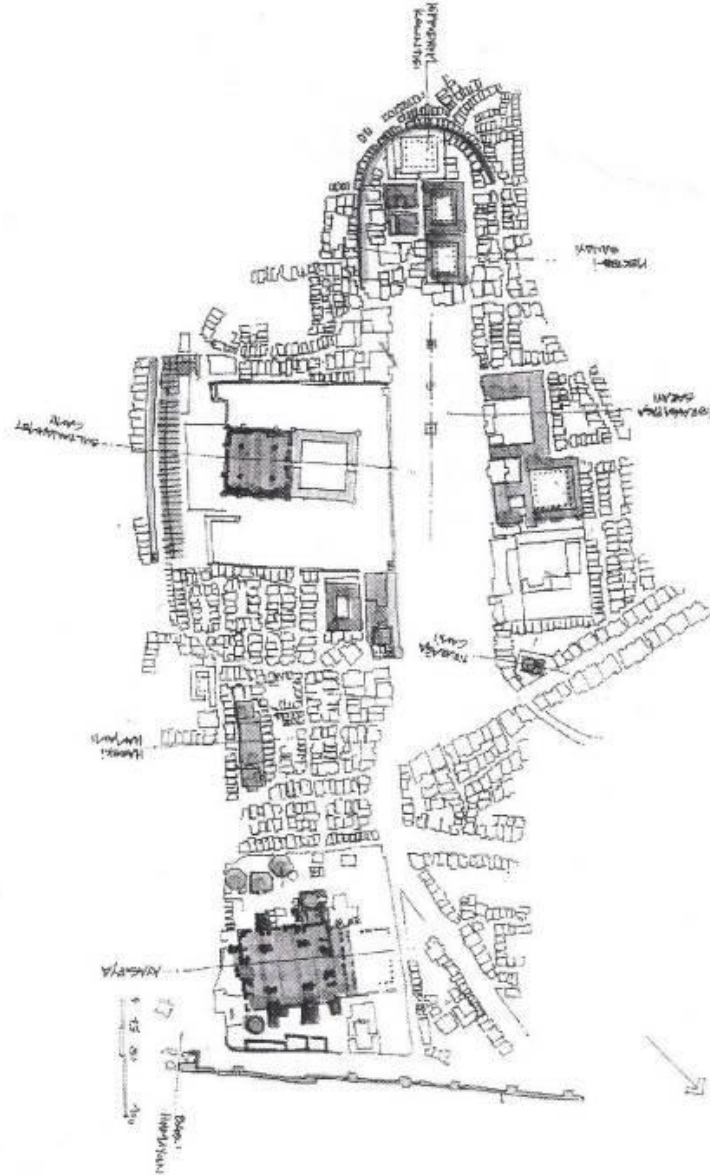
Meydan, Roma döneminin günlük yaşamında en görkemli ve hareketli mekanlarından biri olmuştur. İmparatorluk Sarayı, imparatorluğun dini merkezi Ayasofya, toplumsal eğlencelerin gerçekleştiği Hipodrum buradadır ve bu yapıların birbirleriyle bağlantıları bulunmaktadır. İmparator, başka bir alana çıkmadan, bu yapılardan birbirine geçebilmektedir.

Şekil 4.35 Roma Dönemi Forum Augustion

Kaynak: Tayşi, Eda

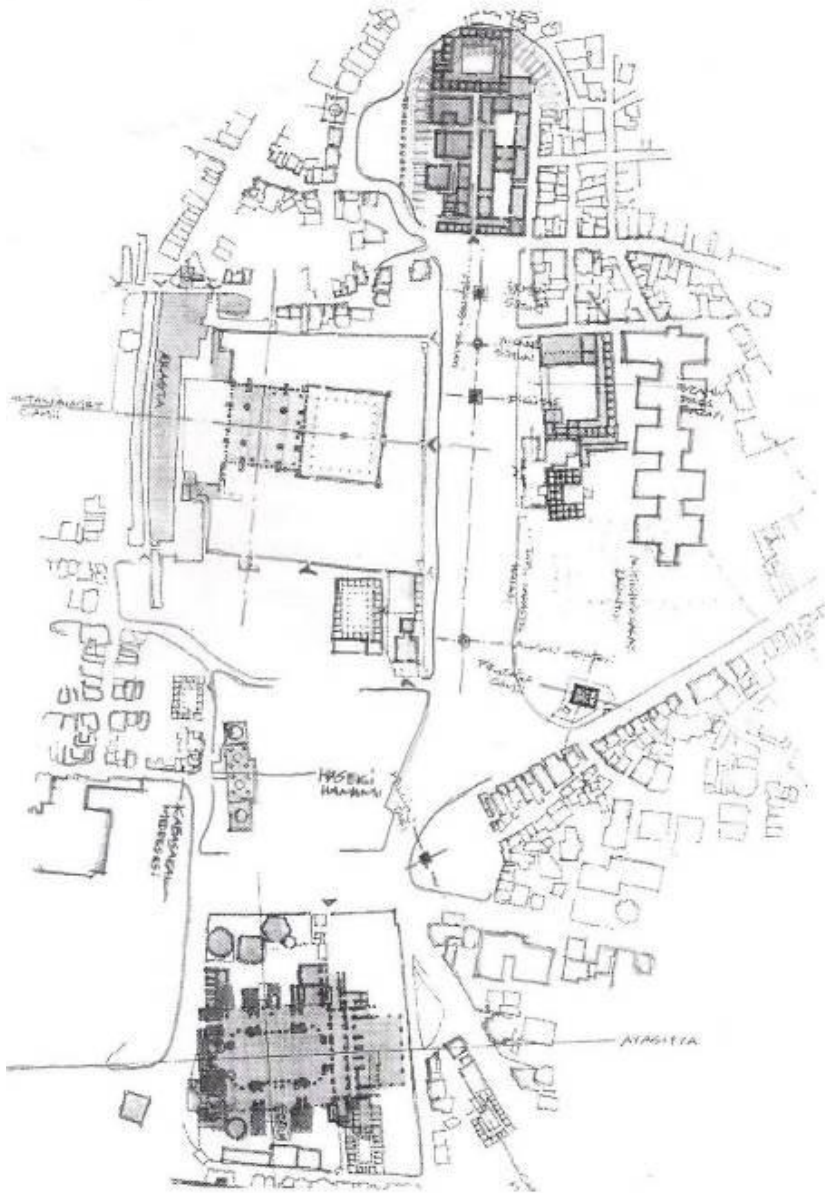
Fetihten hemen sonra, 1204 Latin istilasında yakılıp yıkılmış ve harabe haline gelmiş bu bölgede imar hareketleri başlar. Bölgedeki yapılaşma 16. yüzyılda İbrahim Paşa Sarayı'nın yapımıyla başlar ve 17. Yüzyılın başlarına kadar devam eder. 17. Yüzyılın başında meydanın çevresi konaklarla dolmuştur. 19. Yüzyıla gelindiğinde, batılılaşma hareketleriyle birlikte meydan eklentilerden temizlenmiş ve bölge tekrar önem kazanmış ve son şeklini almıştır.

Şekil 4.36 Osmanlı Dönemi Sultanahmet Meydanı

Kaynak: Tayşi, Eda

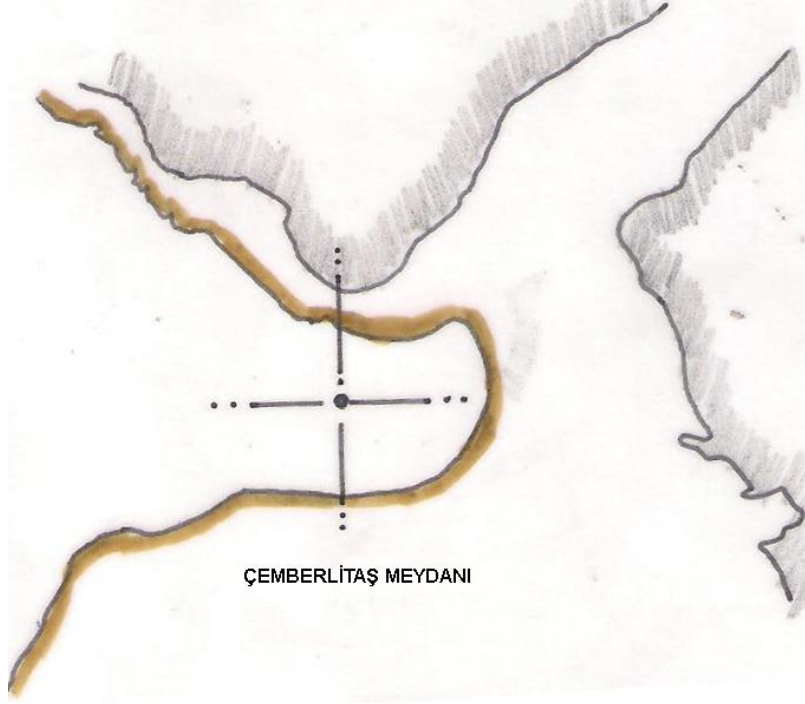
Günümüzde bu kentsel alan içindeki anıtlar, işlevlerini ve birbirleri ile ilişkilerini kaybetmiş ve bunun sonucu mekânsal ve kültürel anlamını yitirmişlerdir. Bugünkü sınırları Ayasofya Camii, Sultanahmet Camii, Damat İbrahim Paşa Sarayı ve Haseki Hamamından oluşan Sultanahmet Meydanı, Roma döneminin Agusteion Meydanı'dır ve imparatorluk merkezinin en önemli binalarının bulunduğu yerdir.

Şekil 4.37 Günümüz Sultanahmet Meydanı plan

Kaynak: Tayşi, Eda

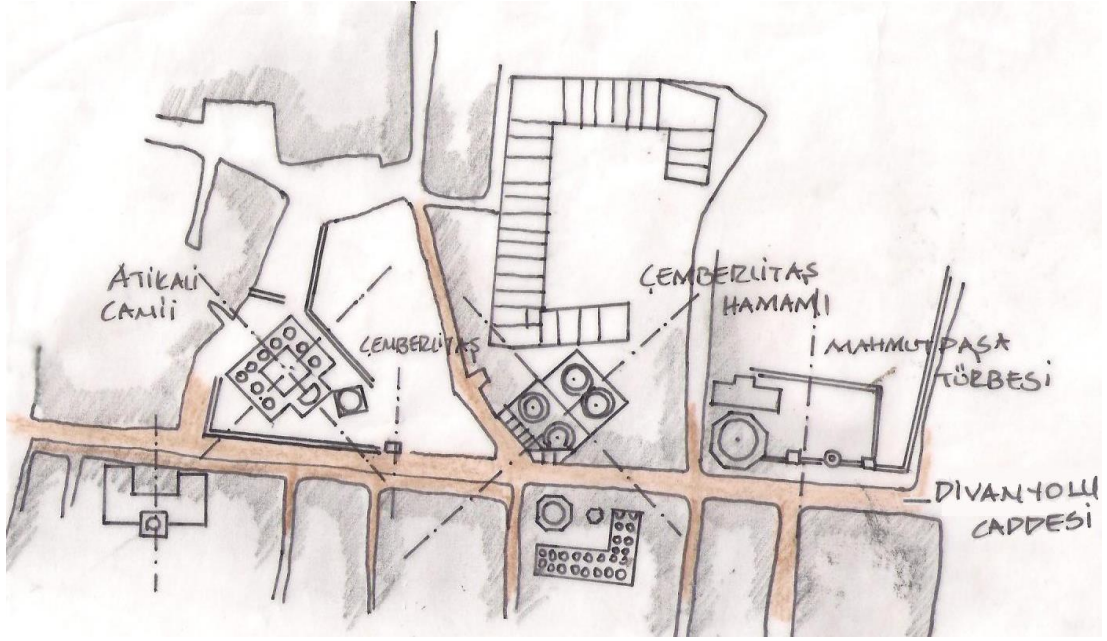
4.3.2. Çemberlitaş Meydanı / Constantinus Forumu

Şekil 4.38 Çemberlitaş Meydanı coğrafi konumu

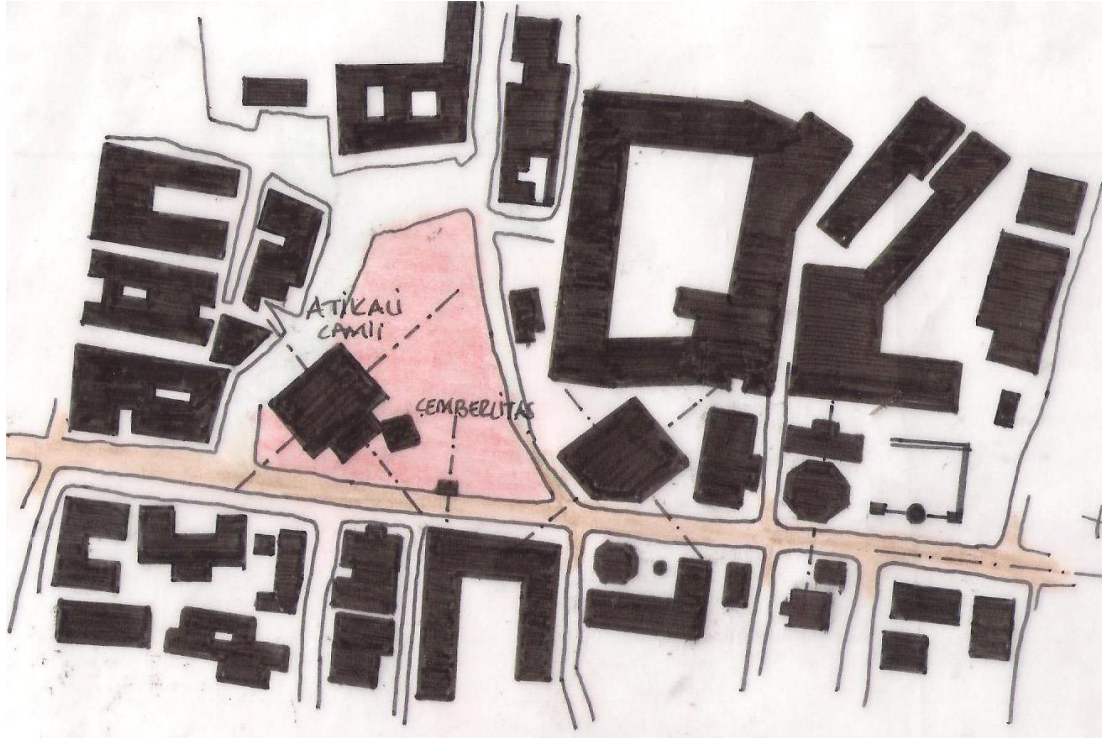
Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Cadde üzerinde bulunan gözlemci, caddeyi sınırlayan `kenar elemanları` doğrultusunda ilerlerken, ileriki bölümlerde `işaret ögesi` olarak tanımlanacak olan Çemberlitaş - Constantine sütunu ile karşılaşır. Bu öge, kenar öğelerinin sınırladığı alanlardan farklı olarak, mekânsal bir boşluktur. Caddenin sürekliliği bu noktada kesilir ve bu boşluk gözlemciye, çevreyi izleme fırsatı oluşturur. Gözlemci bu noktadan sonra gideceği yöne karar verir.

Şekil 4.39 Günümüz Çemberlitaş Meydanı çevresi günümüz planı

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Şekil 4.40 Çemberlitaş Meydanı çevresi dolu boş analizi

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Bugün mekânsal boşluk olarak algılanan ve çevresindeki binalarla bağlantısı olmayan Çemberlitaş Meydanı, Bizans Mese'si başındaki ilk forumdur ve yedi tepenin ikincisi üzerindedir. İmparator Constantinüs tarafından inşa ettirilen Constantinüs Forumu, Hellenistik ve Roma dönemlerinde nekropol işlevi görmüştür ve 6. Yüzyıl bilim adamlarına göre forumun planı ovaldır ve revaklarla çevrilidir. Tam ortasında ise `işaret ögesi` olarak sözünü ettiğimiz bugünkü Çemberlitaş, Mese'nin Constantinüs Sütunu bulunur. Meydanın güneydoğu ve kuzeybatı yanlarında Mese aksı üzerinde iki kemerli girişi bulunur ve Mese`ye bu noktalardan bağlanır.

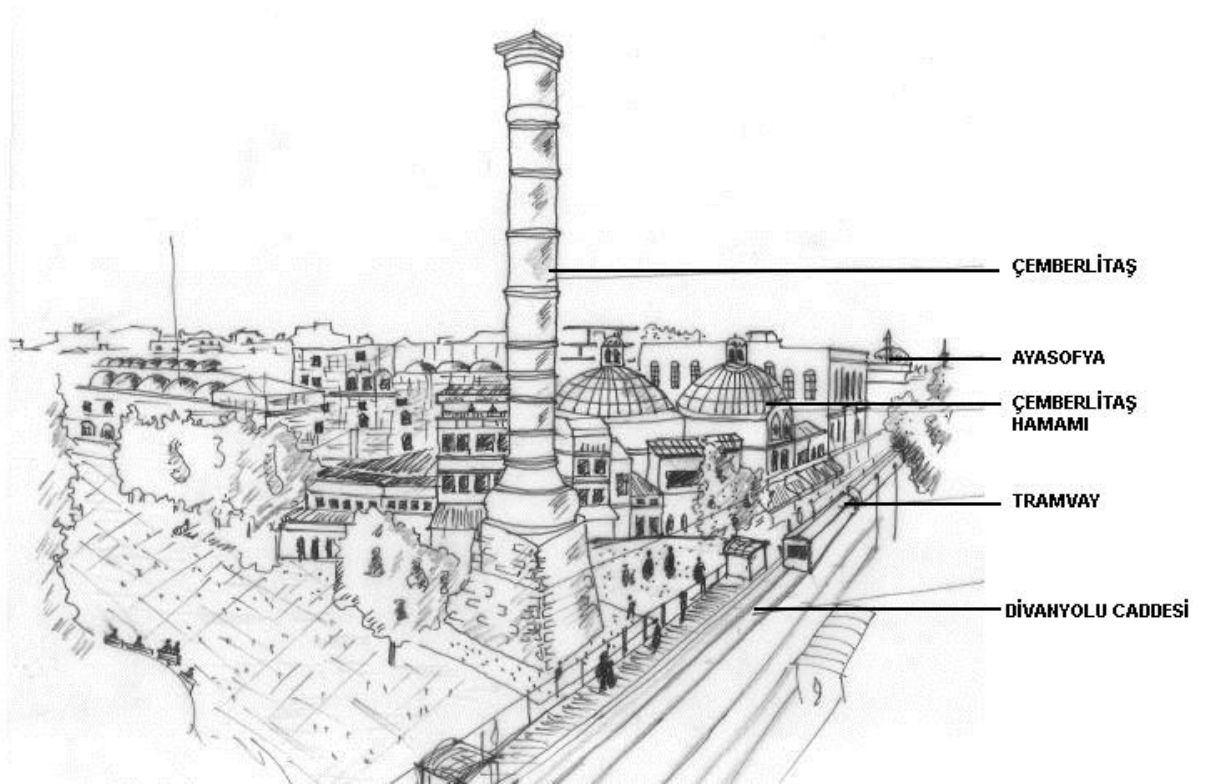

Şekil 4.41 Forum Constantinus plan perspektifi

Kaynak: <http://www.byzantium1200.com/forum-c.html>

Bölge Roma döneminde gördüğü rağbeti Osmanlı döneminde de yitirmemiştir. Bölgenin önemini koruması, bulunduğu konumdan kaynaklanmaktadır. Bu bölgeye bağlanan en önemli yol Mahmudpaşa Yokuşu'dur ki bu bağlantı sayesinde bu bölge limana ulaşmakta, ticaret yerleşmeleri ve deniz ile olan bağlantı sağlanmaktadır.

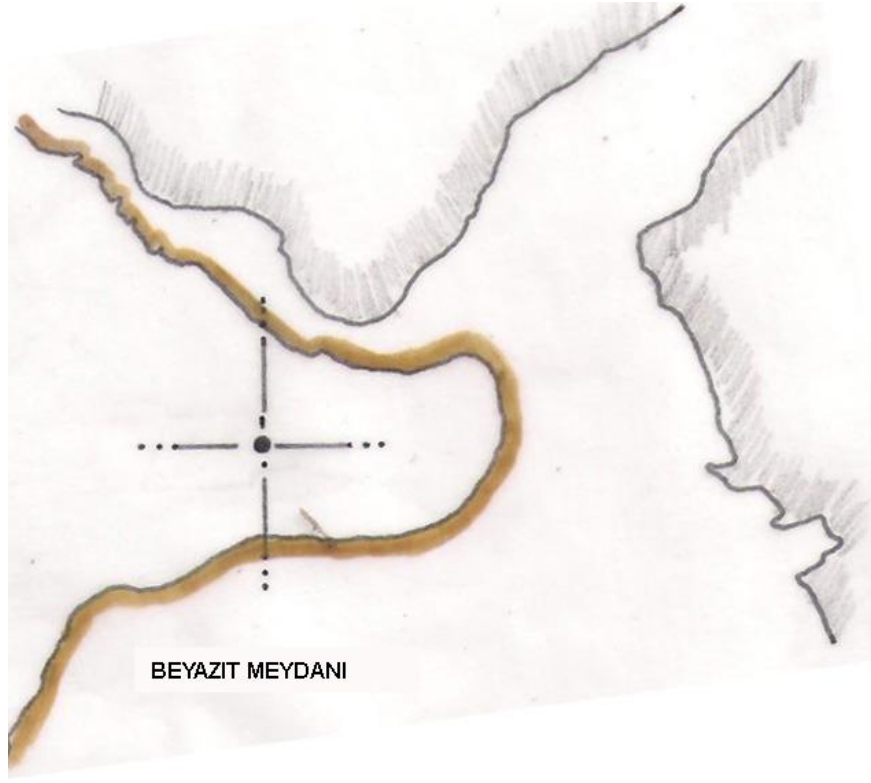
Dördüncü bölümde de bahsedildiği gibi, 19. yüzyıl Mahmutpaşa yangınından sonra, batılılaşma sürecinin de etkisiyle yeni bir nazım planı düzenlenmiştir ve bu plana göre Divanyolu Caddesi genişletilmek istenmiş, anıtların çevresinin boşaltılması öngörülmüştür. Bu amaçla yapılan çalışmalarda Çemberlitaş Hamamı'nın bir kısmı da yakılmıştır ve meydan böylelikle son halini almıştır. Bölge bu haliyle meydan olarak değil, kentsel boşluk olarak hayatını sürdürmekte ve eksenin önemli düğüm noktalarından birini oluşturmaktadır.

Şekil 4.42 Çemberlitaşın günümüzdeki durumu perspektifi

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

4.3.3. Beyazıt Meydanı / Forum Tauri

Şekil 4.43 Beyazıt Meydanı coğrafi konum

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

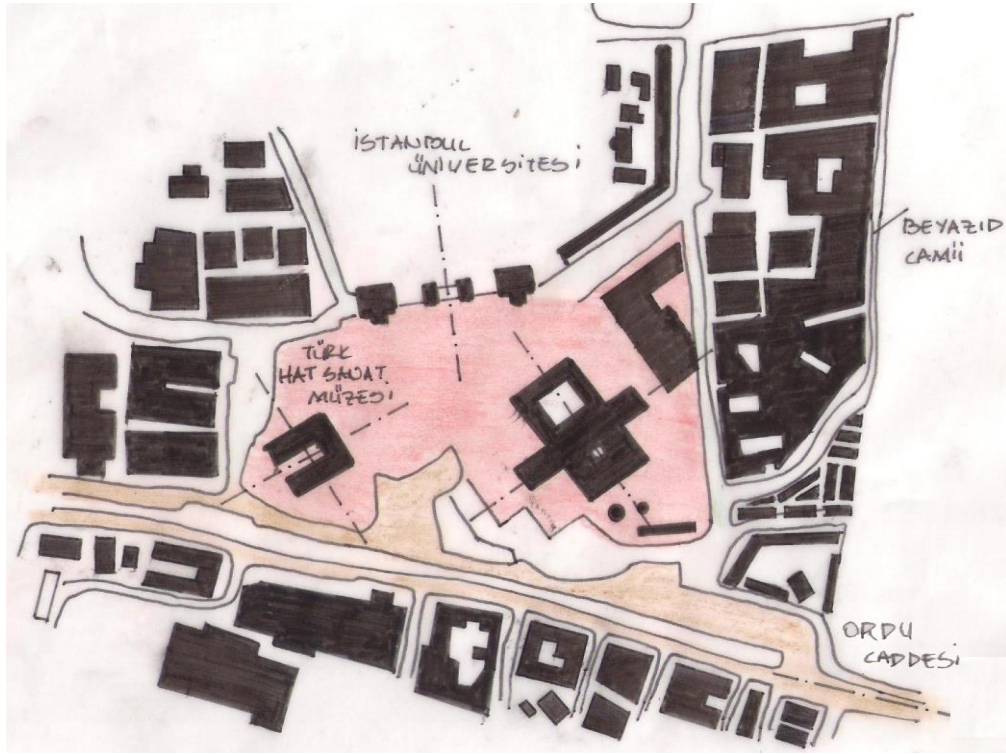
Beyazıt Meydanı (Forum Tauri) tarihi yarımada'nın üçüncü tepesi üzerindedir. Bugünkü konumuyla İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi ve Kapalıçarşı, meydanın önemli sınırlarını oluşturmaktadır.

Beyazıt meydanı, kentin ana ulaşım aksı üzerinde olması ve Haliç'e giden ticaret merkezinin yanında olması dolayısıyla, çok önemli bir noktadadır ve kentin merkezini oluşturmaktadır. Meydan, bölgeye gelen kişiyi, meydana bağlanan farklı karakterdeki yolları ile gideceği yere yönlendirir. Divan Ekseni boyunca devam eden tramvay ulaşımı bu noktada kırılır ve tek bir koldan devam eder. Divan Ekseni'nin diğer kolu olan Edirnekapı aksında ise ulaşım otomobille sağlanır.

Şekil 4.44 Beyazıt Meydanı çevresi günümüz planı

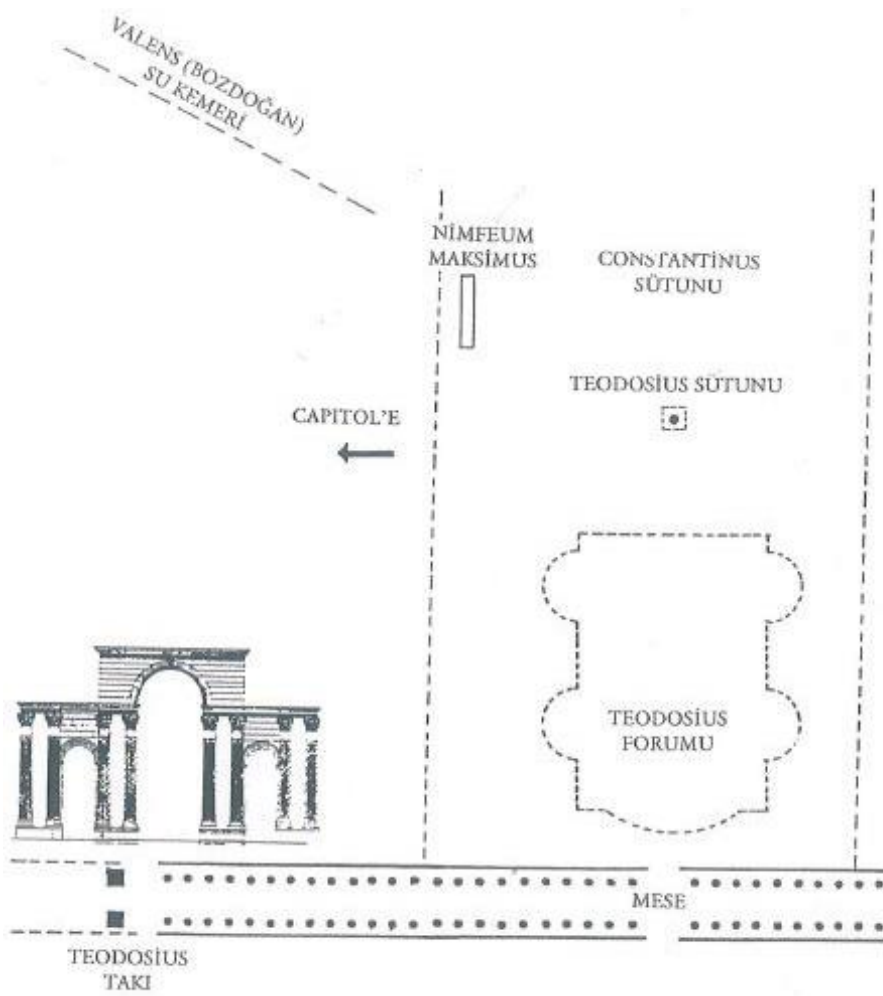
Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Şekil 4.45 Beyazıt Meydanı çevresi dolu boş analizi

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Bölge, Roma Mese'sinde de, Osmanlı Divan Ekseni'nde de, eksenin önemli odak noktasını oluşturmuştur. Constantinüs surlarının yapımından önce, 3. yüzyıla kadar bölge, Byzantion'un büyük mezarlığı olarak kullanılır. I.Constantinus'un kenti büyütüp, surları bugünkü Cibali-Etyemez arasına inşa ettirmesinden sonra, mezarlık alan Constantinopolis'in ağırlık merkezi olur ve Haliç'e paralel bir forum yapılır. Forum yapılmasından önce, bugün Bozdoğan Kemerini olarak anılan su kemerini inşa ettiren Valens, kemerin son bulduğu noktaya, meydanın kuzeydoğusuna, 4. Yy'ın son çeyreğinde büyük bir çeşme yaptırır. Kentin en büyük çeşmesinin burada olması, bu bölgede kent halkının toplandığı büyük bir meydan olduğuna işarettir.

Şekil 4.46 Teodosius Forumu Cevresi

Kaynak: Wiener, Müller

Bölgenin bu dönemde çizili bir kaynağı olmamakla beraber, etrafının geniş sütunlu kilise ve hamamların da yer aldığı, mermer yapıları sivil ve kamu binalarıyla çevrili olduğu, alanın güneyinde bir bazilika, bazilikanın kuzeyinde, meydanın ortasında bir yere de bir sütun, Mese Caddesi üzerine üç kemerli bir zafer taki inşa ettirildiği çeşitli kaynaklarca bilinmektedir. Zafer takları, bütün Roma'yı dolaşan zafer alaylarının geleneksel yolunu işaretlemek için dikilmiştir.

Yapılan kazılarda iki kaidesi ortaya çıkartılan Tauri Forumu'nun Zafer Tak'ı, esas yüzü batıya dönük kemerlerin bulunduğu üç gözlü bir kemer olarak rekonstrüksiyonu yapılan bir anıttır. Her iki kaidenin üzerinde de dalları kesilmiş ağaç gövdesi biçiminde dört kolon yükselmektedir ve iki ayağın arasında bulunan birbirine paralel iki büyük şu kanalının doğruladığı üzere, Bizans'ın ana caddesi Mese, Zafer Taki'nin altından geçmektedir.

Şekil 4.47 Theodosius Forumunun, Beyazıt Meydanında ki kalıntıları.

Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/Theodosius_Forumu

Forum Tauri 1204`te, Haçlı Seferleriyle gelen Latinler`in işgali sırasında büyük zarar görür ve toparlanamaz. Zaman içinde harabeye dönüşür. Fetihden bir yıl sonra II. Mehmet, meydanın kuzeyindeki kalıntıların olduğu düzlükte bir saray yaptırır.

1541`de büyük yangından sonra Topkapı Sarayı`na geçiş süreci hızlanır ve Topkapı Sarayı yapılıncaya, bu saray terkedilir ve `Eski Saray` adını buradan alır. 16. yy`in başlarında II. Beyazıt, meydana ve çevresinde iki türbe, medrese, imaret, çifte hamam ve kervansaraydan oluşan bir külliye yaptırır. Bundan sonra da meydan `Beyazıt Meydanı` olarak anılmaya başlanır. Saraydan sonra külliyenin de yapılmasıyla İstanbul`un merkezi haline gelen meydan, bu dönemde eski yapı kalıntılarında arındırılır.

1826 da Yeniçeri Ocağı`nın kaldırılmasından sonra, Eski Saray, seraskerlik dairesine verilir. Bir süre sonra bina yıktırılır ve yeni Seraskerlik inşa edilir. Artık Harbiye Nazırı olan bina da diğer resmi daireler gibi Ankara`ya taşınıncaya, bina Darülfünun`a verilir. Darülfünun`un kapatılması ile şu an halen kullanılmakta olan İstanbul Üniversitesi olarak değiştirilir.

Şekil 4.48 Beyazıt Meydanı günümüz fotoğrafı

Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

4.4. KENARLAR-SINIRLAR

`Kenarlar, gözlemciler tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan doğrusal öğelerdir. İki bölge arasında sınır işlevi görür, sürekliliği doğrusal olarak bölerler. Kıyıları, demiryolları, gelişme bölgesi sınırları ve duvarlar kenar öğelerine örnektir. Bu öğeler, koordinat eksenlerinden çok, yanal referanslar gibidirler. Bu tür kenarlar, bazı noktalarında geçişler veren ve iki bölgeyi birleştiren bağlantı noktaları olabilir.`

18

Bugün bölgenin en akılda kalan imgesini, caddeyi tanımlayan sınırlar oluşturmaktadır. Günümüzde bu sınırlar, caddenin diğer öğeleriyle bağlantı kurulmasını ve bölgenin bütününe algılanmasını güçleştirir.

Oluşumunda Yunanlılar'ın özgürlük ilkesi gereğince saydam bir halde ve diğer kentsel öğelerle ilişki içinde olan cadde, Osmanlı dönemi anıtları ve bu anıtlara eklenen yapılarla, sürekliliği olan bir sistemden, parçalı ve yarı geçirgen bir hale bürünmüştür.

¹⁸ LYNCH, Kevin; Kent İmgesi, p. 52

4.4.1 Dükkan Cepheleri

Divanyolu Caddesi üzerinde bulunan dini ve anıtsal yapıların dış duvarlarına eklenen dükkanlar, dükkanların cepheleri için kullanılan, aynı karakteristik özelliklere sahip geçici elemanlar ve dükkanların önünde, ticari amaca hizmet eden kaldırımlar, caddenin karakterini belirleyen güçlü öğelerdendir.

Şekil 4.49 Çemberlitaş Hamamı önü dükkan cepheleri

Şekil 4.50 Sahaflar Çarşısı önü dükkan cepheleri

Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

Kültürel ve sosyal değerlerin yerini ticari çıkarların ön planda tutulduğu günümüzde, anıtlara eklenen dükkanlar, tarihin izlerini ortadan kaldırarak, bölgeyi okumamızı güçleştirir ve Divanyolu Caddesi'nin algılanan imgesini değiştirir.

Geçmişte kamunun ortak malı olarak kullanılan bu bölgeler, caddeden tramvay yolu geçirilmesiyle kaldırıma dönüşmüştür. Ortak alan olan kaldırımlar, ilkesel olarak herkesin kullanımına açıktır ancak ticaret geliştirme biçimi olarak özel bir idareye devredilmiş ve böylelikle kamuya ait bu alanlar, ticari işletme biçimine dönüşmüştür.

Kapitalist kentleşme; toplumsal, siyasal ve yaşamaya elverişli bir müşterek alan olan şehri sürekli tahrip etme eğilimindedir.

Divanyolu Caddesinden tramvay geçirmek, bu cadde çevresindeki alanları kullanılmaz hale getirir ve kullanım kısıtlanır. Bu durum belediyeleri, cadde boyunca uzanan yaya bölgeleri ve bu bölgelere bakan kaldırım boyunca dizilen kafeler düzenlemeye iter. Burada ortak alan gibi görünen dükkan önleri, aslında imtiyazlı mal sahipleri için özel aktif değerlerinde artışı destekleyen alanlara tahsis edilmesiyle ilişkilidir.

“Bireylerin ve toplumsal grupların gündelik faaliyetleri, şehrin toplumsal hayatını yaratır; böylelikle içinde herkesin yaşayabileceği, müşterek bir çerçeve meydana gelir. Kültürel açıdan yaratıcı özelliğe sahip bu müşterek alan, kullanım sonucu tahrip edilemez belki, ancak aşırı istismar nedeniyle niteliğini yitirip, bayağılaşabilir.

«19

¹⁹ HARVEY, David; Asi Şehirler, p. 126

4.4.2. Dini ve Anıtsal Yapılar

Cadde, Roma döneminde olduğu gibi Osmanlılarda da törenlerin gerçekleştiği bölge olduğundan, eksen imparator ve padişahlar adına yapılmış dini yapılar ve anıtlarla donatılmıştır ve bu yapılar Osmanlılar'ın kamusal alanlarını oluşturmuştur.

“Medrese-türbe kombinasyonu, paşaların 16. Yüzyıl sonundan, 18. Yüzyılın ortasına kadar yaptıkları bağışların yeni gelişen tipik bir formuydu ve Divanyolu'na belirli bir mimari karakteri verdi. “²⁰

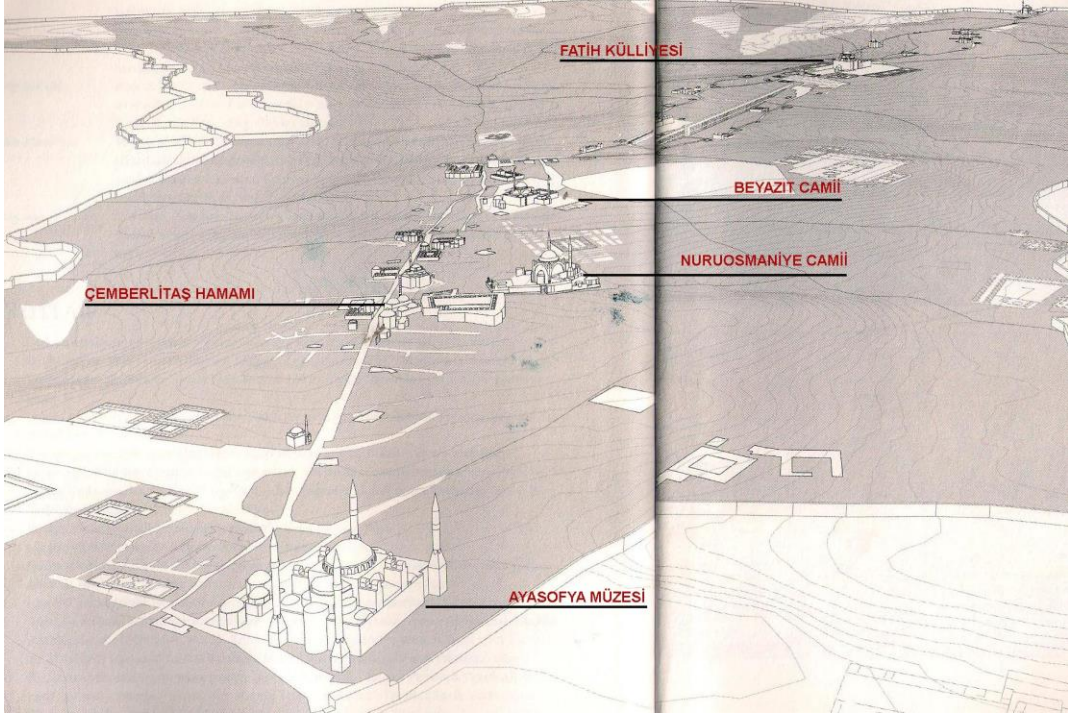

Şekil 4.51 Eksen üzerinde Osmanlı dönemi kamu yapıları plan

Siyah kareler, camiler. Beyaz kareler, medreseler. Küçük siyah daireler, sıbyan mektepleri. Üçgenler, kütüphaneler.

Kaynak: Cerasi; Maurice

²⁰ CERASI, Maurice; Divanyolu, p.75

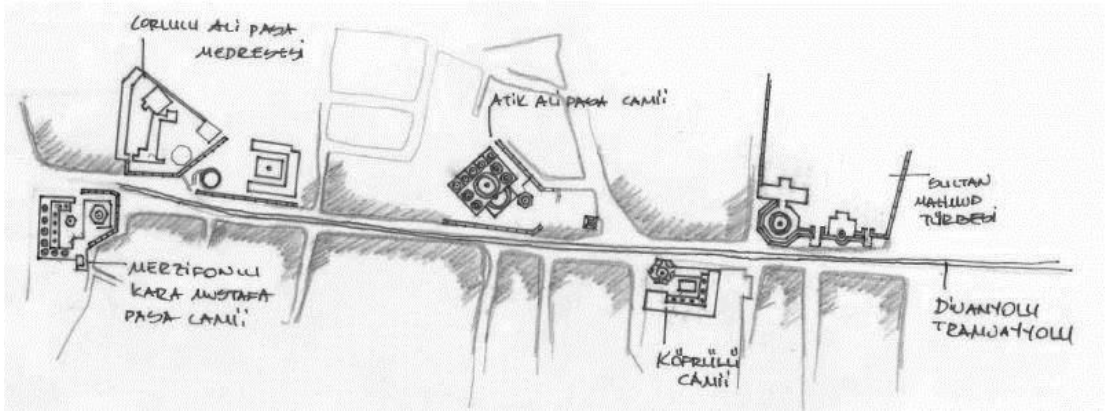
Şekil 4.52 Eksen üzerinde Osmanlı dönemi kamu yapıları plan-perspektif

Kaynak: Cerasi; Maurice

Bu anıtlar, Müslümanların sosyal yapısı gereği içe kapalı sistemlerdir. Roma dönemi Mese'sinde sınırları olmayan saydam eksen, külliyelerin, medreselerin ve diğer kamusal alanların dış duvarlarının sınır oluşturduğu bir sisteme dönüşmüştür.

Cadde üzerindeki bugün halen mevcut olan türbeler, küçük medreseler ve camiiler, caddeyi biçimlendiren önemli kenar öğelerini oluştururlar. Anıtsal külliyelerin sokağa bakan pencere açıklıklı avlu duvarları, kentsel sahnenin en önemli aktörleridir. Bu açıklıklar duvarı şeffaf kılar ve gelen geçenin külliyenin içindeki öğeler silsilesini (mezarlıklar, türbeler, ağaçlar, ana binalar) görmesine izin verir ve onları mezar taşlarının önünde dua durmaya davet eder. Mimari öğelerin halkın kullanımını için bu duvarlara eklenmesi, söz konusu öğelere daha büyük hacimsel bir ifade kazandırır.

Bu yapılar caddenin kenarlarını farklı açılarla sınırlar çünkü dini külliyelerin ana ibadethaneleri, caddeye hizası ne olursa olsun Mekke`ye, yani güneydoğuya bakmak zorundadır ve camii dışındaki çeşme, sebil gibi bir çok üye de bu caddenin sınırlarını oluşturur. Farklı camii ve külliyelerde ana ibadethanesi farklı konumlarda olan yapıların yönünü mekkeye dönmesi ile caddenin ortak bir düzeninin oluşması mümkün değildir ve cadde, homojen olarak değil, farklı özellikte yapılarla sınırlandırılır.

Şekil 4.53 Eksen üzerinde farklı yönlere bakan sınır elemanları

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Caddeye göre bir hizanın olmayışı, cadde üzerindeki perspektifin bir batı kentinden farklı olarak simetri ve tekrara dayanmasından uzaktır. Karşılıklı farklı tekil anıt binalar, farklı köşeler oluşturarak, caddeyi sınırlar ve gözlemciyi bu sınırlardan, sokağa geçişe hazırlar. Caddeler anıtsal yapıların duvarlarıyla sınırlandırılırken, sokakları bölmek için de mimarı bakımdan zengin cephe ya da “kentsel pruva” olarak tanımlanan köşelere önem verilmiştir.

4.4.2.1 Atik Ali Paşa Camii

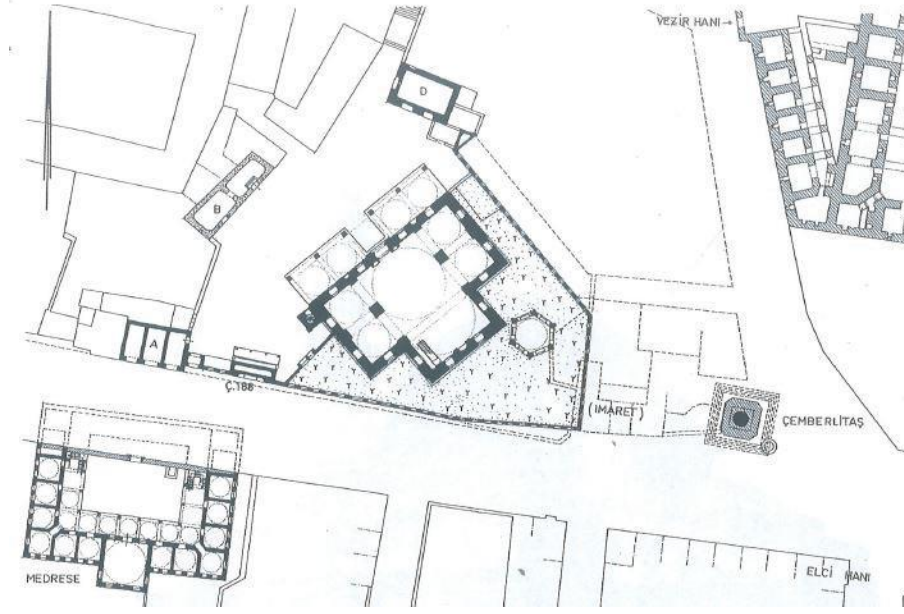
Şekil 4.54 Atik Ali Paşa Camii duvarları günümüz fotoğrafı

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Caminin Çemberlitaş Meydanı'na ve Divanyolu Caddesi'ne bakan dış duvarları, bölgenin görünen sınır imgelerindedir. Caminin avlu duvarları hem cadde için hem de meydan için geçirimsizlik oluştururlar.

II.Beyazid'in sadrazamı Hadim Ali tarafından yaptırılan Atik Ali Paşa camii, 15. Yüzyıl klasik dönem öncesi Osmanlı mimarisi nadir örneklerindedir.

İlk şekliyle imaret, tekke ve medrese, türbe ve çeşmeden oluşan camii, geçirdiği bir çok felaketten ve 19. Yüzyıl yol genişletme çalışmalarından sonra 1937'de bir onarım görür ve şu anki durumunu alır.

Şekil 4.55 Atik Ali Paşa camii günümüz planı

Kaynak: Wiener Müller

Mevcut durumuyla dikdörtgen açıklıklı duvarları, ince bir silme ile çerçevenmiştir. Erken Osmanlı klasik döneminde sistemli hale gelen bu tip, Atık Ali Paşa camiinde de kendini göstermiştir ve bu açıklıklar simetrik ve düzenli bir şekilde tekrar ederek tekdüze bir kompozisyonla Divanyolu Caddesi'ni sınırlandırır. Tekrar eden açıklıklar, cadde ile yâri şeffaf bir sınır oluşturur.

Divanyolu Caddesini sınırlayan bu duvarın tekdüzeliği zaman zaman kırılıma uğrar. Başlangıçta külliye içinde bu noktada bir şadırvanın neden olduğu yüksekliğindeki bir artış ile uyum halinde bir çeşme vardır. Büyük çeşme, pencere açıklıklarıyla donatılmış duvardaki pencere silsilesinde kırılma yaratır. Külliyenin girişine yerleştirilmiştir ve bizzat duvarın yaptığı bir şişmenin içinde genişler, dikmelerin silmeleri ve tepeliğin arasından geçerek duvardan dışarı taşar.

Bu tek düzelik, dış duvarın orta kısmındaki kemerli üç büyük açıklıkla da sağlanır. Bu açıklık, duvarın yüksekliğinde bir artış sağlayarak, duvarın arkasındaki mezarlıkta bir sergileme alanı oluşturur.

4.4.2.2 Mahmut Paşa Türbesi

Şekil 4.56 Mahmudpaşa Türbesi Cephesi, Divan Eksenine sınır oluşturan duvarlar

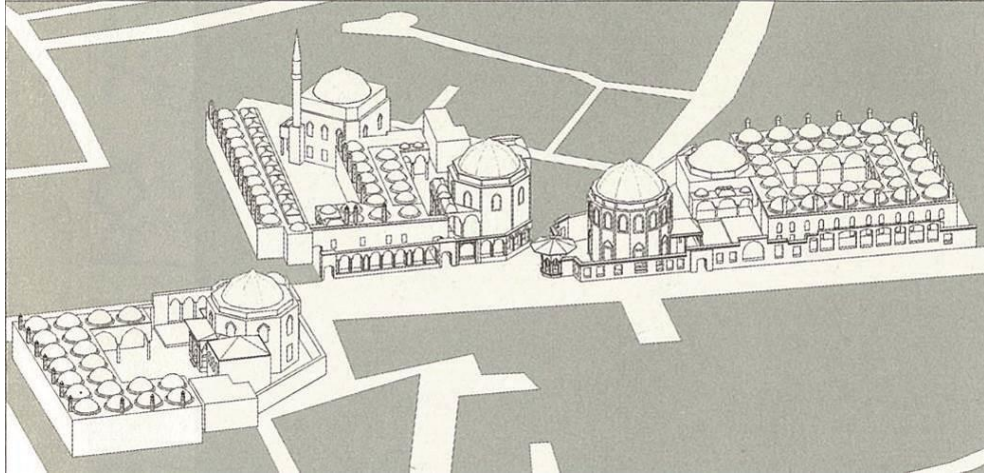
Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Yapılış tarihi resmi olarak bilinmeyen Mahmudpaşa Türbesi, sebili ve görevliler için yapılmış odaları ile batılılaşma sürecinin en önemli örneklerindedir. Türbenin ortasında bulunan çeşme, türbeye karakteristik bir görünüm kazandırır. 1659`da inşa edilen ve medrese, kütüphane ve türbeden oluşan Köprülü Külliyesi`nin türbesi olan bu yapı, Divanyolu Caddesi genişletme çalışmaları sırasında Hoca Paşa yangını bahanesiyle yerinden sökülüş ve geriye çekilerek, kısmen de olsa genişlemiştir.

“Gösterişli cenaze törenlerine sahne olan türbe de diğer yapılar gibi padişahların geçiş törenlerine şahit olmuş, bir zamanlar cariyelerin gezindikleri bahçesi ise zamanla önemli şahsiyetlerin gömüldüğü bir mezarlığa dönüşmüştür. Türbenin bu özelliği espirilere de konu olmuştur. Ahmet Vefik Paşa'nın “Rumelihisarı'na gömülmek istiyorum. Sultan Mahmud Türbesi'ne gömülüp de hayatım boyunca uğraştığım adamlarla ahirette de tepişmek istemem” dediği rivayet edilmiştir. “²¹

Camii ile cadde arasındaki sınırı oluşturan avlu duvarları üzerinde bulunan açıklıklar ise bugün bölgeyi gezen kişinin geçmişle bağlantı kurmasını sağlamaktadır.

4.4.2.3 Koca Sinan Türbesi – Çorlulu Ali ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi

Şekil 4.57 Koca sinan- Çorlulu Ali ve Merzifonlu Kara Mustafa perspektifi

Kaynak: Maurice Cerasi

²¹ AYVAZOĞLU, Beşir; Divanyolu Bir Caddenin Hikayesi, pp 51

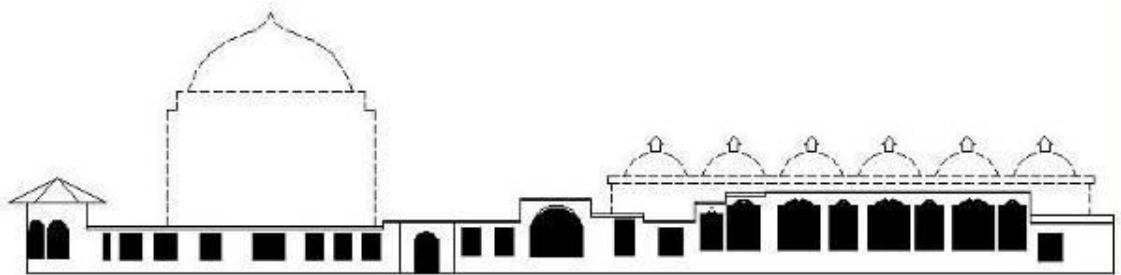
Roma döneminden farklı olarak, Osmanlı döneminde odaksal perspektiften uzak olan caddeler, bazı birimlerin birbiri ile ilişkileri sonucunda, bu döneme has bir perspektif oluşturmuşlardır. Bu perspektife sahip, birbirine bakan Çorlulu Ali Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve Koca Sinan Paşa Külliyesi, karşılıklı biçimsel referansları ile Divanyolu Caddesini derinliği olan bir perspektifle sınırlandırır. Mimarı biçim olarak birbirinden farklı bu yapılar, cadde üzerinde kümeleşme oluştururlar. Sözkonusu her bir yapının, caddeye göre değişen sınırları vardır.

Koca Sinan Paşa-Çorlulu Ali Paşa ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyelerinin karakteristik özelliği, 15. yüzyıl klasik Osmanlı mimarisinden farklı olarak, 18.yüzyılda gelişen ve bu dönemin karakteristik özelliği haline dönüşen ikincil öğelerden oluşmaktadır.

Bu dönemde külliyelerin ana binaları daha basittir, arka planda kalır, bu yapıları ise yâri şeffaf hazire duvarları sınırlandırır ve bu duvarlar yâri şeffaf biçimde Divanyolu Caddesi'ni sınırlandırır.

Koca Sinan Paşa Medresesi'nin sınır duvarında değişken ritimde pencere açıklıkları bulunur. Klasik, tekdüze açıklıkların yerini, daha büyük boyutlarda kemerli, barok tarzı süslemeyle karakterize edilmiş açıklıklar alır.

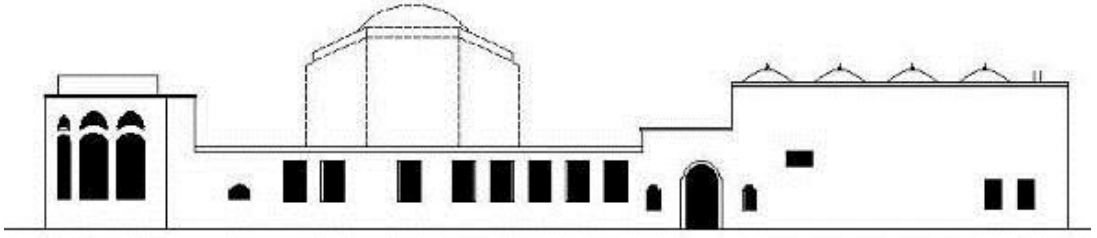
Çorlulu Ali Paşa Külliyesinin kemerli açıklıkları ve duvarın doldurulmuş kısımları düzenli bir şekilde yer değiştirerek tutarlı ve simetrik bir sınır duvarı oluştururlar.

Şekil 4.58 Çorlulu Ali Paşa Külliyesi, Divan Eksenine sınır oluşturan duvarlar

Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medresesinin külliye duvarı, dikdörtgen açıklıklı bir pencere düzeninden oluşur. Bu duvar, külliyenin sebilinin yerleştirdiği köşe ikincil ögesiyle tekdüzelikten kurtulur ve kavşak ögesi olarak, caddenin sınırlarını oluşturur. Bu sebil, sokak dışına taşmaz ve simetrik pencere sistemiyle, külliyenin düzenli formunu sürdürür.

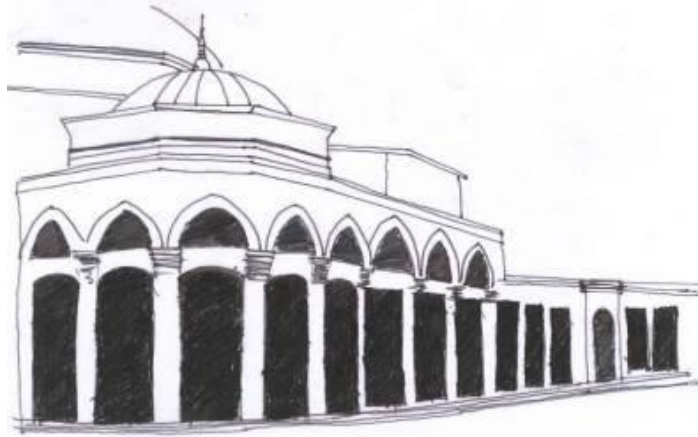

Şekil 4.59 Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Türbesi, Divan Ekseni'ne sınır oluşturan duvarlar

Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

4.4.2.4 Damat İbrahim Paşa Külliyesi

Damat İbrahim Paşa Külliyesi, caddeyi yârim sütun olarak biçim verilmiş ve sütun başlıkları ile ayaklar üzerine oturtulmuş, ritmik olarak devam eden sivri üçlü kemerleriyle sınırlar. Külliyesi'nin çeşmesi, medresenin gövdesiyle köşe sebili arasındaki sınır duvarını sona erdirir.

Şekil 4.60 Damat İbrahimpaşa Külliyesi, Divan Ekseni'ne sınır oluşturan duvarlar

Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

4.4.2.5 Fatih Camii

Şekil 4.61 Fatih Camii, Divan Ekseni'nden günümüz fotoğrafı

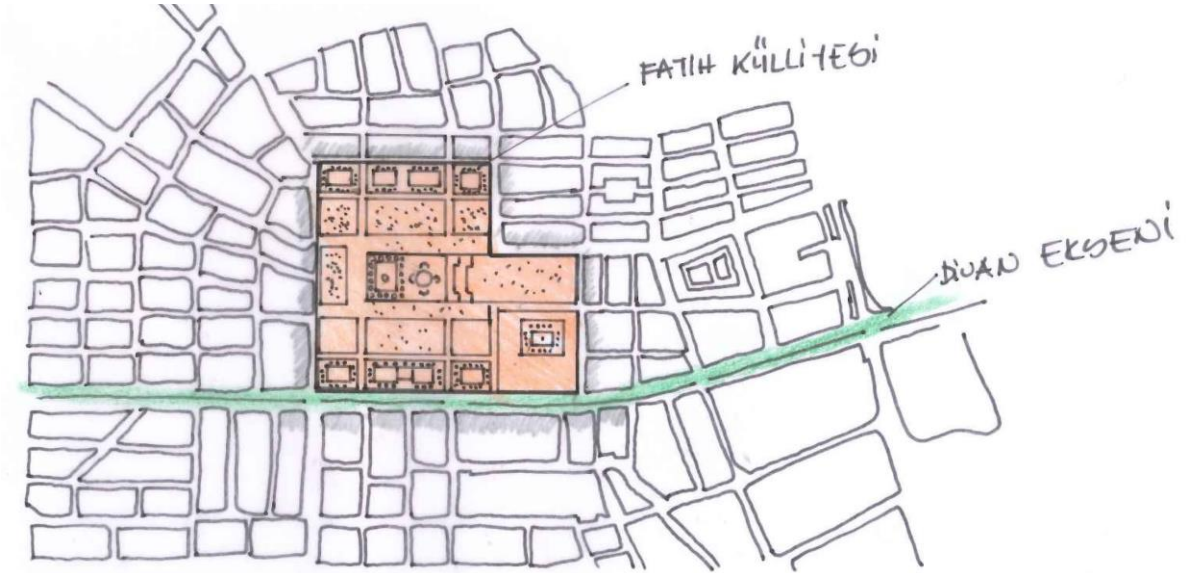
Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

İmparatorlukların güç göstergesi olarak kentlere anıtsal binalar dikmeleri geleneğinde olduğu gibi, İstanbul'un fethinden sonra, II Mehmed de Osmanlı ileri gelenlerinden İstanbul'da kamu yapıları, camiler, medreseler, imaretler, hanlar inşa ettirmelerini istemiştir.

Sultanların yapıları için seçtikleri yerler, açık olarak fethin simgesel anlamını yansıtaacağı yerler olmuştur. Bu dönemde şehre girişler deniz ve kara yollarıyla yapılmaktadır ve kara yolunun Edirne sınırı da şehrin içinden, Divan Ekseni'nden geçer. Osmanlılar deniz yolundan çok kara yolunu tercih ettikleri için, Fatih Sultan Mehmet, camii ve külliyesini Havariyun Kilisesi'nin bulunduğu alana yapmıştır. Böylelikle, bu karayolunun başını oluşturan külliye vasıtasıyla, Müslüman imparator, Hristiyan imparatorun yerini almıştır.

Mese aksının kollarından biri olarak devam eden Divan ekseninde, caddenin dokusunu büyük ve kapalı külesiyle değiştiren ve Roma döneminin dini merkezi olan Ayasofya ile yarışmak için yapıldığı düşünölen devasa boyutlarda Fatih Külliyesi, Osmanlı döneminde caddeyi fiziksel ve sosyal açıdan etkilemiştir.

Bu dönemin kamusal alanları olan külliyeler, Bizans döneminin bir bakıma Türk Forumu olmuştur. Geometrik olarak düzenlenen dış avlu, erken Osmanlı döneminde forum fikrinin hala devam ettiğini göstermektedir.

Şekil 4.62 Fatih Camii'nin Divan Eksenine göre konumu

Kaynak: Semra Özgöler Yılmaz

Erken dönem Osmanlı tarihinde olduğu gibi, Fatih külliyesinde de halkın yararlanabileceği toplumsal merkez haline dönüştürölmeye için, türbenin yanına medrese, darüşşifa gibi yapılar da eklenmiştir. Fatih Külliyesindeki bu gelenek, bir kentsel planlama eylemine dönüşmüştür. Bu yapı kente içinde bulundurduğu medreseler ve daha sonradan eklenen kamusal binalarla kapsamı açısından İslam ölkelerindeki diğer dini yapılara örnek bir anlam kazandırmıştır.

Şekil 4.63 Türk Forumu olarak Fatih Külliyesi: Ortak mekandan bir görüntü

Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

Simetrik bir planla inşa edilen camiinin, inşa edildiğinde her iki yanında medrese, kuzeydeki bölgeyi çevreleyen duvarında kütüphane ve okul, güneyinde hastahane ve imarethane, tabhane ve güneydoğusunda beşik tonoz ile örtülü bir kervansaray bulundurmaktadır. Ancak camii 1766 depremde yıkılmış ve 1771’de bugünkü durumunu almıştır.

Osmanlı Divan Ekseni’nde tören alayları külliyeinin içinden geçerken, tören geleneğinin yok olması ve caddenin araba yoluna dönüşmesiyle beraber bu bölge eksenin dışında kalmış ve adı Fatih Meydanı olan avlunun büyük dış duvarları bu eksenı sınırlayan kapalı bir sisteme dönüşmüştür.

4.5. İŞARET ÖĞELERİ

İşaret öğeleri, noktasal referans kaynağını oluşturur. Harici öğeler olduklarından, gözlemci bu oluşumun içine giremez. Bunlar genellikle kolay tanımlanabilen fiziksel oluşumlardır; bir bina, bir işaret levhası, bir dükkan veya bir dağ gibi. Kentin içinde ya da belirli bir uzaklıkta olabilirler. İşaret öğeleri, algılamaya dayanan kent görsel yapısının en temel öğelerindendir. Bulunduğu ortamdan farklılaşarak, seçilir duruma gelen ve hatırlanabilen `nokta referans` öğeleridir. 22

Divan Ekseni üzerinde, değişik açılardan algılanabilen, detay ve yapıda özgün yapıya sahip, biricik ve tek olarak nitelendirilen ve mekânsal olarak önemli noktalarda bulunan bazı öğeler tespit edilmiştir. Bu yapılar, arka plandan kontrastla, bir başka öğe ile karıştırılmayacak düzeydeki farklılıklarıyla kendini belli ederler.

Önceki bölümlerde sözü edilen yedi tepe üzerine konumlandırılan Divanyolu Caddesi üzerinde, cephelerin yarattığı sürekliliğin dışında kalan sütunlar, bu bölgenin işaret öğeleri olarak tanımlanabilir. Bu imgelerin en önemli özelliği, biricik ve tek öğeler olduklarından, kolaylıkla tanınmalarıdır.

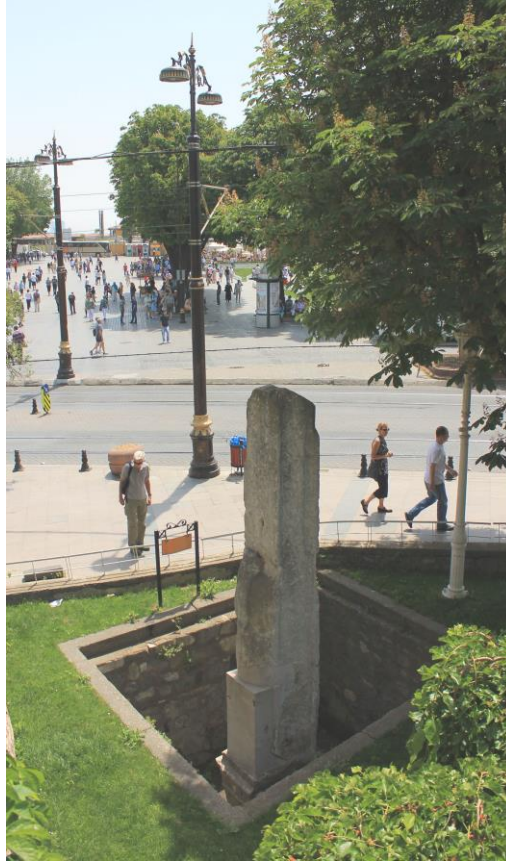
Bugün cadde üzerindeki konumları ve tekil olmalarıyla tanınan bu öğeler, Mese Caddesi üzerindeki önemli meydanların birer parçası ya da odak noktalarıydılar. Bizans Konstantinopolis'inin kent dokusuna, kimlik duygusu oluşturmak üzere neoklasik anıtlar yerleştirilmiştir.

²² LYNCH, Kevin; Kent İmgesi, p. 53

17. Yüzyılın ikinci yarısında eski Mese, yeni Divanyolu boyunca, İslamlaştırma çalışmaları kapsamında küçük camiiler ve medreseler yapılır ve ana eksenler artık forumlar tarafından değil, külliye tarafından sınırlandırılır. Bizanstaki forumlar ve dolayısıyla bu anıtlar eski önemini yitirir ve anıtların çevresindeki yapılaşmayla okunamaz hale gelir. 19. Yüzyıla gelindiğinde ise, batılılaşma süreci ile bu anıtların çevresi temizlenir ve bugünkü konumuna ulaşırlar.

4.5.1. Million Taşı

Million Taşı, Divanyolu Caddesi'nin başlangıcında, Sultanahmet Meydanı'nın karşısında bulunur. Anıtın üzerinde bulunan bugünkü yazı ile 'sıfır noktası' yazısı, gözlemcinin bundan sonra gidebileceği bir yer olduğunu belirler ve gözlemciyi tarihi değeri olan bir yola girmeye hazırlar.

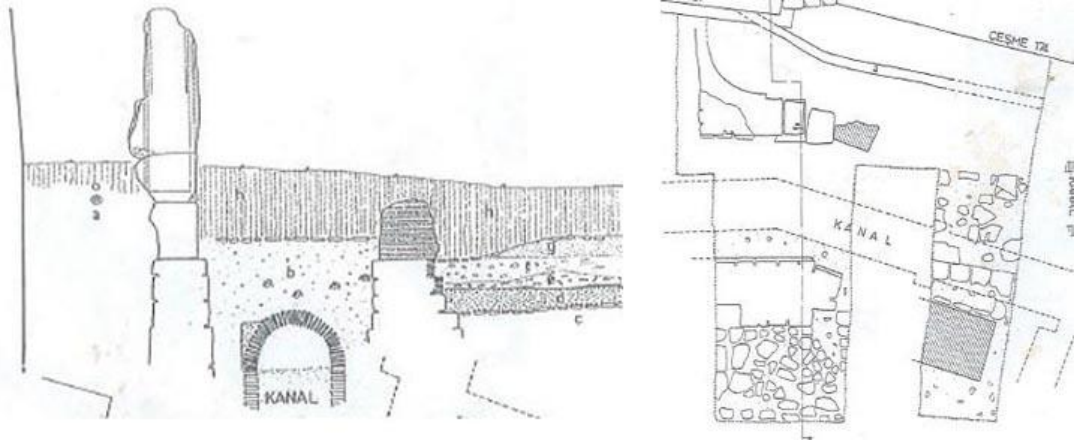

Şekil 4.64 Million taşı günümüz durumu

Kaynak: Semra Ozguler Yilmaz

Romalılar, Mese Caddesi'nin başlangıç noktasını tespit etmek için "Million Taşı" nı dikerler. Million, Roma dilinde "sıfır" demektir. Burası da Roma'nın, dolayısıyla dünyanın başkentinde sıfır ya da "başlangıç noktası" olarak görülür ve imparatorluğun her köşesine uzanan yolların başlangıcını temsil eder. Yabancı uyruklu ölçü birimi " mil" ile Türkçe'de "kilometre taşı" olarak çevrilen "milestone" kelimesinin kökü de bu million taşından gelmektedir.

3. Yüzyılın ilk yarısında, tepesinde heykeller barındıran ve çevresi süslemelerle donatılan yapı, çeşitli dönemlerde değişiklikler geçirir ve 15. Yüzyılın sonlarına doğru su terazisi yapom .alışmalarında tamamıyla yok olur. 1967 yılında, buradaki evlerin sondaj çalışmaları nedeniyle yapılan kazı çalışmalarında kalıntıları bulunmuştur. Ancak bu buluntular, yeni bir rekonstrüksiyona imkan sağlamaz ve bugün, sembolik olarak mevcudiyetini sürdürür.

Şekil 4.65 Million taşı plan ve kesit

Kaynak: Wiener Müller

Million taşının, günümüzde cadde ile bağlantısız konumu, anıtın simgesel mevcudiyetini sadece üzerindeki yazıyla sürdürmesini gerektirir.

4.5.2. Çemberlitaş -Constantinus Sütunu

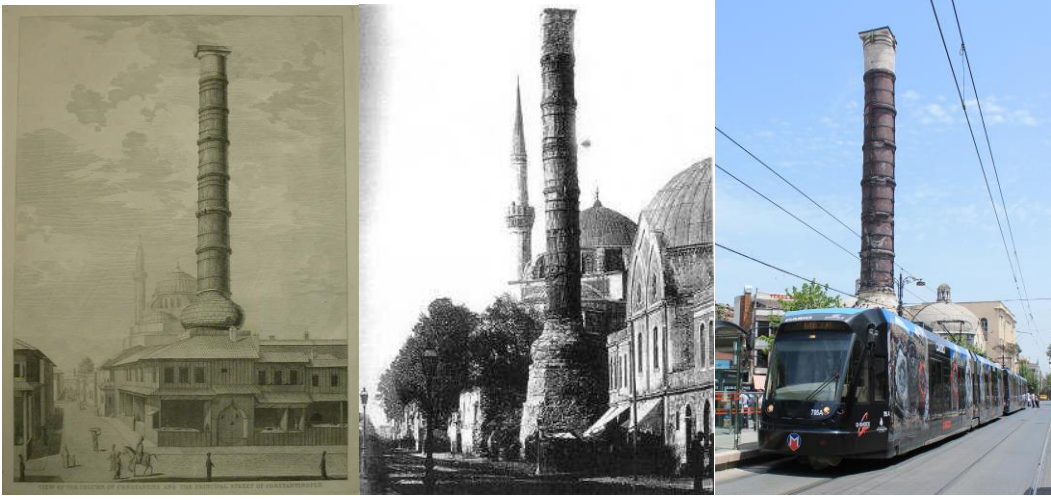
4. Bölümde bahsetmiş olduğumuz, bir zamanlar elips şeklinde olan Constantinus Forumu'nun orta noktasını oluşturan yaklaşık 50 metre olan Constantinus sütunu, 328 yılında dikilir. Konstantinopolis'in tarihinde, sembolik açıdan büyük önem taşıyan bu sütunun üzerinde, imparatorun heykelinin bulunduğu yapılan araştırmalar sonrasında belirtilir. Araştırmalara göre, heykelin ve sütunun altına hem Pagan, hem de Hristiyan kaynaklı kutsal eşyalar yerleştirilir.

16. Yüzyıla gelinene kadar çeşitli felaketler sonucu zarar gören ve Latin istilasında yağmalanan sütun, demirden çemberlerle emniyete alınır ve Türkçe adının 'Çemberlitaş' olması bu sebepten ileri gelir.

Fetihten sonra Müslümanlaştırılmaya çalışılan kentte, Pagan ve Hristiyan geleneğinde önem taşıyan bu sütun önemini kaybetmiştir. 16. Yüzyılın Osmanlısında, anıtın çevresi, yani Constantinus Meydanı, ahşap yapılarla dolmuştur ve sütun, yoğun yapılaşmanın içinde kaybolmuştur.

Bu anıtın halini gören İngiliz seyyah Julia Pardoe, 1839'da yazdığı seyahatnamesinde şöyle anlatır: '..Anıtın güzelliği tamamen yok olmuştur, zira hemen bitişiğinde mütemadiyen çıkan yangınlarda enine boyuna çatlamıştır ve etrafına sarılmış çemberler sayesinde ayakta durabilmektedir. Sütunun kaidesi 10 metre boyunda olup, inşası esnasında içine Kutsal Haç'tan konmuştur ki, bu sebeple sütunun her cihetini süfli ve çirkin evlerle doldurmuşlardır. Bu eşsiz abideyi asar-i atika tiryakileri ancak bir cepheden layıkıyla temasa edebilirler.'²³

²³ ÇELİK, Zeynep; Değişen İstanbul, p.50

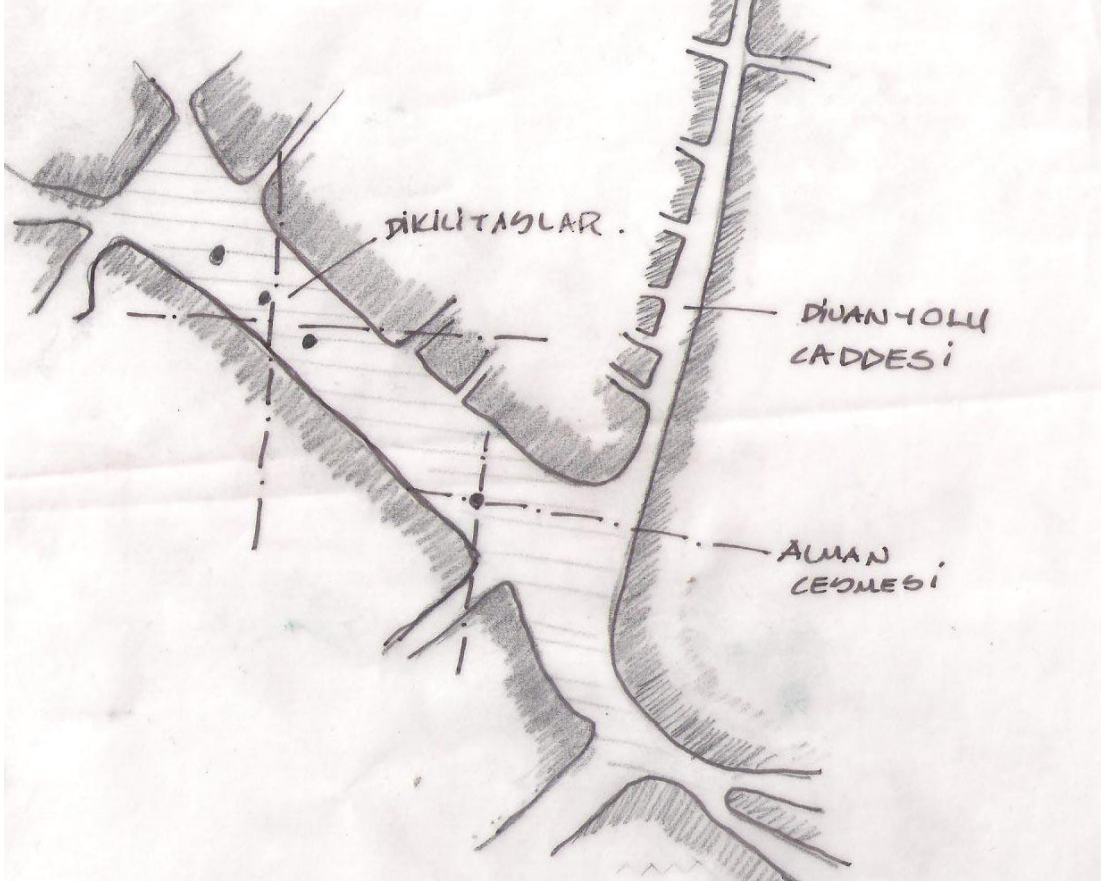
Şekil 4.66 Çemberlitaş Sütunu ve çevresinin zaman içindeki değişimi

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

17. Yüzyıla gelindiğinde pek çok felaketten zarar gören sütunun korunması için II. Mustafa, sütunun kaidesini taş örtülü bir kılıf ile 10,9 metre yüksekliğe kadar koruma altına alır.

19. Yüzyıla gelindiğinde ise batılılaşma çalışmalarıyla sütunun çevresi boşaltılır ve sütun onarılır. Onarım çalışmaları sırasında sütunun altında, Mese ve bu forumdan geçen eski Türk dönemi su yolu ortaya çıkartılır.

4.5.3. Dikili Taş - Yılanlı Sütun – Örme Sütun

Şekil 4.67 Dikilitaşların Divan Eksenine göre konumu

Yorum: Semra Özgüler Yılmaz

Divan eksenin başlangıç noktasını oluşturan Sultanahmet Meydanında, bölgeyi sınırlayan yapılardan bağımsız, mekânsal boşluğun orta noktasında bulunan ve Bizans Konstantinopolis`inde bugün izleri kalmayan Hipodrom`un orta noktasını oluşturan anıtlardan geriye kalanlardır. Günümüzde bu kentsel alan içindeki anıtlar, işlevlerini ve birbirleri ile ilişkilerini kaybetmiş ve bunun sonucu tarihi anlamını yitirmişlerdir.

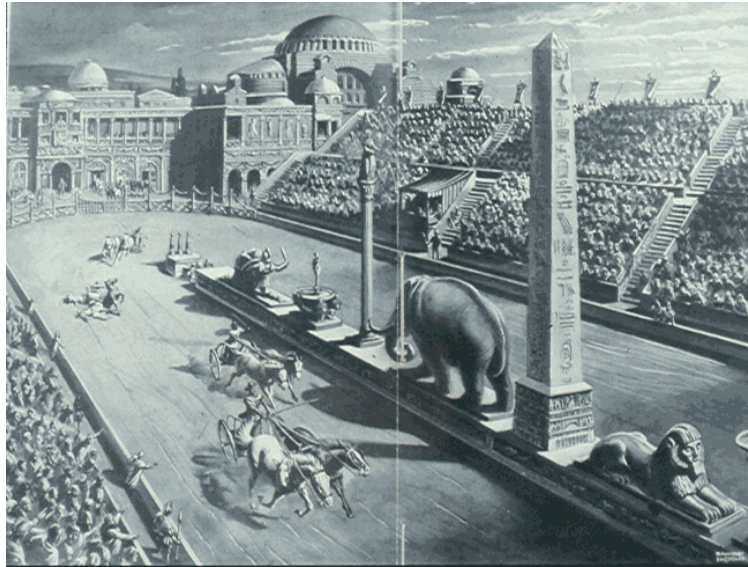
Sultanahmet Meydanı`nın orta aksında bulunan sütunlar, meydanın boşluğu ile tezat oluşturarak öne çıkar ve her noktadan görünebilir olur.

Şekil 4.68 Dikilitaşların günümüz durumu

Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

Önceki bölümlerde bahsedilmiş olan Hipodrum'un ortasından "spina" adı verilen bir duvar geçer. Spina'nin üzerinde anıtlar bulunur. Çoğu büyük olasılıkla spina üzerinde bulunan 60 kadar heykel, Roma'dan getirilerek spinaya konulmuştur. Bu anıtlar, günümüze kadar gelebilen anıtlardır.

Şekil 4.69 Dikilitaş ve Spinan'ın Roma İmparatorluğu dönemi durumu

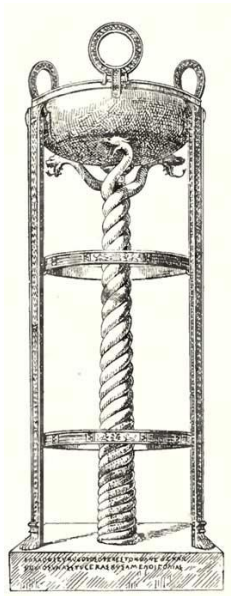
Kaynak: Kuban, Doğan

Günümüze ulaşan anıtlardan bir tanesi, en eski tarihli olan, yapıldığında üstünde altın bir çanağı taşıyan, birbirine dolanmış 3 yilandan oluşan, bugünkü adıyla `Yılanlı Sütun` olarak anılan tunç sütundur. Bu anıt, Yunanlılar`ın Persler`i Platea`da yenmesinden sonra Apollan`a sunulan adaktır. Constantinus bu adağı Konstantinopolis`e getirir. Sütun, Platea savaşında yenilen Pers ordusunun savaş meydanından toplanan silahları eritilerek yapılmıştır. Bugün bu anıtın çoğu kısmı harab olmuş, geriye tek bir sütunu kalmıştır. Kayıp olan kafalardan biri de 1848 yılında bulunarak, İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne konulmuştur.

Şekil 4.70 Yılanlı Sütunun Arkeoloji Müzerinde bulunan parçası

Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/Y%C4%B1lanl%C4%B1_S%C3%BCtun

Şekil 4.71 Sütunun Roma Dönemi ve günümüz durumu

Kaynak: <http://birseycoksey.blogspot.com/2011/03/bir-karar-vermen-gerektigi-zaman-ne.html>

İkinci bir anıt da, bugünkü adıyla `Dikilitaş`'tır. Sultanahmet Meydanı'nın güney tarafında, Yılanlı Sütun'un yanında bulunan bir Antik Mısır dikilitaşdır. M.S. 390 yılında Roma İmparatoru I. Theodosius tarafından Mısır'dan getirilerek şimdiki yerine dikilmiştir. Üstüne yerleştirdiği büyük kaidenin dört yüzünde, imparator ailesini yarışları izlerken betimleyen alçak kabartmalar bulunur. Hala yerinde duran kabartmalar için geçmişteki altın çağın biçimlerini canlandıran imgeler olduğunu söylenmiştir.

Üçüncü ve son olan anıt da yaklaşık 14.5 metre yüksekliğinde, üstü tunç levhalarla kaplanmış taş sütunudur. Bu sütun, spina`ya Geç Bizans döneminde Porfirogennetos tarafından eklenmiştir.

Tüm bu heykeller, imparatorun locası önüne dikilmiştir. Bunun, Constantinus`un eski velinimetine s göstergesi olabildiği düşünülmektedir.

Şekil 4.72 Dikilitaş ve Örme taş günümüz durumları

Kaynak: Semra Özgüler Yılmaz

5.SONUÇ

“Büyük tarihi kentler, tarihlerini kendi içlerinde taşırlar. Bunlar bazen fiziksel görüntü olarak, bazen işlev olarak, bazen bir imge olarak, bazen de efsane olarak yaşarlar. Bazen içinde yaşayanlar, bugün olduğu gibi onun tarihiyle ilgilerini kesmiş olabilirler. Fakat tarih, onlar farkına varmadan, onları etkilemeye ve yönlendirmeye devam eder.”²⁴

Gözlerini doğduğu günden itibaren imgelerle dolu bir dünyaya açan insan, bütün yaşamı her türlü okumanın üzerine kurulu bir varlıktır. Hiçbir şey kendi başına algılanamaz; çevresiyle, kendisini doğuran olaylar zinciriyle, geçmiş yaşantılarının anısıyla ve bir çok şeyle ilintili olarak algılanır.

Günümüzde farklı imparatorlukların izlerini taşıyan Divanyolu Caddesi de, bugün caddeyi tanımlayan imgeler üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Araç olarak Kevin Lynch’in yöntemi kullanılmış ve bölge beş ayrı kent parçası başlığı altında ele alınmıştır ancak analizler sırasında, Lynch’in yöntemi anlambilim açısından yetersiz kaldığı görülmüş ve Lynch’in yöntemine ilave olarak çeşitli disiplinlerden de destek alınmıştır.

İmgeler üzerinden kent okuması yapılırken, kenti kullananların bu imgelere yüklediği anlamların bulunması gerekmektedir ve Lynch, ele aldığı birimleri fiziksel olarak değerlendirip, mekan oluşumunda toplumsal süreci ihmal etmiş, birimler arası bağlantıları kurmayı gözardı etmiştir.

Kentler, sadece mekânsal mantıkla işlenen yapılar değildir ve bize görüldüğü halleriyle ele alınamazlar. Onlara bağlı belirli ideolojiler vardır ve bu yüzden de bir halkın yaşam tarzını belirlemede, şekillendirmede belli işlevlere sahiptirler.

²⁴ KUBAN, Doğan; İstanbul - Bir Kent Tarihi, p. 8

Başarılı bir strateji, mekânsal biçim ile toplumsal süreci birlikte ele almayı gerektirir ve her bir birimin birbirleriyle bağlantısı olduğunu öngörür. Parçalar, önce kendi anlamları ve daha sonra birbirleri ile ilişkileriyle ele alınmalıdır.

Çalışmada, bölünen kent parçalarının biraradalığı, bütün bu süreçler gözünde bulundurularak, hem ayrıştırılıp, hem de birleştirilerek incelenmiştir. Ele alınan kentsel mekânlar, bütün olan Divanyolu Caddesi'nin parçalarıdır ve bütünden ayrı düşünülemezler. Divanyolu Caddesi'nin mekânsal gelişimini etkileyen sosyolojik ve ideolojik yapı, parçaların da mekânsal gelişiminde etkili olmuştur. Her bir parça, kendi dinamikleri içinde sürekli değişen ve dönüşen özellikleri ile detaylı bir inceleme gerektirmiş ve bütünle bağlantılı şekilde ele alınmıştır.

İncelenen kent parçalarından ilki olan, “bağlantılar” bölümünde, tezin konusu olan Divanyolu Caddesi'nin toplumsal ve mekânsal gelişimi ele alınmıştır. Cadde, Roma döneminde imparatorların geçiş yolunu vurgulamak için törensel amaçla oluşturulmuş ve Osmanlı döneminde de bu özelliğini korumuştur ancak caddenin Yunan-Roma dönemindeki şeffaf yapısı, Osmanlı döneminde Müslüman toplumların ideolojileri doğrultusunda gelişerek, kapalı bir sisteme dönüşmüştür. 19. Yüzyıla gelindiğinde ise, batılılaşma çalışmaları sırasında araç yolu olarak kullanılmaya başlanan cadde, törensel anlamını tamamıyla yitirmiş ve tarihiyle bağlantısı kopuk tramvay yoluna dönüşmüştür.

İkinci kent parçası olarak ele alınan “bölgeler” bölümünde ise, günümüzde eksen üzerindeki doku farklılaşmasıyla dikkat çeken Kapalı Çarşı bölgesi incelenmiştir. Roma döneminde Haliç'e yakınlığıyla bu bölgede gelişen ticaret, Osmanlı döneminde de aynı amaç için kullanılmış ve fetihlerden kazanılan ganimetleri korumak adına bu bölgede kapalı bir sistem oluşturulmuştur. Bu sistem düzenli yapısıyla çevresindeki dokudan farklılaşmıştır. Bölge bugün de halen aynı amaçla kullanılmaktadır.

Cadde üzerinde bulunan meydanlar da üçüncü kent parçası olan “düğüm noktaları” bölümünde ele alınmıştır. Yunan toplumunda önceleri pazar yeri olan kentsel mekanlar, Roma döneminde demokratik talep ve isteklerin yerine getirildiği kamusal alanlara dönüşmüşlerdir. Osmanlı döneminde ise dini inançlar nedeniyle içe dönük bir yaşam sürülmüş ve bu dönemden günümüze kadar bu mekanlar, kamusal alan olma özelliğini yitirip, bina duvarlarınca sınırlanan tanımsız boşluklara dönüşmüşlerdir.

Dördüncü kent parçası olan “sınırlar” bölümünde ele alınan öğeler, Osmanlı döneminde ve günümüzde, kentin kullanım farklılıklarından dolayı oluşan kent parçalarıdır. Yunan ve Roma medeniyetlerinde hayatın büyük bir kısmı açık havada geçtiğinden, bu dönemde Mese aksı boyunca sınır kavramını karşılayacak herhangi bir öğeye rastlanmamıştır. Osmanlı dönemine gelindiğinde ise Müslüman toplumların özellikle de “kadın mahremiyeti”ni korumak adına, toplanma alanlarını kapalı duvarlarla çevirdikleri ve bu duvarların Divan Eksen’ine sınır oluşturdukları görülmüştür. Batılılaşma hareketleri sonucunda caddeden tramvay geçirilmesiyle de, kültürel ve sosyal değerler yerini ticari çıkarlara bırakmış ve anıtlara eklenen dükkanlar, tarihin izlerini ortadan kaldırarak caddenin yeni sınırlarını oluşturmuşlardır.

Beşinci ve son olarak incelenen “referans noktaları” bölümünde, bugün eksen üzerindeki kentsel boşluklar olarak algılanan alanlarda, şekli ve karakteristik özellikleriyle dikkati çeken anıtlar ele alınmıştır. Oluşumunda, çevresindeki yapılarla bütünlük içinde olan ve belirli fonksiyonlara sahip olan anıtlar, bugün çevresindeki yapıların yok olması, ideolojik kaygılar ve eksenin tarihsel özelliğini yitirmesiyle, boşlukta duran, tanımsız tekil öğelere dönüşmüşlerdir. Bu kent parçaları, günümüz kent dokusunda birer “anıt” olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

Tek tek parçalarda da, bütünde de görüldüğü gibi günümüzde bazı tarihi kentler, geçmişteki izlerini korumaktadırlar. Ancak Divanyolu Caddesi gibi farklı dönemlerde gelişmiş ve farklı dönemlere ait imgelerin birbiri üstüne bindiği kentlerde, okuma yapmak zamanla güçleşir ve kent okuması yapmanın zor olduğu bu kentler, tarihin izlerini taşısalar da, bu izler zamanla anlamlarını yitirip, “boş imgelenen” e dönüşebilirler.

Anlamlarını yitiren kent parçaları, kentli tarafından benimsenemez ve farklı kullanımlara sahne olabilir. Bu yüzden, tarihi kentlerin okunaklı olabilmesi, barındırdıkları anlamların kentliler tarafından algılanması ve yaşatılması, onlar için hayati önem taşır. Tıpkı basılmış yazı gibi, kentlerin de sembolleri tanımlanabilir bir doku oluşturup, görsel olarak kavranmalıdır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Akarsu, B...** 2013. Felsefe Terimleri Sözlüğü, İnkılap Yayınevi, İstanbul. pp 57
- Arnheim, R. ve Öğdül, R..** 2009. Görsel Düşünme, Metis Yayınları, İstanbul.
- Ayvazoğlu, B..** 2010. Divanyolu Bir Caddenin Hikayesi, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Barthes, R. ve Rıfat, S.M..** 1999. Göstergibilimsel Serüven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Belge, M..** 2004. İstanbul Gezi Rehberi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bookchin, M. ve Özyalçın, B..**1999. Kentsiz Kentleşme, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Cerasi, M. ve Özdamar, A..** 2006. Divanyolu, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Calvino, I. ve Saatçioğlu, I..** 2010. Görünmez Kentler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Cogito..** 1996. Kent ve Kültürü, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çelebi, E..** 2004. Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çelik, Z. Favro D. ve Ingersoll R..** 2011. Şehirler ve Sokaklar, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Çelik, Z..** 1996. 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti, Değişen İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Eco, U. ve Rıfat, S.M..** 1991. Alımlama Göstergibilimi, Düzlem Yayınları, İstanbul.
- Evren, S..** 2010. Dünyanın En Güzel Divanyolu, Heyamola Yayınları, İstanbul.

- Kayra, C..** 1996. İstanbul Mekanlar ve Zamanlar, İstanbul.
- Kömürciyan, Ç..** 1998. İstanbul Tarihi XVII. Asırda İstanbul, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Kuban, D..** 2004. İstanbul Bir Kent Tarihi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kuban, D..** 1998. Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları, YEM Yayınları, İstanbul.
- Kostof, S..** 1992. The City Assembled, Thames and Hudson, London.
- Köksal, A..** 2009. Karşı Notlar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Köksal, A..** 2009. Anlamanın Sınırı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Kubilay, A.Y..** 2009. İstanbul Haritaları 1422-1922, Denizler Kitabevi, İstanbul.
- Lynch, K. ve Başaran, İ..** 2010. Kent İmgesi, Türkiye İş Bankası Yayınevi, İstanbul.
- Muslubaş, A..** 2011. Sultanahmet Tarihi Alanı Araştırması, Pandora Yayınevi, İstanbul.
- Harvey, D. ve Morali, M..** 2009. Sosyal Adalet ve Şehir, Metis Yayınları, İstanbul.
- Harvey, D. ve Temiz, A..** 2012. Asi Şehirler, Metis Yayınları, İstanbul.
- Rossi, A. ve Gürbilek, N..** 2006. Şehrin Mimarisi, Pusula Yayınevi, İstanbul.
- Wiener, W.M..** 2001. İstanbul'un Tarihsel Topoğrafyası, İstanbul.

Tezler

Tayşı, E.. 2006. İstanbul Tarihi Yarımada Meydanlarının Oluşumunu Etkileyen Çevresel Faktörler ve Meydanların Mimari Kurgusu, *Yüksek Lisans Tezi*, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şahin, G.. 1999. Kentsel Tasarımda Mekansal Birimler İstanbul Tarihi Yarımada-Bizans Dönemi Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Olgun, İ.. 2009. Kentsel Değişim Sürecinde Kentsel Okuma ve Bellek İlişkisi, *Doktora Tezi*, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İnternet

<http://www.byzantium1200.com/forum-c.html> Forum Constantine. 7 Mayıs 2013.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Theodosius_Forumu Theodosius Forumu. 7 Mayıs 2013.

<http://mandtakeistanbul.wordpress.com/2011/06/24/streets-and-topography-persistence-and-change-on-the-historic-peninsula/> Streets and Topography: Persistence and Change on the Historic Peninsula. 21 Temmuz 2013.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Antik_Yunanistan Antik Yunanistan. 10 Nisan 2013.

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_Bo%C4%9Faz%C4%B1 İstanbul Boğazı. 7 Haziran 2013.

ÖZGEÇMİŞ

2007 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır.

2004 yılından bu yana lisans ve yüksek lisans eğitiminin yanısıra, çeşitli mimarlık ve proje yönetim ofislerinde çalışmış ve proje yönetimi konularında eğitimler almıştır. 2011 yılından itibaren özel bir kuruluştaki proje koordinatörü olarak meslek hayatına devam etmektedir.